

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΕΘΝΕΣ & ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το πλαίσιο ορισμού νέων ευρώ-εγκλημάτων κατ' άρθρο 83, παρ. 1 ΣΕΕ.
Η περίπτωση παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης

The framework for defining new euro-crimes according to article 83, par. 1 TEU.
The case of violation of the restrictive measures of the Union

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νεκτάριος - Γεώργιος Κατσίκας

Αθήνα, 2023

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Αργύρης Γ. Πασσάς, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Νέδα Αθ. Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου

Πανεπιστημίου

Όλγα Τσόλκα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Copyright © **Νεκτάριος - Γεώργιος Κατσίκας, 2023**

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικής, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Quo vadis Domine?*¹

¹ Ο Απόστολος Πέτρος απευθυνόμενος προς τον Ιησού Χριστό, επί της Αππίας οδού, έξω από τη Ρώμη

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

απόφ.:	Απόφαση
άρ.:	Άρθρο
αρ.:	Αριθμός
ΔΕΕ:	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΕ:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΠ:	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
ΕΚ:	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΟΚΕ:	Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
ΕΠΑ:	Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας
ΕΠΣ:	Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία
ΕΣΔΑ:	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΥΕΔ:	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
ΕυΚοιν.:	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
καν.:	Κανονισμός
ΚΕΠΠΑ:	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΚΠΑΑ:	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
Ο.Η.Ε.:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
παρ.:	Παράγραφος
ΣΕΕ:	Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΛΕΕ:	Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Συμβ.:	Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΧΕΑΔ:	Χώρος Ελευθερίας Ασφάλειας και Δικαιοσύνης
ΧΘΔΕΕ:	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΧΘΔ:	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (της Ευρωπαϊκής Ένωσης)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	7
Abstract	8
Εισαγωγή	9

Κεφάλαιο Πρώτο

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και πολιτική Ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.1.	Ο δρόμος προς τη δημιουργία της ΚΕΠΠΑ	16
1.2.	Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας	18
1.2.1.	Επισκόπηση του θεσμικού πλαισίου	18
1.2.2.	Τα περιοριστικά μέτρα της ΕΕ	21
1.2.3.	Οι πολεμικές επιχειρήσεις της Ρωσίας στην Ουκρανία, τα περιοριστικά μέτρα και η «νομοθετική προοπτική»	24
1.2.4.	Ο δικαστικός έλεγχος των περιοριστικών μέτρων	26

Κεφάλαιο Δεύτερο

Η ποινική αρμοδιότητα της ΕΕ κατά το άρθρο 83 παρ. 1 της ΣΛΕΕ

2.1.	Η προσέγγιση των ποινικών νομοθεσιών και η δυνατότητα ορισμού νέων ευρω-εγκλημάτων	30
2.2.	Η νομοθετική προβληματική της διάκρισης μεταξύ της θέσπισης «κοινών ελάχιστων» ποινικών κανόνων αφενός και διεύρυνσης του καταλόγου αφετέρου	35
2.3.	Ειδικότερα ως προς την προσέγγιση των εθνικών ποινικών κανόνων	39
2.3.1.	Η μέθοδος του «ελάχιστου κανόνα»	39
2.3.2.	Η εφαρμογή θεμελιωδών αρχών του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου κατά την ενωσιακή ποινική νομοθέτηση	40
2.3.2.1.	Η γενική θεώρηση των οργάνων της ΕΕ	40
2.3.2.2.	Το άξιο ποινικής προστασίας «θεμελιώδες συμφέρον»	42
2.3.2.3.	Η αρχή της χρήσης του Ποινικού Δικαίου ως έσχατου μέσου (ultima ratio)	44
2.3.2.4.	Η αρχή της νομιμότητας (nulla crimen nulla poena sine lege)	45
2.5.	Η «ιδιαίτερη» σοβαρότητα και ο διασυννοριακός χαρακτήρας του εγκλήματος, ως κριτήρια για την προσθήκη στα ευρω-εγκλήματα	46

2.5.1.	Η «ιδιαίτερη» σοβαρότητα του εγκλήματος	47
2.5.2.	Η διασυννοριακή διάσταση του εγκλήματος	49

Κεφάλαιο Τρίτο

Η παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως ευρω-έγκλημα και η σχετική Πρόταση Οδηγίας

3.1.	Η Απόφαση (ΕΕ) 2022/2332	54
3.2.	Η δρομολόγηση θέσπισης της Οδηγίας	59
3.3.	Η πρόταση Οδηγίας (COM) 2022/684 – 2022/0398 (COD)	60
3.3.1.	Το ρυθμιστικό αντικείμενο της Οδηγίας	60
3.3.2.	Το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής και οι απειλούμενες κυρώσεις	64
3.3.2.1.	Τα φυσικά πρόσωπα	64
3.3.2.2.	Τα νομικά πρόσωπα	66
3.3.3.3.	Το χρονικό πλαίσιο εφαρμογής	70
3.3.4.	Τα τοπικά όρια εφαρμογής της Οδηγίας	71
3.4.	Αξιολόγηση της Απόφασης (ΕΕ) 2022/2332 και της Πρότασης Οδηγίας υπό το πρίσμα της αρχής της επικουρικότητας στο Ενωσιακό Ποινικό Δίκαιο	71
3.4.1.	Η ιστορική-δικαιϊκή επισκόπηση της αρχής της επικουρικότητας	71
3.4.2.	Το νόημα της αρχής της επικουρικότητας	73
	Συμπεράσματα	79
	Πηγές – Βιβλιογραφία	83
	Παραρτήματα	102

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εξέλιξη της οικονομίας στον πλανήτη, τα ποικίλα και διασταυρούμενα συμφέροντα παγκοσμίως καθώς και η προσπάθεια ανάδειξης κοινών συμφερόντων και διεύρυνσης κοινών στόχων, εντός της ΕΕ, εισέφεραν και επέφεραν, μία πολιτική εγγύτητα των κρατών-μελών ταυτόχρονα με την «ανάγκη» για κοινή δράση τόσο σε επίπεδο εσωτερικής πολιτικής όσο και στο τομέα της εξωτερικής δράσης. Με την συνθήκη της Λισσαβώνας, η ΕΕ απέκτησε νομική προσωπικότητα αλλά και μία «κοινή» εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, στο πλαίσιο της οποίας κλήθηκε πολλές φορές να λάβει περιοριστικά μέτρα έναντι τρίτων (τελευταία με αφορμή τις πολεμικές επιχειρήσεις στην Ουκρανία, από τη Ρωσία), προκειμένου να διασφαλίσει, τις υποστηριζόμενες αξίες και τα ιδανικά που πρεσβεύει, το κράτος δίκαιου, τη δημοκρατία, τη διεθνή ειρήνη αλλά και τους «αδύναμους κρίκους» της παγκόσμιας γεωπολιτικής αλυσίδας. Ωστόσο, πολλάκις και με την εξέλιξη της τεχνολογίας και όχι μόνο, η παραβίαση των κυρώσεων, αποτελεί κίνδυνο ματαίωσης του ανωτέρω επιδιωκόμενου σκοπού και έτσι, και για την υλοποίηση αυτού του πολιτικού προτάγματος, προτάθηκε η ένταξη της αυτής παραβατικότητας, στον τομέα των ευρω-εγκλημάτων του άρθρου 83 παρ.1. ΣΛΕΕ. Η παρούσα μελέτη, αναλύει το θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο της λήψης απόφασης περιοριστικών μέτρων σύμφωνα με τα άρθρα 29 ΣΕΕ και 215 ΣΛΕΕ, της Απόφασης (ΕΕ) 2022/2332 της Επιτροπής για την εν λόγω ένταξη, καθώς και την πρόταση θέσπισης της οικείας Οδηγίας (COM) 2022/684, ενώ εξετάζονται και οι αρχές που διέπουν το ποινικό δίκαιο και την Ένωση, ειδικότερα δε, αυτή της επικουρικότητας.

Λέξεις κλειδιά: Κυρώσεις, παραβίαση περιοριστικών μέτρων, ευρω-έγκλημα, επικουρικότητα

ABSTRACT

The evolution of the economy on the planet, the diverse and intersecting interests worldwide as well as the effort to highlight common interests and expand common goals, within the EU, contributed and brought about a political proximity of the member states at the same time as the "need" for common action both in level of domestic policy as well as in the field of external action. With the Treaty of Lisbon, the EU acquired legal personality as well as a "common" foreign and security policy, in the context of which it was called on many times to take restrictive measures against third parties (most recently on the occasion of military operations in Ukraine, by Russia), in order to ensure, the supported values and ideals it advocates, the rule of law, democracy, international peace but also the "weak links" of the global geopolitical chain. However, many times and with the development of technology and not only, the violation of sanctions, is a risk of thwarting the above intended purpose and thus, and for the implementation of this political proposal, the inclusion of this offense in the field of euro-crimes was proposed of art. 83 par.1. TFEU. The present study, analyses, the theoretical and practical framework of the taking of a decision on restrictive measures in accordance with Articles 29 TEU and 215 TFEU, the Commission Decision (EU) 2022/2332 on this integration, as well as the proposal for the adoption of the relevant Directive (COM) 2022/684, while the principles governing criminal law and the Union, in particular that of subsidiarity, are also examined.

Keywords: Sanctions, violation of restrictive measures, Euro-crime, subsidiarity

Εισαγωγή

Κατά την εξέλιξη της λειτουργίας, αλλά και αυτής καθαυτής της ύπαρξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι Συνθήκες, οδήγησαν και οδηγούν σταδιακά, στην ανάπτυξη της δικαιοσύνης και της ασφάλειας στην Ένωση αλλά και στην διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της, μεταξύ των οποίων είναι και αυτή της οριοθέτησης, νομοθέτησης και εναρμόνισης ποινικών κανόνων. Ο Πλιάκος αναφέρει ότι: *«Η διατήρηση και ανάπτυξη της Ένωσης ως χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης εισήχθη με τη Συνθήκη του Μάαστριχ, η οποία είχε αφιερώσει τον τρίτο πυλώνα στην επίτευξη αυτού του σκοπού και έλαβε σημαντική ώθηση από την Συνθήκη του Άμστερνταμ»*². Με τον τρίτο Πυλώνα της Συνθήκης του Μάαστριχ, ουσιαστικά καθιερώθηκε το ποινικό δίκαιο ως πεδίο κοινής δράσης των κρατών-μελών υπό την σκέπη της Ένωσης.

Αν και στην προ Λισσαβώνας εποχή, οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες δεν είχαν ποινική αρμοδιότητα και επαφίετο στα κράτη-μέλη, η παρακολούθηση και προστασία των συμφερόντων τους, η Συνθήκη του Μάαστριχ αρχικά και η Συνθήκη του Άμστερνταμ μετά, όπου εισήχθησαν οι Αποφάσεις-Πλαίσιο, επέκτειναν την ποινική εξουσία της Ένωσης κατά τρόπο εντυπωσιακό. Μέσω των Αποφάσεων-Πλαίσιο, αντικείμενο της Ένωσης, ήταν η προσέγγιση της εθνικής ποινικής νομοθεσίας των κρατών-μελών σε πολλούς τομείς όπως, το οργανωμένο έγκλημα, η τρομοκρατία, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, η διαφθορά, η εμπορία ανθρώπων κ.α., σε ένα κλίμα ωστόσο, αμφισβητούμενης νομιμοποίησης.

Των ανωτέρω Συνθηκών, ακολούθησε η Συνθήκη της Λισσαβώνας (2009), η οποία βασιζόμενη στις αρχές και αξίες της Ένωσης, κατήργησε τους τρεις πυλώνες της Συνθήκης του Μάαστριχ, αποκτώντας επιπλέον και νομική προσωπικότητα (άρ.47 ΣΛΕΕ), ενώ η υλοποίηση ενός Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης αποτελεί μέχρι σήμερα σημαντική ενωσιακή πολιτική. Το 2009 αναδιαμορφώθηκε το θεσμικό-νομικό σύστημα. Ως βασικοί μετασχηματισμοί αναφέρονται, μεταξύ άλλων, η αποτελεσματικότερη και δημοκρατικότερη διαδικασία λήψης αποφάσεων,

² Πλιάκος,Α.,(2018), «Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Θεσμικό και Ουσιαστικό Δίκαιο», Νομική Βιβλιοθήκη,σελ.40.

που αποτελεί απάντηση στην κατάργηση της παλαιάς διάρθρωσης σε πυλώνες, οι αυξημένες εξουσίες του Δικαστηρίου της ΕΕ και ένας νέος ρόλος για τα εθνικά κοινοβούλια. Τα δε βασικά δικαιώματα, ενισχύονται με τον νομικά δεσμευτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης³.

Ο τίτλος V της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρ.67-89), αναφέρεται στον ΧΕΑΔ. Εκτός των γενικών διατάξεων, ο τίτλος περιλαμβάνει τομείς που αφορούν αντίστοιχα, τις πολιτικές σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορα, το άσυλο και τη μετανάστευση, τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και την αστυνομική συνεργασία.

Με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας το νομοθετικό πλαίσιο μεταβλήθηκε ριζικά, αφού η Ευρωπαϊκή Ένωση όπως σημειώνεται *«έχει πλέον αποκτήσει πρωτογενή ποινική εξουσία, αφού μπορεί έστω και μέσω Οδηγιών, να καθορίζει στην πραγματικότητα, τα στοιχεία της ειδικής υπόστασης και τις ποινές των αξιοποιώνων πράξεων»*⁴, ενώ όπως αναφέρεται *«αποτελέσε ένα σημαντικό βήμα προς την συνταγματοποίηση του Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου»*⁵, μπορούμε δε να πούμε ότι, αποτελεί τομή, στον τομέα του ευρωπαϊκού δικαίου. Η συγκεκριμένη ποινική εξουσία καθιερώνει θεσμικά την όλη διαδικασία, και θα λέγαμε ότι εξαιτίας της νομοθέτησης μέσω Οδηγιών, η προηγούμενη αμφισβήτηση περί δημοκρατικού ελλείμματος, θεωρητικά μειώνεται, λόγω της συμμετοχής των εθνικών κοινοβουλίων στη παραγωγή του νομοθετικού έργου.

Κατά τα προλεγόμενα, η ΕΕ είναι ένας υπερκρατικός οργανισμός με νομική προσωπικότητα εξακολουθεί να έχει όμως, συγκεκριμένες αρμοδιότητες, δοτές, ειδικές και περιορισμένες (άρ. 4 & 5 ΣΕΕ), ο δε τομέας της ποινικής καταστολής εντάσσεται στον ΧΕΑΔ (άρ.67 & 82επ. ΣΛΕΕ), έχοντας συντρέχον χαρακτήρα ως προς την αρμοδιότητα (άρ.4 παρ.2 ΣΕΕ). Η εν λόγω νομοθετική εξουσία αποτυπώνεται στην ΣΕΕ και οι σχετικές ρυθμίσεις ορισμού εγκλημάτων και ποινών περιγράφονται ουσιαστικά στο άρθρο.83 ΣΛΕΕ, το οποίο αποτελεί την εξέλιξη του άρθρου.31 παρ1ε ΣΕΕ

³ www.europarl.europa.eu / [Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης: γενικές πτυχές | Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο \(europa.eu\)](http://www.europa.eu)

⁴ Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2011), «Το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισσαβώνας», Ποινικά Χρονικά,σελ.85.

⁵ Mitsilegas,V.,(2022), «EU Criminal Law», Εκδόσεις Modern Studies in European Law,σελ.29.

κατά τη Συνθήκη της Νίκαιας και του ακόμη παλαιότερου άρθρου 31ε ΣΕΕ (Κ.3ε) της Συνθήκης του Άμστερνταμ. Κατά την θεωρία, «οι συγκεκριμένες διατάξεις, λόγω της σχέσης διαδοχής που τις διέπει, ιδίως όμως λόγω της συνέχειας που διακρίνει το ουσιαστικό τους περιεχόμενο, αποτελούν τον ενιαίο άξονα ανάπτυξης της αρμοδιότητας της Ένωσης να προωθεί την προσέγγιση των ορισμών των εγκλημάτων και των ποινών στις νομοθεσίες των κρατών μελών»⁶.

Έτσι το άρθρο 83 ΣΛΕΕ, αποτελεί σήμερα τη κεντρική νομική βάση, που καθορίζει τα επιμέρους στοιχεία που συνθέτουν τη σχετική αρμοδιότητα της Ένωσης, όπως τους επιδιωκόμενους σκοπούς, τα πεδία που υπάγονται στη ρύθμιση της Ένωσης, τη μέθοδο εναρμόνισης/προσέγγισης και το νομικό εργαλείο με το οποίο τούτη υλοποιείται.

Η Συνθήκη της Λισσαβώνας ωστόσο, πέραν των ανωτέρω, εξέλιξε και καθιέρωσε έναν επιπλέον θεσμό, την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), η οποία θεσπίστηκε το 1992, για τη διαφύλαξη της ειρήνης, την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και την ανάπτυξη και εδραίωση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Στο σύστημα των τριών πυλώνων, η ΚΕΠΠΑ αποτελούσε τον δεύτερο πυλώνα. Το 1997, η Συνθήκη του Άμστερνταμ καθιέρωσε μια αποτελεσματικότερη διαδικασία λήψης αποφάσεων, ενώ τον Δεκέμβριο του 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεσμοθέτησε τον ρόλο του Υπατού Εκπροσώπου της ΚΕΠΠΑ. Η Συνθήκη της Νίκαιας το 2003, θέσπισε περαιτέρω αλλαγές για τη βελτιστοποίηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και ανέθεσε στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ), η οποία συγκροτήθηκε με απόφαση του Συμβουλίου τον Ιανουάριο του 2001, να ασκεί τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική διεύθυνση των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων. Καταργώντας τη δομή των πυλώνων, δημιουργήθηκαν νέοι παράγοντες της ΚΕΠΠΑ, συμπεριλαμβανομένου του Υπατού Εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας ο οποίος ασκεί και καθήκοντα Αντιπροέδρου της Επιτροπής. Επίσης, η Συνθήκη

⁶ Γιαννακούλα,Α.,(2014), «Εγκλημα και ποινή στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Διδακτορική Διατριβή, ΑΠΘ, σελ.5.

θέσπισε την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ) και αναβάθμισε την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ΚΕΠΠΑ.

Στα πλαίσια της εξωτερικής της δράσης, η Ένωση μπορεί να αποφασίσει περιοριστικά μέτρα (άρ.215 ΣΛΕΕ) έναντι τρίτων, ρύθμιση που προέρχεται από τον προηγούμενο σύστημα των τριών πυλώνων. Κατά το παρελθόν και έως τώρα, αν και η σχετική απόφαση περί επιβολής περιοριστικών μέτρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κυρώσεις) λαμβάνονταν σε υπερεθνικό επίπεδο, η ενδεχόμενη παραβίαση τους, τυποποιείτο ως αξιόποινη πράξη αποκλειστικά στα πλαίσια των εθνικών ποινικών συστημάτων των κρατών-μελών. Στην ελληνική έννομη τάξη, η παραβίαση κυρώσεων και περιοριστικών μέτρων της ΕΕ συνιστά ποινικό αδίκημα, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 142^ΑΠΚ και στο άρθρο 43 του ν.4557/2018 σχετικά με το ξέπλυμα χρήματος.

Μέχρι σήμερα, η λήψη των περιοριστικών μέτρων στο γεωγραφικό χώρο της Ευρώπης ποικίλει, ενώ και σε διεθνές επίπεδο υπάρχουν αποφάσεις επιβολής κυρώσεων κατά κρατών και προσώπων. Υπάρχουν τρεις «τύποι» του καθεστώτος των κυρώσεων στην ΕΕ. Ο πρώτος είναι οι κυρώσεις που επιβάλλονται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και τις οποίες η ΕΕ ενσωματώνει⁷. Δεύτερος, είναι η ενίσχυση των κυρώσεων του Ο.Η.Ε. με την εφαρμογή εκ μέρους της ΕΕ αυστηρότερων και πρόσθετων κυρώσεων (π.χ. κατά της Βόρειας Κορέας). Τέλος, η ΕΕ μπορεί να επιβάλει πλήρως αυτόνομες κυρώσεις (π.χ. κατά Συρίας, Βενεζουέλας, Ουκρανίας, Ρωσίας). Η λήψη περιοριστικών μέτρων ωστόσο, και η επιβολή κυρώσεων, δεν είναι κάτι νέο γενικότερα, αφού αποτελεί πρακτική και τρόπος άσκησης εξωτερικής πολιτικής των κρατών, από αρχαιοτάτων χρόνων.

Έτσι γνωστό είναι το «Μεγαρικό Ψήφισμα», μία απόφαση της Εκκλησίας του δήμου των Αθηναίων (πιθανόν γύρω στο 433/2π.Χ.) να επιβάλλει αυστηρό και καθολικό εμπάργκο στα προϊόντα των Μεγαρέων σε όλη την επικράτεια της

⁷ Ο Παπακωνσταντής αναφέρει ότι κατά την ενσωμάτωση περιοριστικών μέτρων εξ' αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.: «...οι νομικές πράξεις της Ένωσης πρέπει να συνάδουν...» με αυτές τις αποφάσεις, Παπακωνσταντής, Μ., (2019), «Η τρομοκρατία στον χώρο ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.549.

Αθηναϊκής Συμμαχίας. Ο οικονομικός αποκλεισμός, αποφασίστηκε με την αιτιολογία ότι οι Μεγαρείς υπέθαλπαν φυγάδες της Αθήνας και καλλιεργούσαν ιερὰ εδάφη στην Ελευσίνα, περιοχή που βρισκόταν στα όρια της αθηναϊκής και μεγαρικής επικράτειας και που ανήκε πάντως στην Αθήνα. Η βασικότερη ένσταση ήταν, ότι παρέβησαν την εντολή «την ιερὰν οργάδα μη εργάζεσθαι»⁸.

Το ψήφισμα αυτό, κλιμάκωνε σε εχθρικό επίπεδο την προϋπάρχουσα ένταση μεταξύ των δύο πόλεων και όριζε αυστηρότατες ποινές για όσους παραβίαζαν το νόμο στις αγορές ή διευκόλυναν παράνομα στους λιμένες το διαμετακομιστικό εμπόριο προϊόντων της Μεγαρίδας. Απέκλειε έτσι ακόμη και λιμάνια πόλεων που ήταν αποικίες των Μεγαρέων, όπως το Βυζάντιο και η Χαλκηδόνα επειδή ανήκαν πια στη Συμμαχία της Δήλου, δηλαδή την Αθηναϊκή. Αυτό το ψήφισμα φαίνεται να επικαλέστηκαν οι Λακεδαιμόνιοι μεταξύ των διαφόρων πολεμικών ενεργειών που καταμαρτυρούσαν στους Αθηναίους, όταν τους επέδιδαν το τελεσίγραφό τους προ του Πελοποννησιακού Πολέμου. Έθεταν στην Αθήνα συγκεκριμένα ως βασικούς όρους για να αποφευχθεί ο πόλεμος, να αρθεί η πολιορκία της Ποτίδαιας, να αποδοθεί στην Αίγινα η ανεξαρτησία της και να επιτραπεί το διαμετακομιστικό εμπόριο των μεγαρικών προϊόντων στα λιμάνια της Αθηναϊκής Συμμαχίας⁹.

Στη σύγχρονη εποχή και τα τελευταία χρόνια ειδικότερα, μία σειρά από παράνομες πράξεις και πολεμικές επιχειρήσεις έχουν προκαλέσει την αντίδραση

⁸Ο Πατριάρχης Φώτιος στο «Λεξικόν» αναφέρει στο λήμμα για τον κήρυκα Ανθεμόκριτο: «Αθηναῖος μὲν ἦν κήρυξ, ἀπεσφάγη δὲ ὑπὸ Μεγαρέων, ἀπαγορεύων αὐτοῖς τὴν ἱερὰν οργάδα μὴ ἐργάζεσθαι.». (Θεοδωρίδης, Χρ.,(1982), «Photii Patriarchae Lexicon», Εκδόσεις De Gruyter,σελ.189.

⁹ Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη: «...Εξέθεσα ἤδη ποίας ἀπαιτήσεις διέτύπωσαν καὶ ἐνώπιον ποίων ἀνταπαιτήσεων εὐρέθησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, σχετικῶς μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἀνοσιουργῶν, κατὰ τὴν πρώτην τῶν πρεσβειῶν εἰς τὰς Αἰγίνας. Ἀλλὰ διὰ μεταγενεστέρων πρεσβειῶν ἀπήτησαν ἀπὸ τῶν Αθηναίων καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτειδαίας νὰ λύσουν, καὶ τῆς Αἰγίνης τὴν ἐλευθερίαν ν' ἀποκαταστήσουν, περισσότερον ὅμως ἀπὸ κάθε ἄλλο, καὶ μετὰ γλώσσαν ἀπολύτως ἐμφαντικὴν, ἐδήλωσαν ὅτι ὁ πόλεμος θ' ἀποσοβηθῇ μόνον, εἴαν ἀνακληθῇ τὸ περὶ Μεγαρέων ψήφισμα, διὰ τοῦ οὗ οὐδὲν ἀπαγορεύετο εἰς αὐτοὺς ἡ χρῆσις τῆς Ἀττικῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμένων τῆς Αθηναϊκῆς ἡγεμονίας. Ἀλλ' οἱ Αθηναῖοι οὔτε τὰς ἄλλας τῶν ἀπαιτήσεων ἤθελαν νὰ εἰσακούσων, οὔτε τὸ ψήφισμα ν' ἀνακαλέσων, κατηγοροῦντες τοὺς Μεγαρεῖς ὅτι ἐπεξέτειναν τὴν καλλιέργειάν τῶν καταχρηστικῶς ἐπὶ τῆς ἱερᾶς γῆς, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς λόγῳ ἀμφισβητήσεως μὴ οροθετημένης, καὶ ὅτι ἐδέχοντο τοὺς δραπετεύοντας δούλους τῶν. Τέλος ἦλθεν ἡ τελευταία ἀπὸ τὴν Λακεδαιμόνα πρεσβεΐα, ἀποτελούμενη ἀπὸ τὸν Ραμφίαν, τὸν Μελέσιππον καὶ τὸν Ἀγήσανδρον, οἱ οἵοι, χωρὶς ν' ἀναφέρων τίποτε ἀπὸ ὅσα προηγουμένως εἶχαν μνημονεύσει κατ' ἐπανάληψιν, εἶπαν τὰς ὀλίγας μόνον αὐτὰς λέξεις: "Οἱ Λακεδαιμόνιοι θέλουν τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἡ ὁποία ἡμπορεῖ νὰ ἐξασφαλισθῇ, εἴαν ἀποδώσετε εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν», Θουκυδίδης-μτφ.Ελ.Βενιζέλος,(2016), «ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΙ ΤΟΜΟΣ Α΄», Εκδόσεις 'ΤΟ ΒΗΜΑ'.

της ΕΕ. Η Ένωση, έχει επιβάλει μαζικές και άνευ προηγουμένου κυρώσεις κατά της Ρωσίας ως αντίδραση στις πολεμικές επιχειρήσεις της, που ξεκίνησαν στις 24 Φεβρουαρίου 2022, στην Ουκρανία και λόγω και της παράνομης προσάρτησης των περιφερειών Ντονέσκ, Λουχάνσκ, Ζαπορίζια και Χερσώνας. Οι κυρώσεις αυτές έρχονται να προστεθούν στα ισχύοντα μέτρα που είχαν επιβληθεί στη Ρωσία από το 2014 και έπειτα, μετά την προσάρτηση της Κριμαίας και τις καταγγελίες για μη εφαρμογή των συμφωνιών του Μινσκ. Οι κυρώσεις, περιλαμβάνουν στοχευμένα περιοριστικά μέτρα (ατομικές κυρώσεις), οικονομικές κυρώσεις και μέτρα σε ό,τι αφορά τις θεωρήσεις, με στόχο να πληγεί η Ρωσία και έτσι να ανακοπούν ουσιαστικά οι ικανότητές της να συνεχίσει την επίθεση. Οι ατομικές κυρώσεις στοχεύουν πρόσωπα που ευθύνονται για τη στήριξη, τη χρηματοδότηση ή την υλοποίηση δράσεων που υπονομεύουν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας ή που επωφελοούνται από τις ενέργειες αυτές. Η ΕΕ έχει επίσης εγκρίνει κυρώσεις κατά της Λευκορωσίας για την εμπλοκή της στην εισβολή στην Ουκρανία και κατά του Ιράν όσον αφορά την κατασκευή και προμήθεια μη επανδρωμένων αεροσκαφών¹⁰. Τα εν λόγω περιοριστικά μέτρα και οι σχετικές κυρώσεις, εγκρίθηκαν από την ΕΕ, σύμφωνα με τις διαδικασίες των άρθρων 29 ΣΕΕ και 215 ΣΛΕΕ και περιέχονται σε αποφάσεις του Συμβουλίου της ΚΕΠΠΑ.

Ωστόσο και με αφορμή τα ανωτέρω, η ΕΕ, «εξελίσσοντας» το ποινικό χαρακτήρα των περιοριστικών μέτρων και παρά το γεγονός ότι στα περισσότερα κράτη-μέλη προβλέπονται «κυρώσεις» για παραβάσεις των κανονισμών της ΕΕ, με την Απόφαση (ΕΕ) 2022/2332, κατόπιν της σχετικής πρότασης της Επιτροπής (COM) 2022/247 Final, προσέθεσε με την διαδικασία του κατεπείγοντος στον κατάλογο των ευρώ-εγκλημάτων του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ, την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης, ενώ ήδη με τις Προτάσεις Οδηγιών (COM) 2022/684 και (COM) 2022/245 επιχειρείται η τυποποίηση του εγκλήματος «της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων» και η συμπερίληψη αυτών «για την ανάκτηση και τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων» σχετικά.

¹⁰ [Περιοριστικά μέτρα της ΕΕ κατά της Ρωσίας για το θέμα της Ουκρανίας \(από το 2014\) - Consilium \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32022R0232)

Στην παρούσα εργασία παρατίθεται το πλαίσιο λειτουργίας της ΚΕΠΠΑ, το πλαίσιο ορισμού των ευρω-εγκλημάτων, καθώς και η περίπτωση της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως νέο ευρώ-έγκλημα. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται το πλαίσιο ορισμού των περιοριστικών μέτρων στα πλαίσια και σε διασύνδεση με την ΚΕΠΠΑ, ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφονται οι όροι πλήρωσης των συνθηκών του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ. Περαιτέρω, στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται η εξέταση, της Απόφασης του Συμβουλίου (ΕΕ) 2022/2332 για την ένταξη της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της ΕΕ στο άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ, του κειμένου της προταθείσας Οδηγίας για την τυποποίηση του εγκλήματος της παραβίασης των περιοριστικών όρων της ΕΕ στο εδώ άρθρο, αλλά και ο καίριος ρόλος της αρχής της επικουρικότητας, επί της αρμοδιότητας της αυτής νομοθέτησης.

Σημειωτέον δε, ότι τη στιγμή συγγραφής της παρούσας, η νομοθετική διαδικασία θέσπισης της εν λόγω Οδηγίας είναι σε εξέλιξη και ειδικότερα στο στάδιο της πρώτης ανάγνωσης ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Εκ της αναλύσεως αυτής, θα επιχειρηθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τις πρακτικές και τις λύσεις που υιοθετήθηκαν για την αντιμετώπιση και υλοποίηση των πολιτικών της ΕΕ, με αφορμή της εισβολή της Ρωσικής Δημοκρατίας στην Ουκρανία, αλλά και η «αξονική» ευστάθεια της υιοθετηθείσας διαδρομής.

Κεφάλαιο Πρώτο

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.1. Ο δρόμος προς τη δημιουργία της ΚΕΠΠΑ

Μια από τις κυριότερες γενεσιουργές αιτίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ήταν η ανάγκη - έντονα διαπιστωμένη στην πρώτη μεταπολεμική περίοδο - για συνεργασία στους τομείς συλλογικής άμυνας και ασφάλειας. Κατά τα πρώτα χρόνια της ευρωπαϊκής ενοποίησης, όπως αναφέρεται *«η διαδικασία ολοκλήρωσης ήταν σε μεγάλο βαθμό για τα εμπλεκόμενα κράτη ζήτημα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας.»*¹¹. Έτσι, η επιλογή συντονισμένης δράσης στην εξωτερική πολιτική από τα κράτη-μέλη εμφανίζεται για πρώτη φορά στη Συνθήκη της Ρώμης το 1957. Η Συνθήκη Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, έκανε αναφορές για κυρώσεις στο πεδίο της εμπορίας των όπλων και τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών. Το άρ.223 προέβλεπε την κατά παρέκκλιση ενέργεια των κρατών μελών για θέματα παραγωγής και εμπορίου όπλων, πυρομαχικών και πολεμικού υλικού, ενώ το άρ.224 προέβλεπε την απόκλιση από τα προβλεπόμενα της κοινής αγοράς σε περίπτωση αντιμετώπισης απειλών για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια^{12, 13}.

Τα επόμενα χρόνια, ο άτυπος συντονισμός σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, λόγω της τελωνειακής ένωσης αλλά για διεθνή θέματα που απαιτούσαν κοινή αντιμετώπιση, αναπτύχθηκε, και έτσι δημιουργήθηκε το 1970 ο μηχανισμός της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας, ο οποίος εδραζόταν σε δύο άξονες. Αφενός σε μία δράση για την κοινή εξωτερική πολιτική και αφετέρου σε μία πιο κρατική πολιτική για θέματα εθνικής ασφάλειας. Με την συνθήκη της Κοπεγχάγης (1973) επιχειρήθηκε μία πιο κοινή προσέγγιση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα επόμενα χρόνια και με αφορμή και την αποτυχία υιοθέτησης κοινών θέσεων με τα Ηνωμένα Έθνη σε διεθνή ζητήματα, όπου τα αποτελέσματα ήσαν πενιχρά, ειδικά στα θέματα κυρώσεων των περιπτώσεων, της Νότιας Αφρικής (1977), της Λιβύης

¹¹ Υφαντής,Κ.,(2007), «Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης», σε Μαραβέγια,Ν., και Τσινισιζέλη,Μ.,(επιμ.), «Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και Πολιτικές - 50 Χρόνια», Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο.

¹²Giumelli,F.,(2019), in e-book Asada,M.,(ed.), «Economic Sanctions in International Law and Practice»,(ed.1st), Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780429052989>

¹³ [TRATTATO che istituisce la Comunità Economica Europea e documenti allegati \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017R0853%2Fen)

(1978) και του Ιράν (1979), όπως διαπιστώνεται, «τα κράτη-μέλη διχάστηκαν»¹⁴. Η κατάσταση όπως διαμορφώθηκε, οδήγησε στην Αναφορά του Λονδίνου της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας (1981), όπου προτάθηκε η ενίσχυση της δράσης της ΕΠΣ για την ταχεία απόκριση του μηχανισμού, τόσο θεσμικά (δημιουργία τριμελούς γραμματείας) όσο και διαδικαστικά, με την δυνατότητα σύγκλισης της Πολιτικής Γραμματείας ή των υπουργών, εντός 48 ωρών. Δύο μήνες αργότερα επιβλήθηκαν κυρώσεις κατά της Σοβιετικής Ένωσης λόγω γεγονότων στην Πολωνία και την άνοιξη του 1982 κυρώσεις στο εμπόριο όπλων κατά της Αργεντινής. Ακολούθησε η Επίσημη Δήλωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1983) με αναφορές στην σημαντικότητα της συνεργασίας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, ενώ με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1987), αν και δημιουργήθηκε με βάση την οικονομία της αγοράς, η ΕΠΣ θεσμοποιείται, αποκτώντας Γραμματεία στις Βρυξέλλες και όπως σημειώνεται «η Επιτροπή, καθίσταται υπεύθυνη για την υλοποίηση των οικονομικών κυρώσεων που αποφάσιζε η ΕΠΣ και ο Ο.Η.Ε.»¹⁵. Η ικανότητα αλλά και οι αυξημένες απαιτήσεις δράσης, δημιούργησαν την ανάγκη για νέους κανονισμούς, ενώ η άνιση εφαρμογή κυρώσεων για το εμπόριο όπλων στην Κίνα (1989) οδήγησε στην ανάγκη για νέες πολιτικές στο τομέα των εξοπλισμών. Οι σκέψεις για μία κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας ήταν έντονη και οδήγησε εν τέλει, στην Λίστα Ασόλο στη Ρώμη (1990), όπου το Συμβούλιο Υπουργών εξέδωσε ένα κατάλογο με τέσσερις τομείς, οι οποίοι θα αποτελούσαν αναπόσπαστο τμήμα της κυοφορούμενης ΚΕΠΠΑ (πολιτική και τεχνολογική συνεργασία στο τομέα των εξοπλισμών, συνεργασία στον τομέα εξαγωγής όπλων και στη μη διάδοση αυτών). Στην Σύνοδο του Λουξεμβούργου (1991), υιοθετήθηκαν κοινά κριτήρια για την αδειοδότηση εξαγωγής όπλων, ενώ την ίδια χρονιά εκδόθηκε από την ΕΕ και κατάλογος με τους εξοπλισμούς και τα πυρομαχικά που τίθενται σε εμπάργκο πώλησης. Λίγο αργότερα (1992), ιδρύθηκε ο δεύτερος από τους τρεις πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ).

¹⁴ Kreutz,J.,(2005), «Hard Measures by a Soft Power? Sanctions Policy of the European Union», B.I.C.C.,σελ.8-9.

¹⁵ Kreutz,J.,(2005),ό.π.,σελ.10.

1.2. Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας

1.2.1. Επισκόπηση του θεσμικού πλαισίου. Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, αποτελεί τη συντονισμένη εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της ΕΕ. Η ΚΕΠΠΑ, θεσπίστηκε αρχικά το 1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Ενισχύθηκε προοδευτικά από τις επακόλουθες συνθήκες και ιδιαίτερα τη Συνθήκη της Λισσαβώνας (τίτλος V)¹⁶. Τα άρθρα 21-46 του τίτλου V της ισχύουσας ΣΕΕ, ορίζουν τις γενικές διατάξεις για την εξωτερική δράση της Ένωσης και τις ειδικές διατάξεις σχετικά με την ΚΕΠΠΑ. Τα άρθρα 205-222 ΣΛΕΕ καλύπτουν την εξωτερική δράση της Ένωσης ενώ ισχύουν και τα άρθρα 346-347 ΣΛΕΕ¹⁷. Η ΕΕ διαθέτει διπλωματική υπηρεσία, την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης όπως προαναφέρθηκε, η οποία ξεκίνησε επίσημα τη λειτουργία της το 2011. Η ΕΥΕΔ, ενεργεί υπό την εξουσία του Υπατού Εκπροσώπου της ΕΕ για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, όντας και αντιπρόεδρος της Επιτροπής, και τον επικουρεί κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του (ως εκπρόσωπο της ΚΕΠΠΑ και πρόεδρο του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, και ως αντιπρόεδρο της Επιτροπής στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων).

Ο θεσμικός χώρος παραγωγής της «κοινής εξωτερικής πολιτικής» έχει ως επίκεντρο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών Υποθέσεων με τη συμμετοχή της Επιτροπής, αλλά όπως σημειώνεται «τον περιορισμένο πολιτικό έλεγχο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου»¹⁸. Η ΕΠΑ που απαρτίζεται από πρέσβεις των 27 χωρών της ΕΕ, ενεργεί επίσης υπό την ευθύνη του Υπατού Εκπροσώπου. Παρακολουθεί τη διεθνή κατάσταση στις περιοχές που καλύπτει η ΚΕΠΠΑ και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον καθορισμό και την παρακολούθηση της αντίδρασης της ΕΕ σε κρίσεις¹⁹.

Η ΚΕΠΠΑ, παρά το γεγονός της ενσωμάτωσης της στην εξωτερική δράση της ΕΕ και την εξαίρεση της από τον έλεγχο του ΔΕΕ, τις αποφάσεις της, όπως

¹⁶ [EUR-Lex - foreign security policy - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹⁷ [Εξωτερική πολιτική: στόχοι, μέσα και επιτεύγματα | Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο \(europa.eu\)](#)

¹⁸ Thym,D.,(2006), «Beyond Parliament's Reach?The role of the European Parliament in the CFSP», Εκδόσεις European Foreign Affairs Review,τομ.11,σελ.109-127.

¹⁹ [EUR-Lex - foreign security policy - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

αναφέρεται, «καταλαμβάνει»²⁰ η τήρηση του άρ.40 ΣΕΕ. Έτσι, σημειώνεται ότι «η ΚΕΠΠΑ δεν μπορεί να επηρεάσει το τομέα των αρμοδιοτήτων της Ένωσης (άρ.3-6 ΣΕΕ) αλλά την ίδια στιγμή, δεν μπορεί να θίγεται και από αυτές. Είναι μία αμφίδρομη σχέση, η οποία δεν κρατά την ΚΕΠΠΑ απομονωμένη από πλευράς ουσιαστικού δικαίου»²¹ από το υπόλοιπο δίκαιο της Ένωσης. Αναφέρεται επίσης, ότι «για την επίτευξη των στόχων της, θεσμοθετήθηκαν ειδικές διαδικασίες και εργαλεία»²². Τα εργαλεία της ΚΕΠΠΑ αναφέρονται στο άρ.25 ΣΕΕ όπου περιγράφονται όπως σχολιάζεται, ουσιαστικά «με αναλλοίωτο περιεχόμενο, από τότε που η συνθήκη του Μάαστριχτ, τα ονόμαζε ως 'θέσεις' (πρώην κοινές θέσεις) και επιχειρησιακές 'δράσεις' (πρώην κοινές δράσεις)»²³. Το άρ.25 ΣΕΕ σε σχέση με το πρώην άρ.12 ΣΕΕ όπως υποστηρίζεται, «περιορίζει και υπό μία έννοια, απλοποιεί τα μέσα της ΚΕΠΠΑ στις Αποφάσεις, οι οποίες διακρίνονται σε Αποφάσεις για δράσεις και για θέσεις»²⁴. Παραδόξως, στο άρ.25 ΣΕΕ δεν συμπεριλαμβάνονται οι διεθνείς συμφωνίες, που δύνανται να συναφθούν σύμφωνα με το άρ.37 ΣΕΕ και με τις διαδικασίες του άρ.218 ΣΛΕΕ. Στη Λισσαβώνα, ενοποιήθηκαν οι μορφές των νομικών πράξεων και έτσι άπασες εντός της ΚΕΠΠΑ, αναφέρεται ότι «έχουν την μορφή Αποφάσεων, έχοντας το νόημα του άρ.288 ΣΛΕΕ και τις τυπικές προϋποθέσεις του άρ.296 παρ.2 ΣΛΕΕ»²⁵.

Κατά την θεωρία, το άρ.29 ΣΕΕ (πρώην άρ.15 ΣΕΕ) «κάνοντας χρήση του όρου απόφαση αναφέρεται σε αυτό που παλιότερα (στην ΕΕΠ) γινόταν αναφορά σε 'κοινές θέσεις'»²⁶, αν και δε ήταν θεσμοθετημένες. Τα κράτη-μέλη και συνολικά η Ευρωπαϊκή Κοινότητα τότε, διατύπωναν άποψη για κάποιο θέμα διεθνούς ενδιαφέροντος και πολιτικής. Η συνθήκη του Μάαστριχτ (άρ.12 παρ.2 κα3) τυποποίησε την διαδικασία αυτή και την ανήγαγε σε βασικό εργαλείο της ΚΕΠΠΑ,

²⁰ Πρεβεδούρου,Ε.,(2020), «Άρθρο 40 ΣΕΕ» σε Σκουρή,Β., «ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον», Εκδόσεις Σάκκουλα,σελ.233.

²¹ Πρεβεδούρου,Ε.,(2020),ό.π.,σελ.233.

²² Stephan,M.,(2018), «The institutional framework, legal instruments and decision-making procedures», in Blockmans,S. and Koutrakos,P.,(ed.), «Research Handbook on the EU's Common Foreign and Security Policy», UK: Edward Elgar,σελ.29.

²³ Stephan,M.,(2018),ό.π.,σελ.29.

²⁴ Κωστόπουλος,Ε.,(2020), «Άρθρο 25 ΣΕΕ» σε Σκουρή,Β. «ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον», Εκδόσεις Σάκκουλα,σελ.201.

²⁵ Stephan,M.,(2018),ό.π.,σελ.29.

²⁶ Κωστόπουλος,Ε.,(2020), «Άρθρο 29 ΣΕΕ» σε Σκουρή,Β. «ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον», Εκδόσεις Σάκκουλα,σελ.212.

με νομικές συνέπειες, ενώ η Συνθήκη της Λισσαβώνας επέφερε ελάχιστες αλλαγές, περισσότερο δε θα λέγαμε, την κατάργηση και αντικατάσταση του όρου «κοινή θέση» κατά τα προαναφερθέντα. Όπως επισημαίνεται, «οι κοινές στρατηγικές, αντικαθίστανται από τις αποφάσεις για τα στρατηγικά συμφέροντα και τους στόχους της Ένωσης του άρ.22 ΣΕΕ»²⁷. Οι δράσεις αυτές εκτείνονται και εκτός του πλαισίου της ΚΕΠΠΑ, οι δε διαδικαστικές και ουσιαστικές λεπτομέρειες των μέσων αυτών, ρυθμίζονται από τα άρ.26,28 και 29 ΣΕΕ.

Όπως σημειώνεται, «ο γενικός και τυπικός κανόνας λήψης αποφάσεων σε θέματα ΚΕΠΠΑ είναι η ομοφωνία»^{28, 29}. Στην Συνθήκη του Άμστερνταμ ωστόσο, παρατηρείται ότι, «εισήχθησαν και παρέμειναν, δύο βασικές τροποποιήσεις και αυτές είναι πρώτον, η θέσπιση της λεγόμενης ‘εποικοδομητικής αποχής’» (άρ.31 παρ.1 εδ.β ΣΕΕ)^{30, 31} - η οποία ισχύει και για ΚΠΑΑ³² -, «και δεύτερον, η κατά παρέκκλιση εφαρμογή της υπερείδικής πλειοψηφίας»³³. Η ειδική πλειοψηφία, με την Συνθήκη της Νίκαιας όπως διαπιστώνεται, «επεκτάθηκε και στις αποφάσεις διορισμού των ειδικών εντεταλμένων»³⁴ (άρ.33 ΣΕΕ), ενώ η Συνθήκη της Λισσαβώνας προσθέτει μία ακόμη περίπτωση υιοθέτησης απόφασης με ειδική πλειοψηφία: «την απόφαση που καθορίζει δράση ή θέση της Ένωσης, μετά από πρόταση του υπάτου εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας που υποβλήθηκε κατόπιν συγκεκριμένου αιτήματος που του υπέβαλε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο»³⁵. Μία άλλη δυνατότητα λήψης απόφασης είναι τα διαλαμβανόμενα στο άρ.31 παρ.3 ΣΕΕ, όπου το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δύναται

²⁷ Κωστόπουλος,Ε.,(2020),ό.π.,σελ.201.

²⁸ Πασσάς,Α.Γ.,(2007), «Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης», σε Μαραβέγια,Ν. και Τσινισιζέλη,Μ.,(επιμ.), «Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και Πολιτικές - 50 Χρόνια», Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο,σελ.361.

²⁹ Το Συμβούλιο αποφασίζει με ομοφωνία για μια σειρά ζητημάτων που θεωρούνται ευαίσθητα από τα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων είναι και αποφάσεις της ΚΕΠΠΑ.
<https://www.consilium.europa.eu/el>.

³⁰ Πασσάς,Α.Γ.,(2007),ό.π.,σελ.361.

³¹ Stephan,Μ.,(2018),ό.π.,σελ.29-30.

³² Stephan,Μ.,(2018),ό.π.,σελ.30.

³³ Πασσάς,Α.Γ.,(2007),ό.π.,σελ.361.

³⁴ Πασσάς,Α.Γ.,(2007),ό.π.,σελ.361.

³⁵ Άρθρο 31,παρ,2,εδ.γ,ΣΕΕ.

αποφασίσει ομόφωνα, ότι το Συμβούλιο μπορεί «...να αποφασίσει με ειδική πλειοψηφία σε περιπτώσεις πέραν των προβλεπομένων στη παράγραφο 2.»³⁶.

Ωστόσο, το Συμβούλιο συστηματικά, υιοθετεί εκτελεστικές αποφάσεις στην ΚΕΠΠΑ, ιδίως στον τομέα των κυρώσεων όπου οι αιτιολογικές σκέψεις των αποφάσεων αυτών, αναφέρονται στο άρ.29 ΣΕΕ και στο άρ.31 παρ.2 ΣΕΕ ως νομική βάση. Έτσι, ούτε, εμπίπτουν σε μία από τις περιπτώσεις όπου η Συνθήκη κατ' αρχήν, επιτρέπει την υιοθέτηση με βάση την ειδική πλειοψηφία^{37, 38}. Στο άρ.215 ΣΛΕΕ, προβλέπονται οι αποφάσεις για τα περιοριστικά μέτρα. Όπως σχετικά επισημαίνεται, «η ρύθμιση αυτή έλκει τις καταβολές της από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία δημιούργησε μία γέφυρα (*passerelle*) μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου πυλώνα προκειμένου να ρυθμίσει το ζήτημα των κυρώσεων (ή περιοριστικών μέτρων στο λεκτικό της Συνθήκης) με πολιτικές αλλά και οικονομικές κυρώσεις και με εμπορικές διαστάσεις»³⁹. Με τη κατάργηση του συστήματος των πυλώνων, το σύνολο της διαδικασίας τέθηκε σε ένα νέο και ενιαίο πλαίσιο. Παραταύτα όμως, η παλαιότερη διαφοροποίηση σε δύο στάδια διατηρείται⁴⁰. Έτσι η λήψη απόφασης γίνεται αρχικά στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ (άρ.29 ΣΕΕ) και ακολούθως εκδίδεται (μια δεύτερη) νομική πράξη με κοινή πρόταση Ύπατου Εκπροσώπου και Επιτροπής (άρ.215 ΣΛΕΕ).

1.2.2. Τα περιοριστικά μέτρα της ΕΕ. Οι λεγόμενες στοχευμένες κυρώσεις, αναφέρεται ότι «αποτελούν γνήσιο μέσο της ΚΕΠΠΑ που μπορεί να επιβληθεί βάσει του Κεφαλαίου 2 της ΣΕΕ»⁴¹. Κατά τα προλεγόμενα, το άρ.29 ΣΕΕ, παρέχει μια ρητή

³⁶ Ο Πασσάς,Α.Γ.,(2007), αναφέρει: «στην πράξη βέβαια, οι πλειοψηφικές διαδικασίες ουδέποτε εφαρμόστηκαν, Εξάλλου ο γενικός και πραγματικός κανόνας λήψης αποφάσεων είναι η συναίνεση. Πρόκειται δηλαδή για ένα σύστημα, λήψης αποφάσεων που διεξάγεται 'στη σκιά της ψηφοφορίας', ό.π.σελ.361 και εκεί βιβλιογρ. αναφορά.

³⁷ Βλ. πχ. Εκτελεστική Απόφαση του Συμβουλίου (ΚΕΠΠΑ) 2017/975 της 08.06.2017 και εκτελεστική απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2016/849 σχετικά με τα περιοριστικά μέτρα κατά της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κορέας ΕΕ 2017L146/145] σε Stephan,M.,(2018),ό.π.,σελ.30.

³⁸ Η ειδική πλειοψηφία ορίζει την αποδοχή της πρότασης από το 55% των κρατών-μελών (15 εκ των 27) και που θα αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 65% του πληθυσμού της ΕΕ. Ονομάζεται και «Κανόνας διπλής πλειοψηφίας», <https://www.consilium.europa.eu/el>

³⁹ Κωστόπουλος,Ε.,(2020), «Άρθρο 215 ΣΛΕΕ» σε Σκουρή Β.,«ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον», Εκδόσεις Σάκκουλα,σελ.1599-1600.

⁴⁰ [Εξωτερική πολιτική: στόχοι, μέσα και επιτεύγματα | Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο \(europa.eu\)](https://www.consilium.europa.eu/el)

⁴¹ Kilchling,M.,(2022), «Beyond Freezing? The EU's Targeted Sanctions against Russia's Political and Economic Elites and their Implementation and Further Tightening in Germany», eucrim 2.,σελ.2/13

νομική βάση για αποφάσεις του Συμβουλίου που επιβάλλουν τέτοιες κυρώσεις, ενώ και με το άρ. 215 ΣΛΕΕ, βάσει του άρ.29 ΣΕΕ, εκδίδονται τέτοιες αποφάσεις. Το τυπικό τους όνομα όπως σημειώνεται είναι «*περιοριστικά μέτρα*»⁴², ενώ η δεύτερη παράγραφος (του άρ.215 ΣΛΕΕ) εξουσιοδοτεί την Ένωση να επιβάλλει κυρώσεις κατά φυσικών ή νομικών προσώπων, ομάδων και μη κρατικών οντοτήτων.

Οι κυρώσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση παίζουν ένα ιδιαίτερο ρόλο για την επίτευξη των στόχων της ΚΕΠΠΑ. Αναφέρεται ότι, «*κατά γενική παραδοχή, αφενός είναι μέτρα γενικής εφαρμογής (πχ. Ενωσιακό εργαλείο εξωτερικών σχέσεων που υπηρετεί στόχους γενικής πολιτικής) και αφετέρου είναι εξατομικευμένες αποφάσεις για άμεση παρέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα συγκεκριμένων προσώπων*»⁴³. Ειδικότερα, σημειώνεται ότι πρόκειται είτε «*για αυτόνομα μέτρα της ΕΕ, είτε για μεταφορά στην έννομη τάξη της, αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.*»^{44, 45}. Κατά τη θεωρία, «*ο σκοπός και το εύρος των στοχευμένων κυρώσεων μπορεί να είναι ποικίλα*»⁴⁶, με στόχο την προώθηση της ειρήνης και της ασφάλειας, την πρόληψη συγκρούσεων, την υποστήριξη της δημοκρατίας και την υπεράσπιση των αρχών του διεθνούς δικαίου. Έχουν διαφορετικές μορφές και μπορούν να επιβληθούν και συνδυαστικά.

Η πρώτη πράξη της ΕΕ που επέβαλε περιοριστικά μέτρα ήταν στις 28 Οκτωβρίου 1996 και αφορούσε την επιβολή κυρώσεων στη Βιρμανία/Μιανμάρ⁴⁷. Τα επιβαλλόμενα μέτρα τότε, ήταν σχετικά μέτριας έντασης (απαγόρευση βίζας για επιλεγμένους πολιτικούς και στρατιωτικούς και αναστολή διμερών κυβερνητικών επισκέψεων υψηλού επιπέδου). Έκτοτε, η ιδέα «*αναπτύχθηκε*» για να γίνει όπως εκτιμάται «*ένα από τα πιο δυναμικά και αποτελεσματικά μέσα της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ*»⁴⁸. Με την πάροδο του χρόνου, έχει παρατηρηθεί μια αλλαγή στη

⁴² Kilchling, M., (2022), ό.π., σελ.2/13.

⁴³ Eckes, Chr., (2018), «The law and the practice of EU sanctions», in Blockmans S. και Koutrakos P., (ed.), Research Handbook on the EU's Common Foreign and Security Policy, UK: Edward Elgar, σελ. 206.

⁴⁴ Κωστόπουλος, Ε., (2020), «Άρθρο 215 ΣΛΕΕ», σε Σκουρή, Β., «ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον», Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.1600.

⁴⁵ Council of the European Union, Sanctions Guidelines—update, 4 May 2018, έγγραφο αρ.5664/18, σκ.2.

⁴⁶ Sattler, S., (2019), «Einführung in das Sanktionsrecht», Juristische Schulung (Jus), σελ.19.

⁴⁷ Κοινή Θέση 96/635/CFSP από 28 Οκτωβρίου 1996 (Βιρμανία/Μιανμάρ), ΕΕ L287 (08.11.1996).

⁴⁸ Kilchling, M., (2022), ό.π., σελ.2/13.

χρήση περιοριστικών μέτρων, η οποία όπως διαπιστώνεται, «έχει μετατοπιστεί από τα κράτη στόχευσης, σε ιδιώτες και μη κρατικές οντότητες»⁴⁹. Τα σχετικά μέτρα δε, (ως Κανονισμοί), κατά τον Kilchling: «είναι αυτό-εκτελούμενα, και δεν απαιτείται η μεταμόρφωση τους στο εσωτερικό δίκαιο»⁵⁰ των κρατών-μελών.

Τα περιοριστικά μέτρα, δεν «συνυπάρχουν» εύκολα με άλλες πολιτικές της ΚΕΠΠΑ και αποτελούν μία ιδιόμορφη «κατασκευή», η οποία θεσπίστηκε βάσει της ΣΕΕ στο τίτλο V, και της ΣΛΕΕ στο τίτλο IV. Το επικαλούμενο, μετά τη Λισσαβώνα, σε αυτές τις περιπτώσεις άρ.215 ΣΛΕΕ, είναι η ευχερέστερη διασύνδεση και νομική βάση, μεταξύ των δυο συνθηκών της ΕΕ. Όπως επισημαίνει η Eckes: «δεν αποτελεί μία κοινή νομική βάση, αλλά μία νομική βάση εντός της ΣΛΕΕ»⁵¹, η οποία προϋποθέτει την πρότερη ενεργοποίηση των εργαλείων της ΚΕΠΠΑ, για την εγκυρότητα Κανονισμού περί περιοριστικών μέτρων⁵². Προφανώς, λόγω του ευαίσθητου θέματος και της διασύνδεσης με την ΚΕΠΠΑ., διατηρείται η ομοφωνία στο πρώτο στάδιο (απόφαση στο πλαίσιο ΚΕΠΠΑ), ενώ για το δεύτερο στάδιο, η απόφαση λαμβάνεται με ειδική πλειοψηφία, ο δε ρόλος του Κοινοβουλίου ο Κωστόπουλος παρατηρεί ότι: «παραμένει εξαιρετικά περιορισμένος, όπως συμβαίνει άλλωστε και στην περίπτωση των διατάξεων της ΚΕΠΠΑ»⁵³.

Κατά τα προαναφερόμενα, οι κυρώσεις στην ΕΕ έχουν ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα, αφού προβλέπεται στο άρ.215 παρ.2 ΣΛΕΕ ότι μπορούν να επιβληθούν και κατά νομικών αλλά και φυσικών προσώπων και μόνο με την διασυνδεμένη επίκληση ότι, πχ. υποστηρίζουν ή χρηματοδοτούν, την τρομοκρατία, κάποιο πολιτικό καθεστώς ή κάποια εξελισσόμενη παράνομη ενέργεια. Κατά τη θεωρία, «καθορίζουν με κάθε λεπτομέρεια την υιοθέτηση άμεσα εφαρμοστέων κανονισμών συμπεριλαμβανομένων του καταλόγου των στοχευόμενων προσώπων»⁵⁴. Γι' αυτό και υποστηρίζεται ότι : «οι κυρώσεις αποτελούν σκέλος της ΚΕΠΠΑ με εξαιρετικά

⁴⁹ Giumelli,F.,(2019), «Sanctions as a Regional Security Instrument: EU Restrictive Measures Examined», in Cusumano and E., S.Hofmaier (ed.),σελ.103-119.

⁵⁰ Kilchling,M.,(2022),ό.π.,σελ.2/13.

⁵¹ Eckes,Chr.,(2018),ό.π.,σελ.207.

⁵² Βλ. C-72/2015,(Rosfnet),όπου στη σκ.55: «.... το κύρος κανονισμού εκδοθέντος βάσει του άρθρου 215 ΣΛΕΕ προϋποθέτει την προηγούμενη έκδοση έγκυρης απόφασης σύμφωνα με τις σχετικές με την ΚΕΠΠΑ διατάξεις...».

⁵³ Κωστόπουλος,E.,(2020),ό.π.,σελ.1600-1601.

⁵⁴ Eckes,Chr.,(2018),ό.π.,σελ.207.

επιχειρησιακά μέσα»⁵⁵, αποτελούν δε «εξ' ορισμού και απευθείας επηρεάζουν, τα δικαιώματα των ιδιωτών και μάλιστα σε πολύ σοβαρό τρόπο»^{56, 57}.

1.2.3. Οι πολεμικές επιχειρήσεις της Ρωσίας στην Ουκρανία, τα περιοριστικά μέτρα και η «νομοθετική» προοπτική. Οι κυρώσεις της ΕΕ κατά της Ρωσίας, που επιβλήθηκαν το πρόσφατο 2022, αποτελούν την ενίσχυση-εμπλουτισμό των κυρώσεων του Μαρτίου του 2014, με αφορμή την προσάρτηση της Κριμαίας και τις καταγγελίες για παραβίαση των συμφωνιών του Μινσκ^{58, 59, 60}, και παρατείνονται συνεχώς^{61, 62}, λόγω των πολεμικών επιχειρήσεων της Ρωσίας στην Ουκρανία, και της συνεχιζόμενης παράνομης προσάρτησης ουκρανικών περιφερειών.

Τα μέτρα αυτά, αποσκοπούν στην αποδυνάμωση της οικονομικής βάσης της Ρωσίας, στερώντας της ζωτικές τεχνολογίες και αγορές και θεωρητικά, περιορίζοντας σημαντικά την ικανότητά της να διεξάγει πόλεμο^{63, 64}. Επιπλέον,

⁵⁵ Eckes,Chr.,(2018),ό.π.,σελ 207.

⁵⁶ Eckes,Chr.,(2018),ό.π.,σελ.207.

⁵⁷ Η Τσόλκα,Ο.,(2023), σημειώνει: «...στην πορεία των ετών αναδείχθηκε ένα ιδιαίτερο πεδίο έντασης μεταξύ των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης και θεμελιωδών αρχών του ποινικού δικονομικού δικαίου. Ενώπιον του ΓΔ και του ΔΕΕ προβλήθηκαν αιτιάσεις περί παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος *ne bis in idem*, όταν λόγοι καταχώρισης φυσικών ή νομικών προσώπων στα οικεία παραρτήματα συνδέονται με κίνηση ποινικών διαδικασιών σε βάρος τους στο πλαίσιο των εθνικών δικαιοδοσιών», «Η παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως ευρω-έγκλημα. Επί της Απόφασης (ΕΕ) 2022/2332 του Συμβουλίου», σε Δημητρακόπουλος,Δ.Γ., Κανελλοπούλου-Μαλούχου,Αθ.Ν., Τσέκος,Θ.Ν., & Χρυσόχόου,Δ.Ν. (επιμ.), «Συναρμογές στον Ευρωπαϊκό Λογισμό, Πολιτεία, Διακυβέρνηση, Πολιτικές. Έπαινος στον Αργύρη Πασσά», Εκδόσεις Παπαζήση,σελ.388, βλ. και T-290/17(Stavytskyi),σκ.112-133, όπου έγιναν δεκτές οι αιτιάσεις περί παραβίασης της «*ne bis in idem*».

⁵⁸ [Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group \(Minsk Agreement\) | UN Peacemaker](#)

⁵⁹ Powirska,L.,(2022), «Through the Ashes of the Minsk Agreements», Harvard University, [Through the Ashes of the Minsk Agreements | Epicenter \(harvard.edu\)](#)

⁶⁰ Βλ.και δημοσίευση European Parliamentary Research Service Author: Naja Bentzen, Members' Research Service PE 646.203 – March 2020, «At a Glance Plenary – March 2020 EPRS, European Union,2020.[[Home](#) | [Think Tank](#) | [European Parliament \(europa.eu\)](#) και [BLOG](#) | [Epthinktank | European Parliament](#) “EN Ukraine”.

⁶¹ Council Decision 2014/119/CFSP of 5 March 2014 concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Ukraine (OJ L 66, 6.3.2014, σ.26).

⁶² [Αντίδραση της ΕΕ στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία - Consilium \(europa.eu\)](#)

⁶³ [Περιοριστικά μέτρα της ΕΕ κατά της Ρωσίας για το θέμα της Ουκρανίας \(από το 2014\) - Consilium \(europa.eu\)](#)

⁶⁴ Η ΕΕ έχει επίσης θεσπίσει κυρώσεις κατά της Λευκορωσίας, ως αντίδραση στην εμπλοκή της στην εισβολή στην Ουκρανία και του Ιράν, όσον αφορά την κατασκευή και προμήθεια μη επανδρωμένων αεροσκαφών, βλ. [Περιοριστικά μέτρα της ΕΕ κατά της Ρωσίας για το θέμα της Ουκρανίας \(από το 2014\) - Consilium \(europa.eu\)](#)

επιπρόσθετα μέτρα έχουν επιβληθεί κατά φερόμενων υπαιτίων ή «υποστηρικτών» (φυσικών και νομικών προσώπων) του πολέμου. Πλέον, τα περιοριστικά μέτρα της ΕΕ για ενέργειες που υπονομεύουν ή απειλούν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας, επιβάλλονται έναντι σχεδόν 1800 ατόμων και οντοτήτων συνολικά. Ο κατάλογος των προσώπων και οντοτήτων που υπόκεινται σε κυρώσεις⁶⁵ επανεξετάζεται διαρκώς και ανανεώνεται περιοδικά από το Συμβούλιο⁶⁶. Συνολικά, και επί των νέων πολεμικών επιχειρήσεων της Ρωσίας στην Ουκρανία, έχουν επιβληθεί σταδιακά 12 δέσμες μέτρων με τελευταία στις 18.12.2023.

Γενικότερα, τα περιοριστικά μέτρα εξελίσσονται δυναμικά, με κύριους παράγοντες την εκτελεστική εξουσία της ΕΕ αντάμα με τις εθνικές κυβερνήσεις. Όπως δε και το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., οι ενωσιακοί κανονισμοί καλούν τα κράτη-μέλη σε θέσπιση κυρωτικών κανόνων για παραβιάσεις των μέτρων, προσδιορίζοντας να είναι αποτελεσματικοί, αποτρεπτικοί, και αναλογικοί [άρ.14 (ΕΕ) 2018/1548], ήτοι ποινικού χαρακτήρα. Μάλιστα όπως σημειώνεται «το Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2022, αποφάσισε την τροποποίηση των σχετικών διατάξεων και εισήγαγε την ρητή υποχρέωση των κρατών-μελών για θέσπιση (*stricto sensu*) ποινικών κυρώσεων (π.χ. κανονισμός (ΕΕ) 2022/789 για το άρ.8 του κανονισμού (ΕΕ) 883/2014»⁶⁷.

Η Τσόλκα, διαπιστώνει ότι: «οι τροποποιήσεις που έλαβαν χώρα κατά τα ανωτέρω, πέραν του επιτακτικού χαρακτήρα τους, είχαν και χαρακτήρα, όπως αποδείχθηκε τελικά, κυρίως ‘μεταβατικό’, καθόσον συζητείτο στους κόλπους του Συμβουλίου και η θεσμική διασύνδεση των εν λόγω μέτρων με το ποινικό δίκαιο»⁶⁸. Έτσι κατόπιν σχετικής πρότασης της Επιτροπής (COM)2022/247 Final⁶⁹, την

⁶⁵ Ενοποιημένο κείμενο: Κανονισμός (ΕΕ) 269/2014 του Συμβουλίου, της 17ης Μαρτίου 2014, σχετικά με περιοριστικά μέτρα για ενέργειες που υπονομεύουν ή απειλούν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας, βλ. [EUR-Lex - 02014R0269-20230915 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁶⁶ [Περιοριστικά μέτρα της ΕΕ κατά της Ρωσίας για το θέμα της Ουκρανίας \(από το 2014\) - Consilium \(europa.eu\)](#)

⁶⁷ Τσόλκα, Ο., (2023), ό.π., σελ.381.

⁶⁸ Τσόλκα, Ο., (2023), ό.π., σελ.381.

⁶⁹ Πρόταση Απόφαση του Συμβουλίου για την προσθήκη της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης στους τομείς εγκληματικότητας που ορίζονται στο άρθρο 83 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, [EUR-Lex - 52022PC0247 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

διασύνδεση μεταξύ των περιοριστικών μέτρων και του ποινικού δικαίου, σημειώνεται ότι «σφράγισε»⁷⁰ η Απόφαση (ΕΕ) 2022/2332, με την οποία εντάχθηκε στον κατάλογο των λεγόμενων «ευρώ-εγκλημάτων» (άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ) η παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης. Από την εν λόγω Απόφαση, προέκυπτε επίσης το γεγονός, ότι αναμένετο η έναρξη διαδικασιών για την θέσπιση Οδηγίας, αναφορικά με την εν λόγω παραβατικότητα^{71, 72}. Έτσι ακολούθησε η Πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής⁷³ σχετικά με τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων για την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης που συζητείται στους κόλπους του Συμβουλίου⁷⁴. Η σχετική διαδικασία είναι ακόμη εν εξελίξει⁷⁵.

1.2.4. Ο δικαστικός έλεγχος των περιοριστικών μέτρων. Στο προηγούμενο σύστημα των τριών πυλώνων, τα θιγόμενα πρόσωπα (φυσικά, νομικά, οργανώσεις), όπως αναφέρεται «δεν είχαν το δικαίωμα να προσφύγουν κατά των πράξεων που λαμβανόταν στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ παρά μόνο κατά των κοινοτικών πράξεων εφαρμογής»⁷⁶. Σύμφωνα με το ισχύον άρθρο 24 παρ.1 ΣΕΕ, η Ένωση δεν εκδίδει νομοθετικές πράξεις στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ, και το δικαστήριο, ρητά, στερείται δικαιοδοσίας, παρά μόνον για την τήρηση του άρθρου 40 ΣΕΕ⁷⁷ και την νομιμότητα ορισμένων πτυχών του άρθρου 275 εδ.2 ΣΛΕΕ, που αφορούν περιοριστικά μέτρα έναντι φυσικών και νομικών προσώπων που ελήφθησαν στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ, ενώ το

⁷⁰ Τσόλκα,Ο.,(2023),ό.π.,σελ.381.

⁷¹ Απόφαση (ΕΕ)2022/2332, σκ.18: «Ο προσδιορισμός της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως τομέα εγκληματικότητας για τους σκοπούς του άρθρου 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ είναι αναγκαίος, ως πρώτο βήμα, προκειμένου να καταστεί δυνατή, ως δεύτερο βήμα, η θέσπιση ουσιαστικού παράγωγου δικαίου, μεταξύ άλλων για τον καθορισμό ελάχιστων κανόνων σχετικά με τους ορισμούς των ποινικών αδικημάτων και των ποινών για την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης.», [EUR-Lex - 32022D2332 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁷² Απόφαση (ΕΕ)2022/2332, σκ.24: «Προκειμένου να καταστεί επειγόντως δυνατή η θέσπιση παράγωγου δικαίου που θα καθορίζει ελάχιστους κανόνες σχετικά με τον ορισμό και τις ποινές για το έγκλημα της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης, η παρούσα απόφαση θα πρέπει να αρχίσει να ισχύει, λόγω επείγοντος χαρακτήρα, την επομένη της δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.», [EUR-Lex - 32022D2332 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁷³(COM)2022/684Final, [EUR-Lex - 52022PC0684 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁷⁴ [EUR-Lex - ST_10366_2023_INIT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁷⁵ [EUR-Lex - ST_10366_2023_INIT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁷⁶ Κωστόπουλος,Ε.,(2020),ό.π.,σελ.1603.

⁷⁷ Στο άρθρο 24, παρ.2.εδ.4, ΣΕΕ: «το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχει δικαιοδοσία όσον αφορά τις εν λόγω διατάξεις (μη νομοθετικές της ΚΕΠΠΑ), πλην της αρμοδιότητάς του να παρακολουθεί τη συμμόρφωση προς το άρθρο 40 της παρούσας Συνθήκης και να ελέγχει τη νομιμότητα ορισμένων αποφάσεων, κατά τα αναφερόμενα από το άρθρο 275, δεύτερο εδάφιο της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

άρ.263 εδ.4 ΣΛΕΕ παρέχει το δικαίωμα σε θιγόμενα πρόσωπα να μπορούν να ασκήσουν προσφυγή κατά πράξεων της ΕΕ που τους αφορούν. Ωστόσο, το ΔΕΕ με σειρά αποφάσεων του, πριν και μετά την Λισσαβόνα, εισήγαγε κατά την διάρκεια των ετών, κάποιες προοπτικές δικαστικού ελέγχου.

Ειδικότερα, το ΔΕΕ, σε τμήμα μείζονος συνθέσεως, στην υπόθεση C-658/11 (ΕυρΚοιν. κατά Συμβουλίου κ.α.), αναφορικά με την αρμοδιότητα του ΔΕΕ να επιλαμβάνεται υποθέσεις επί άρθρων (π.χ. 218 ΣΛΕΕ), που αν και δεν προέρχονται από το πεδίο της ΚΕΠΠΑ, αφορούν την πολιτική αυτής, και είναι γενικής ισχύος, αποφαινεται, ότι τα διαλαμβανόμενα στα άρ.24 παρ.1.εδ. β' ΣΕΕ και 275 εδ.1 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνεύονται «συσταλτικά» και έτσι, να καθίσταται αρμόδιο το ΔΕΕ για έλεγχο νομιμότητας⁷⁸ στο εν λόγω πλαίσιο ενωσιακών πράξεων.

Στην υπόθεση T-315/01 (Kadi κατά Συμβουλίου κ.α.) το δικαστήριο έκρινε ότι επί κανονισμών που εκδόθηκαν βάσει διεθνών ψηφισμάτων (π.χ. Ο.Η.Ε.) δεν έχει αρμοδιότητα έλεγχου νομιμότητας βάσει του ενωσιακού δικαίου, αλλά δύναται άμεσα, να ελέγξει τη νομιμότητα αυτών σε σχέση με το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ο.Η.Ε.⁷⁹. Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-402/05P, C-415/05 (Kadi/Al Barakaat κατά Συμβουλίου κ.α.), το δικαστήριο επιβεβαίωσε την αρμοδιότητα του να προβαίνει σε έλεγχο νομιμότητας πράξεων, προερχόμενων από διεθνείς συμφωνίες, επί τη βάση πλέον του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και τις συνταγματικές αρχές της ΣΕΕ⁸⁰.

⁷⁸ C-658/11(ΕυρΚοιν.-Συμβούλιο), όπου στη σκ.70: «Εντούτοις, τα εν λόγω άρθρα 24, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, τελευταία περίοδος, ΣΕΕ, και 275, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ εισάγουν παρέκκλιση από τον κανόνα της γενικής αρμοδιότητας την οποία απονέμει το άρθρο 19 ΣΕΕ στο Δικαστήριο προκειμένου να εξασφαλίσει την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συνθηκών και, ως εκ τούτου, πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά», βλ. και σκ.52,71-73, και επίσης C-439/13P,(Elitaliana-EurolexKosovo),σκ.41-42 & C-455/14P,(H-Council,etl.),σκ.39-43.

⁷⁹ T-315/01(Kadi-Συμβ.κ.α.), όπου στη σκ.215: «...Οποιοσδήποτε εσωτερικός έλεγχος της νομιμότητας του προσβαλλόμενου κανονισμού, ιδίως με κριτήριο τις διατάξεις ή τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου περί προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, θα οδηγούσε το Πρωτοδικείο να εξετάσει, παρεμπιπτόντως, τη νομιμότητα των εν λόγω ψηφισμάτων...» και σκ.225: «Συνεπώς, τα εν λόγω ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας εκφεύγουν, καταρχήν, του δικαστικού ελέγχου του Πρωτοδικείου, το οποίο δεν έχει την αρμοδιότητα να αμφισβητεί, έστω παρεμπιπτόντως, τη νομιμότητά τους με κριτήριο το κοινοτικό δίκαιο. Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο υποχρεούται, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύει και να εφαρμόζει το δίκαιο αυτό κατά τρόπο σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.».

⁸⁰ C-402/05P, C-415/05(Kadi & Al Barakaat-Συμβ.κ.α.), όπου στις σκ.283: «τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει

Περαιτέρω, στην υπόθεση C-72/15 (Rosneft), σε προδικαστικό ερώτημα για το κύρος ορισμένων διατάξεων της απόφασης 2014/512/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου (31.07.2014), αφορούσες περιοριστικά μέτρα κατά της Ρωσίας λόγω της Ουκρανίας, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι έχει αρμοδιότητα να ελέγξει το κύρος των εν λόγω διατάξεων υπό το πρίσμα του άρθρου 47 ΧΘΔΕΕ περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας απορρίπτοντας την υποστηριζόμενη «αποκλειστικότητα» των Εθνικών δικαστηρίων προς τούτο (σκέψη 77), έχοντας έτσι, δικαιοδοσία «ex ratione materiae» (σκέψη 76)⁸¹.

Στην υπόθεση C-134/19P (Kargaran κατά Συμβουλίου) το δικαστήριο, μεταξύ των άλλων, έκρινε ότι έχει την αρμοδιότητα να αποφασίσει, εάν η ΕΕ μπορεί να θεωρηθεί «εξωσυμβατική» υπεύθυνη και υπόχρεη, αποζημιώσεων σε

το Δικαστήριο..... Η ΕΣΔΑ ενέχει.....ιδιαιτέρη σημασία», σκέψη 284: «Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, επίσης, ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου συνιστά προϋπόθεση νομιμότητας των κοινοτικών πράξεων...», σκέψη 285: «Εξ όλων των ανωτέρω στοιχείων προκύπτει ότι οι υποχρεώσεις που επιβάλλει μια διεθνής συμφωνία δεν μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα την προσβολή των συνταγματικών αρχών της Συνθήκης ΕΚ, μεταξύ των οποίων η αρχή ότι όλες οι κοινοτικές πράξεις πρέπει να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, δεδομένου ότι ο σεβασμός αυτός αποτελεί προϋπόθεση της νομιμότητάς τους την οποία το Δικαστήριο ελέγχει στο πλαίσιο του πλήρους συστήματος μέσων παροχής ενδίκου προστασίας που καθιερώνει η Συνθήκη αυτή», σκέψη 326: «...τα κοινοτικά όργανα οφείλουν, σύμφωνα με τις αρμοδιότητες που τους έχουν ανατεθεί από τη Συνθήκη ΕΚ, να διασφαλίζουν τον, κατ' αρχήν πλήρη, έλεγχο της νομιμότητας όλων των κοινοτικών πράξεων με κριτήρια τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, περιλαμβανομένων των κοινοτικών πράξεων οι οποίες, όπως ο προσβαλλόμενος κανονισμός, αποσκοπούν στην εφαρμογή ψηφισμάτων που εξέδωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας δυνάμει του κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.», και σκέψη 327: «Επομένως, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο αποφαινόμενο.....ότι από τις αρχές που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ της διεθνούς εννόμου τάξεως της απορρέουσας από τα Ηνωμένα Έθνη και της κοινοτικής εννόμου τάξεως προκύπτει ότι ο προσβαλλόμενος κανονισμός, καθόσον αποσκοπεί στην εφαρμογή ψηφίσματος..... απολαύει δικαστικής ασυλίας όσον αφορά τον έλεγχο της εσωτερικής του νομιμότητας, πλην του ελέγχου της συμφωνίας του με τους κανόνες του jus cogens».

⁸¹ C-72/15(Rosneft), όπου στις σκέψεις 74: «Μολονότι....το άρθρο 47 του Χάρτη δεν μπορεί να απονείμει αρμοδιότητα στο Δικαστήριο, οσάκις οι Συνθήκες το αποκλείουν, εντούτοις η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας συνεπάγεται ότι ο αποκλεισμός της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου στον τομέα της ΚΕΠΠΑ πρέπει να ερμηνεύεται στενά», σκέψη 75: «.....σκοπός της διαδικασίας που επιτρέπει στο Δικαστήριο να αποφαινεται επί προδικαστικών ερωτημάτων είναι η διασφάλιση της τηρήσεως του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συνθηκών, σύμφωνα με τον ρόλο που αναθέτει στο θεσμικό αυτό όργανο το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ, θα ήταν αντίθετη προς τους σκοπούς της τελευταίας αυτής διατάξεως καθώς και της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας μια περιοριστική ερμηνεία της αρμοδιότητας που απονέμει στο Δικαστήριο το άρθρο 275, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 24, παράγραφος 1, ΣΕΕ», σκέψη 79: «...το Δικαστήριο είναι το πλέον κατάλληλο όργανο να αποφαινεται επί του κύρους των πράξεων της Ένωσης, λαμβανομένων υπόψη των δυνατοτήτων που διαθέτει, στο πλαίσιο της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής,...».

ζημιωθέντα πρόσωπα, από την εφαρμογή περιοριστικών μέτρων της ΚΕΠΠΑ με βάση το άρ.29 ΣΕΕ⁸².

Εκ των ανωτέρω παρατηρούμε, ότι υπάρχει μία «δεσμευτικότητα» της ΕΕ να τηρεί κυρώσεις του διεθνούς δικαίου, αφού δεν μπορεί να τις αμφισβητήσει ευθέως. Παραταύτα, κράτη, φυσικά και νομικά πρόσωπα, δύνανται να προσφύγουν ενώπιον του ΔΕΕ προσβάλλοντας αποφάσεις περιοριστικών μέτρων, ενώ φυσικά και νομικά πρόσωπα μπορούν να «βάλουν» κατά της εθνικής εφαρμογής τους, ενώπιον εθνικών δικαστηρίων, όποτε και να τεθεί, όπως σημειώνεται, «υποχρεωτικά»⁸³, ζήτημα προδικαστικού ερωτήματος. Τέλος, το ΔΕΕ, είναι αρμόδιο να εκδικάσει και αποζημιώσεις, εξαιτίας της επιβολής περιοριστικών μέτρων.

Ωστόσο, ο χαρακτήρας των περιοριστικών μέτρων όπως αναφέρεται, είναι «πολιτικός»⁸⁴, οπότε θα λέγαμε, ότι τούτο, θέτει τους «θιγόμενους» σε μειονεκτική θέση, τόσο από άποψη ουσιαστικής ακρόασης, όσο και σχετικά με την πρόσβαση τους, στο σύνολο των εγγράφων και των πληροφοριών που τους αφορούν, ενώ και η πολυετής και πολυέξοδη δικαστική διερεύνηση των υποθέσεων εκτιμάμε ότι αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για αποτελεσματική δικαιοσύνη⁸⁵ και μπορεί να θίγει τα ατομικά δικαιώματα.

⁸² C-134/19P(Kargaran-Συμβ.), όπου στη σκ.79: «Υπό τις συνθήκες αυτές, και όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 67 και 68 των προτάσεών του, η αναγκαία συνοχή του προβλεπόμενου από το δίκαιο της Ένωσης συστήματος δικαστικής προστασίας επιτάσσει, προκειμένου να αποφεύγονται τα κενά στη δικαστική προστασία των οικείων φυσικών ή νομικών προσώπων, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να έχει, επίσης, αρμοδιότητα να αποφαινεται επί της ζημίας η οποία φέρεται να προκλήθηκε από περιοριστικά μέτρα προβλεπόμενα από αποφάσεις ΚΕΠΠΑ.».

⁸³ Wessel,R.,(2023),«Judicial Review of Restrictive Measures before the EU Courts»,e-presentation, Academy of European Law,38.00", [ERA – Academy of European Law > Judicial Review of Restrictive Measures before the EU Courts](#)

⁸⁴ Wessel,R.,(2023),«Judicial Review of Restrictive Measures before the EU Courts»,e-presentation, Academy of European Law, 38.45", [ERA – Academy of European Law > Judicial Review of Restrictive Measures before the EU Courts](#)

⁸⁵ Οι C-134/19P(Kargaran) και C-455/14P(H), διήρκησαν περισσότερο από 10 έτη.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Η ποινική αρμοδιότητα της ΕΕ κατά το άρθρο 83 παρ.1 της ΣΛΕΕ

2.1. Η προσέγγιση των ποινικών νομοθεσιών και η δυνατότητα ορισμού νέων ευρώ-εγκλημάτων

Το άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ, αποτελεί την νομική βάση της θέσπισης «ελάχιστων κανόνων για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων» σε «τομείς της ιδιαιτέρως σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση» αντιλαμβανόμενης ως αυτής που «απορρέει ιδίως από τη φύση ή τις επιπτώσεις των αδικημάτων αυτών ή λόγω ειδικής ανάγκης να καταπολεμηθούν σε κοινή βάση» (εδ.α). Όπως σημειώνεται, «πρόκειται για μία ουσιώδη όψη της ποιοτικής ενίσχυσης της αρμοδιότητας της Ένωσης στο πεδίο του ποινικού δικαίου»⁸⁶ (μετά τη Λισσαβόνα). Η διάταξη αυτή, εντάσσεται στα πλαίσια της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, η οποία αποτελεί την μία από τις μορφές συνεργασίας που προβλέπονται στον ΧΕΑΔ. Προβλέπει την αρμοδιότητα της ΕΕ να προωθεί την προσέγγιση⁸⁷ των ποινικών νομοθεσιών των κρατών-μελών ως προς τους ορισμούς των εγκλημάτων και τις κυρώσεις τους. Η σχετική αρμοδιότητα της Ένωσης, ανήκει στις συντρέχουσες αρμοδιότητες της, και συνεπώς διέπεται από τις αρχές της δοτής αρμοδιότητας, της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, ενώ οι απορρέουσες «πράξεις», υπάγονται σε έλεγχο νομιμότητας από το ΔΕΕ (άρ.263 ΣΛΕΕ).

Στο σημείο αυτό, δέον είναι να αναφερθούμε επιγραμματικά, στις προαναφερόμενες αρχές που διέπουν την εν λόγω ενωσιακή αρμοδιότητα.

- **Η αρχή της Δοτής Αρμοδιότητας.** Η ΕΕ αν και νομική προσωπικότητα, δεν απολαμβάνει χαρακτηριστικά κρατικής κυριαρχίας. Της εκχωρούνται εκ των Συνθηκών, ρητά, αρμοδιότητες από τα κράτη-μέλη και ό,τι δεν περιγράφεται

⁸⁶ Τσόλκα,Ο.,(2023),ό.π.,σελ.382.

⁸⁷ Στις Συνθήκες, ο όρος «προσέγγιση», αναφέρεται στο πρώην άρ.29 παρ.2 ΣΕΕ και στο άρ.67 παρ.3 ΣΛΕΕ.Ο όρος «εναρμόνιση», δεν «απαντάται» τυπικά - θεσμικά στο ποινικό δίκαιο, αλλά υφίσταται στη θεωρία και σε επίσημα κείμενα της Ένωσης, όπου, τελικά χρησιμοποιείται συνήθως ως συνώνυμο του όρου «προσέγγιση», Η Σαχπεκίδου,Ε.Ρ.,(2013), εκτιμά ότι οι δύο έννοιες πρέπει να θεωρηθούν «ισοδύναμες» (σελ.465) και προσδιορίζει την «προσέγγιση» των εθνικών νομοθεσιών ως τη σταδιακή «εναρμόνισή τους, ώστε να γίνονται μεταξύ τους κατά το δυνατόν συμβατές», τη διαφοροποιεί δε, από τη δικαιοκή ενοποίηση, την εφαρμογή δηλαδή ίδιων κανόνων δικαίου,(σελ.40), «Ευρωπαϊκό δίκαιο», β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα.

σχετικά, παραμένει στην σφαίρα ελέγχου των εθνικών οργάνων εξουσίας. (άρ.4 παρ.1 & 5 παρ.2 ΣΕΕ).

- **Η αρχή της Επικουρικότητας.** Η εν λόγω αρχή αποτελεί ένα κομβικό και σημαίνον στοιχείο της Ενωσιακής λειτουργίας. Όπως επισημαίνεται, «η συγκεκριμένη αρχή,...λόγω της σύνδεσής της με την αρχή της λήψης αποφάσεων κατά το δυνατό εγγύτερα στον πολίτη, ανάγεται σε σημαντικό παράγοντα της δημοκρατικής λειτουργίας της Ένωσης...(άρ.1,2 10 παρ.3 ΣΕΕ)..., αναδεικνυόμενη σε πυλώνα της δημοκρατικής λειτουργίας της Ένωσης και δια αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για το Ποινικό Δίκαιο»⁸⁸. Κατά την εξέταση ισχύος της εν λόγω αρχής, εξετάζονται αφενός το ενδεχόμενο ότι ο επιδιωκόμενος σκοπός δεν μπορεί να υπηρετηθεί από το κράτος-μέλος, αφετέρου δε, ότι καθίσταται αποτελεσματικότερη η εκδοχή της ενωσιακής δράσης⁸⁹. Σύμφωνα με την Ένωση, «τούτο σημαίνει ότι η ΕΕ δύναται να θεσπίσει νομοθεσία μόνον εφόσον ο εκάστοτε στόχος δεν μπορεί να επιτευχθεί αποτελεσματικότερα με τη θέσπιση μέτρων σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, αλλά απεναντίας, εξαιτίας της κλίμακας ή των συνεπειών του προτεινόμενου μέτρου, μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα σε επίπεδο Ένωσης»⁹⁰. Ωστόσο η εν λόγω παράθεση φαίνεται να ταυτίζει την αρχή της επικουρικότητας με την αρχή της αποτελεσματικότητας, γεγονός που προσκρούει στο ίδιο καθαυτό το πρωτογενές δίκαιο και τον ορισμό της αρχής της επικουρικότητας, όπου γίνεται αντιληπτό ένα ακόμα κριτήριο, εξεταζόμενο χρονικά, πρωθύστερα της αποτελεσματικότητας. Ειδικότερα, «σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, στους τομείς οι οποίοι δεν

⁸⁸ Βλ. και Σαχπεκίδου,Ε.Ρ.,(2021), «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.195επ. & 290επ., και Γιαννακούλα,Α.,(2014), «Εγκλημα και ποινή στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Διδακτορική Διατριβή, ΑΠΘ, σελ.210 όπου εκεί COM2011/573,σελ.4: «Τα εθνικά κοινοβούλια, μπορούν πλέον να διατυπώνουν τις απόψεις τους επί της σχεδιαζόμενης νομοθεσίας και διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στον έλεγχο της τήρησης της αρχής της επικουρικότητας. Στον τομέα του ποινικού δικαίου, αυτός ο ρόλος των εθνικών κοινοβουλίων είναι σημαντικότερος από τον ρόλο που διαδραματίζουν στο πλαίσιο άλλων ενωσιακών πολιτικών», Η αρχή της επικουρικότητας εντάσσεται και στο πλέγμα αρχών της ECPI (ΠοινΔικ2010,72), Ο Ρ.Ασπ.,(2012), 'The Substantive Criminal Law Competence of the EU',σελ.185-188, υποστηρίζει ότι η τήρηση της αρχής είναι επιτακτική, επειδή: α) δεδομένης της απόστασης ανάμεσα στους πολίτες των κρατών μελών και τα κέντρα λήψης αποφάσεων στην Ένωση, η αρχή της νομιμότητας στο ποινικό δίκαιο κατευθύνει προς τη λήψη αποφάσεων σε εθνικό επίπεδο, β) το ποινικό δίκαιο εκφράζει τις αξίες και τις παραδόσεις των κρατών μελών, γ) η παρέμβαση στο πεδίο του ποινικού δικαίου διεξάγεται με «ελάχιστους κανόνες».

⁸⁹ Βλ. τη διάκριση των κριτηρίων εντελώς ενδεικτικά στην έκθεση της Επιτροπής COM 1999/562, σελ.3, Η Σαχπεκίδου,Ε.Ρ.,(2013,),ό.π. αναφέρεται σε δύο κριτήρια, στο αρνητικό (ανεπάρκεια κρατών μελών) και στο θετικό (αποτελεσματικότητα Ένωσης),σελ.226.

⁹⁰ (COM)2011/0573Final,σελ.7, παρ.2.1 [EUR-Lex - 52011DC0573 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

υπάγονται στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, η Ένωση παρεμβαίνει μόνο εφόσον και κατά τον βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη, τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, μπορούν όμως, λόγω της κλίμακας ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα στο επίπεδο της Ένωσης»(άρ.5 παρ.3 ΣΕΕ). Επομένως όπως σημειώνεται, «με βάση την αρχή της επικουρικότητας, όταν οι εθνικές δράσεις είναι επαρκείς, αυτές θα πρέπει να προτιμώνται, ακόμη και αν είναι λιγότερο αποτελεσματικές, ενώ η σύγκριση της αποτελεσματικότητας μεταξύ των εθνικών μέτρων και της ενωσιακής παρέμβασης επιτρέπεται μόνο αν τα πρώτα κριθούν ανεπαρκή»⁹¹. Έτσι, προκειμένου να διαπιστωθεί η συμβατότητα νομοθέτησης από την ΕΕ, αναφέρεται ότι «θα πρέπει να εξετάζεται η επάρκεια αρχικώς, και δευτερεύοντος η αποτελεσματικότητα και άρα, να υπάρχουν τυπικά και εμπειρικά δεδομένα, στην προκειμένη περίπτωση για μία συγκεκριμένη εγκληματικότητα, για εξαγωγή συμπερασμάτων»⁹².

- **Η αρχή της Αναλογικότητας.** Η εγγυητική εμβέλεια της εν λόγω αρχής καταλαμβάνει το σύνολο των ενωσιακών δράσεων και αρμοδιοτήτων (άρ.5 παρ.1 & 4 ΣΕΕ & Πρωτόκολλο αρ.2). Προβλέπει, ότι εφόσον υπάρχουν περισσότερα του ενός μέτρα επιβολής, προτιμητέο καθίσταται το ανάλογο και όχι υπέρμετρα επιβαρυντικό, μέτρο προς την επίτευξη του στόχου. Κατά την ερμηνεία του Ομοσπονδιακού Γερμανικού Δικαστηρίου, η αρχή της αναλογικότητας συνεπάγεται «την απαγόρευση, έχοντας αξία θεμελιώδους δικαιώματος, κάθε υπερβολικού μέτρου»⁹³.

Με την κατάργηση των πυλώνων στη δομή της Ένωσης, οι παρεμβάσεις και στο τομέα του ποινικού δικαίου υπάγονται κατά τη θεωρία «στον τομέα παλιότερα

⁹¹Γιαννακούλα,Α.,(2014),ό.π.,σελ.211.

⁹²Γιαννακούλα,Α.,(2014),ό.π.,σελ.211, όπου σε εκτίμηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (σκ.ΙΖ.3(τέταρτη παύλα) του ψηφίσματος της 22.5.2012.) σημειώνει: [«η απαίτηση νέων διατάξεων ουσιαστικού ποινικού δικαίου» πρέπει να στηρίζεται σε στοιχεία που καθιστούν σαφές ότι «υπάρχει ανάγκη καταστολής του συγκεκριμένου ποινικού αδικήματος σε κοινή βάση, π.χ. επειδή υπάρχει πρακτική προστιθέμενη αξία σε μια κοινή προσέγγιση της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, πόσο ευρέως διαδεδομένο και συχνό είναι το αδίκημα στα κράτη μέλη»].

⁹³Bundesverfassungsgericht, Απόφαση (12.10.1993) για την συνταγματικότητα της Συνθήκης του Μάαστριχ.

γνωστό ως κοινοτικό τρόπο δράσης, ο οποίος χαρακτηρίζεται από την αρχή της πλειοψηφίας»⁹⁴.

Παρατηρώντας την εξελικτική των πεδίων αρμοδιότητας της ΕΕ για εναρμόνιση των ποινικών κανόνων των κρατών-μελών, συμπεραίνεται, «ότι η Ένωση δεν απέκτησε κάποια αυτοτελή αρμοδιότητα για αποποινικοποίηση τιμωρουμένων συμπεριφορών. Τούτο σημαίνει, ότι στον τομέα των ποινικών υποθέσεων η δράση της έρχεται να συμβάλλει μονομερώς στην κατεύθυνση της στήριξης του αξιοποιήσιμου»^{95, 96}.

Το άρθρο 83 παρ.1 ΣΛΕΕ περιέχει ένα κατάλογο ευρώ-εγκλημάτων, τα οποία κατά τη Συνθήκη εντάσσονται στην ιδιαίτερως σοβαρή διασυννοριακή εγκληματικότητα και αποτελούν αντικείμενο της αρμοδιότητας της ΕΕ για την προώθηση της προσέγγισης των ποινικών νομοθεσιών των κρατών-μελών. Αξίζει εδώ να σημειωθεί, ότι τα περισσότερα εγκλήματα αποτελούσαν ήδη αντικείμενο ενωσιακής ρύθμισης με κανόνες ποινικού δικαίου. Ειδικότερα έχουν θεσπιστεί Αποφάσεις-Πλαίσιο για την τρομοκρατία⁹⁷, την εμπορία ανθρώπων⁹⁸, την σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών⁹⁹, την εμπορία ναρκωτικών¹⁰⁰, του ξεπλύματος χρήματος ¹⁰¹, την δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα¹⁰², την παραχάραξη μέσων

⁹⁴ Καιάφα-Γκμπάντι, Μ. Παπακυριακού, Θ., (2019), «Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου», Β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 18.

⁹⁵ Καιάφα-Γκμπάντι, Μ. Παπακυριακού, Θ., (2019), ό.π., σελ. 18.

⁹⁶ Ωστόσο, στη υπόθεση (C-106/77-Simmenthal) το ΔΕΚ απεφάνθη ότι ο εθνικός νομοθέτης εκτός της εφαρμογής του Ενωσιακού/Κοινοτικού δικαίου, έχει την υποχρέωση να καταργεί τυχόν αντίθετη εθνική διάταξη, ενώ περαιτέρω το ΔΕΕ, έκρινε, ότι τα κράτη-μέλη πρέπει να απέχουν από τη θέσπιση ή επιβολή ποινικών κυρώσεων που θέτουν σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων της Ένωσης συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που επιδιώκουν οι Οδηγίες (C-61/11 PPU, El Dridi), που αντιβαίνουν δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το Ενωσιακό δίκαιο (C-821/19, Επιτροπή- Ουγγαρία) και ειδικότερα ο ΧΘΔ (C-481/19, Consob). Παρατηρούμε δηλαδή, μία «νομολογιακής προέλευσης» ενωσιακή αρμοδιότητα «αποποινικοποίησης».

⁹⁷ Απόφασεις-Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ, 2008/919/ΔΕΥ και Οδηγία (ΕΕ) 2017/541.

⁹⁸ Απόφαση-Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ και Οδηγία (ΕΕ) 2011/36.

⁹⁹ Απόφαση-Πλαίσιο 2004/68 ΔΕΥ και Οδηγία (ΕΕ) 2011/93.

¹⁰⁰ Απόφαση-Πλαίσιο 2004/757/ΔΕΥ και Οδηγία (ΕΕ) 2017/2103.

¹⁰¹ Απόφαση-πλαίσιο 2001/500/ΔΕΥ και Οδηγία (ΕΕ) 2017/2103.

¹⁰² Απόφαση-Πλαίσιο 2003/568/ΔΕΥ.

πληρωμής¹⁰³, την εγκληματικότητα στο χώρο της πληροφορικής¹⁰⁴ και τα προβλεπόμενα για το οργανωμένο έγκλημα¹⁰⁵.

Εν προκειμένω, οι τομείς εγκληματικότητας του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ, είναι: η τρομοκρατία, η εμπορία και γενετήσια εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών, η παράνομη εμπορία ναρκωτικών, η παράνομη εμπορία όπλων, το ξέπλυμα χρήματος, διαφθορά, η παραχάραξη μέσων πληρωμής, η εγκληματικότητα στον χώρο της πληροφορικής και το οργανωμένο έγκλημα. Όπως δε σχετικά επισημαίνεται, *«η απαρίθμηση των τομέων είναι περιοριστική»*¹⁰⁶.

Ωστόσο, σύμφωνα με το άρ.83 παρ.1, εδ.γ ΣΛΕΕ, δίνεται η δυνατότητα στην ΕΕ να διευρύνει τον ανωτέρω κατάλογο, *«...ανάλογα με την εξέλιξη της εγκληματικότητας...»*. Σχετικά σημειώνεται ότι, *«η δυνατότητα συμπλήρωσης τομέων δράσης, δίχως να είναι απαραίτητη η αναθεώρηση της ΣΛΕΕ, ίσως καθιστά εύκολη την υπέρβαση της περιοριστικής απαρίθμησης (βλ. και άρ.48 παρ.7 ΣΕΕ για την περίπτωση λήψης απόφασης με ειδική πλειοψηφία¹⁰⁷) και προσδίδει ευελιξία στη νομική βάση του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ»*¹⁰⁸. Ένα όμως στοιχείο, το οποίο διαφοροποιεί τη διαδικασία για την ενεργοποίηση της εν λόγω δυνατότητας διεύρυνσης με εκείνη της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας που ισχύει για τη θέσπιση οδηγιών κατά το εδ.α του εξεταζόμενου άρθρου, είναι ότι, στο εδ.γ γίνεται λόγος για έκδοση Απόφασης του Συμβουλίου μετά από την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τους *«άλλους τομείς εγκληματικότητας»*. Όπως σχετικά σημειώνεται στη θεωρία, *«η εν λόγω διάταξη είναι εξόχως προβληματική»*¹⁰⁹. Είναι εμφανές δε, ότι αυτοί (οι άλλοι τομείς εγκληματικότητας) θα πρέπει να εμφανίζουν απαξία ανάλογη με τις πράξεις του καταλόγου του πρώτου εδαφίου, και όπως εκτιμάται *«να συνιστούν περιπτώσεις ιδιαιτέρως*

¹⁰³ Απόφασεις-Πλαίσιο 2000/383/ΔΕΥ, 2001/888/ΔΕΥ και Οδηγία(ΕΕ)2014/62.

¹⁰⁴ Απόφαση-Πλαίσιο 2005/222/ΔΕΥ και Οδηγία (ΕΕ)2013/40.

¹⁰⁵ Απόφαση-Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ.

¹⁰⁶ Γιαννακούλα,Α.,(2020),ό.π.,σελ.890.

¹⁰⁷ Ο Asp, P.,(2012), εκτιμούσε ότι το άρ.48 παρ.7 ΣΕΕ θα χρησιμοποιηθεί σπάνια, επειδή τα κράτη μέλη θα θελήσουν να διατηρήσουν τον έλεγχο για τέτοιες αποφάσεις και πάντως πίστευε, πως σπάνια θα χρησιμοποιηθεί και η ίδια η δυνατότητα διεύρυνσης του καταλόγου του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ, «The Substantive Criminal Law Competence of the EU», σελ.80, Skrifter utgivna av juridiska fakulteten vid Stockholms universitet no 79.

¹⁰⁸ Γιαννακούλα,Α.,(2020),ό.π.,σελ.891.

¹⁰⁹ Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2011),ό.π.,σελ.82

σοβαρής (όχι απλώς σοβαρής) εγκληματικότητας και να έχουν διασυνοριακό χαρακτήρα»^{110, 111}.

2.2. Η νομοθετική προβληματική της διάκρισης μεταξύ της θέσπισης κοινών ελάχιστων ποινικών κανόνων αφενός και της διεύρυνσης του καταλόγου των ευρω-εγκλημάτων αφετέρου

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 83 ΣΛΕΕ «Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία μέσω οδηγιών, μπορούν να θεσπίζουν ελάχιστους κανόνες για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων στους τομείς της ιδιαιτέρως σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση, η οποία απορρέει ιδίως από τη φύση ή τις επιπτώσεις των αδικημάτων αυτών ή λόγω ειδικής ανάγκης να καταπολεμούνται σε κοινή βάση.....»¹¹².

Η συνήθης νομοθετική διαδικασία αποτελεί μετά τη Συνθήκη της Λισσαβώνας τη βασική διαδικασία λήψης αποφάσεων για τη θέσπιση νομοθετικών πράξεων της ΕΕ. Ειδικότερα, αναφέρεται ότι αυτή επεκτάθηκε «σε περισσότερα από σαράντα πεδία ενωσιακής πολιτικής, πέρα από αυτά που εφαρμοζόταν προηγουμένως η διαδικασία της συναπόφασης»¹¹³ και εν τέλει, εφαρμόζεται σε περίπου 85 τομείς πολιτικής¹¹⁴. Βάσει της διαδικασίας αυτής, οι πράξεις εκδίδονται από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, τα οποία λειτουργούν και χαρακτηρίζονται ως «συν-νομοθέτες»¹¹⁵. Η ισότιμη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου στην έκδοση των νομοθετικών πράξεων θεωρείται ότι «εξασφαλίζει την διπλή τους νομιμοποίηση, αφενός δια της άμεσης εκπροσώπησης των πολιτών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και αφετέρου δια

¹¹⁰ Μυλωνόπουλος, Χρ.,(2011),ό.π.,σελ.82.

¹¹¹ Γιαννακούλα,Α.,(2014),ό.π.σελ.25,όπου: «Ως κριτήρια για τη διεύρυνση του καταλόγου ορίζονται ρητά τα γνωρίσματα της ιδιαίτερης σοβαρότητας και της διασυνοριακής διάστασης, τα οποία πρέπει να απαντώνται σωρευτικά σε κάθε νέο τομέα που προστίθεται στον κατάλογο.».

¹¹² Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 202, 7 Ιουνίου 2016 (2016/C 202/1) EL

¹¹³ Κτενίδης,Ι.,(2020), «Άρθρο 289 ΣΛΕΕ» σε Σκουρή Β., «ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον», Εκδόσεις Σάκκουλα,σελ.1855.

¹¹⁴ [Η συνήθης νομοθετική διαδικασία - Consilium \(europa.eu\)](https://consilium.europa.eu)

¹¹⁵ Στάγκος,Π. και Σαχπεκίδου,Ε.,(2020), «Δικαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Σάκκουλα,σελ.179.

της εκπροσώπησης των κρατών-μελών στο Συμβούλιο (άρ.10 παρ.2 ΣΕΕ)¹¹⁶. Κατά τα ανωτέρω, στην διαδικασία συμμετέχουν Συμβούλιο και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σύμφωνα με τα άρθρα 289 και 294 ΣΛΕΕ, ενώ οι παραγόμενες πράξεις σύμφωνα με την αυτή διαδικασία (άρ.289 παρ.3 ΣΛΕΕ) αποτελούν νομοθετικές πράξεις της Ένωσης, οι οποίες επιδέχονται και τον δικαστικό έλεγχο του ΔΕΕ (άρ.263 ΣΛΕΕ).

Παραταύτα, προβληματισμός εγείρεται αναφορικά με το χαρακτήρα της προβλεπόμενης απόφασης του Συμβουλίου στο άρθρο 83 παρ.1 εδ.γ. Και τούτο διότι, η οικεία νομική πράξη, δεν χαρακτηρίζεται ρητώς ως νομοθετική. Σύμφωνα και με σκεπτικό απόφασης του ΔΕΕ, σε Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως¹¹⁷, για να χαρακτηριστεί μία πράξη νομοθετική, θα πρέπει η σχετική διάταξη-νομική βάση, να παραπέμπει ρητώς είτε στη «συνήθη», είτε στην «ειδική νομοθετική διαδικασία». Η Τσόλκα σημειώνει σχετικά: «υπό το φως της ανωτέρω ερμηνευτικής προσέγγισης και εφόσον το άρθρο 83 παρ.1, εδ.γ δεν παραπέμπει ρητά σε νομοθετική διαδικασία, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η οικεία νομική πράξη (ήτοι η Απόφαση του Συμβουλίου) συνιστά μη νομοθετική πράξη της Ένωσης»¹¹⁸, ενώ ειδικότερα, σύμφωνα με την Παπαδοπούλου: «ο διαχωρισμός μεταξύ νομοθετικών και μη νομοθετικών πράξεων έχει σημαντικές προεκτάσεις, όσον αφορά αφενός τη διαδικασία έκδοσής τους, και αφετέρου τους κανόνες διαφάνειας και δημοκρατικού ελέγχου που εφαρμόζονται...»¹¹⁹.

Σημειώνουμε εδώ γενικότερα, ότι αναφορικά με την ισχύ της απόφασης (ως ενωσιακής νομικής πράξης), τούτη διαφέρει ανάλογα τον ορισμό των αποδεκτών. Έτσι, η απόφαση έχει άμεση ισχύ για κάθε κράτος-μέλος προς όλα τα μέρη της, ενώ, όταν ορίζονται συγκεκριμένοι αποδέκτες, είναι δεσμευτική μόνο για αυτούς¹²⁰. Η

¹¹⁶ Κτενίδης,Ι.,(2020),ό.π.,σελ.1855.

¹¹⁷ C-643/15 και 647/15,(Σλοβακία και Ουγγαρία κατά Συμβουλίου),σκ.62.

¹¹⁸ Τσόλκα,Ο.,(2023),ό.π.,σελ.383.

¹¹⁹ Παπαδοπούλου,Ρ.,Ε.,κ.α.(2020), όπου ειδικότερα αναφέρει ότι: «η δημόσια νομοθετική σύνοδος του Συμβουλίου εφαρμόζεται μόνο στη συζήτηση σχεδίων νομοθετικών πράξεων, και όχι μη νομοθετικών», (Άρ.16,παρ.8,ΣΕΕ), «Επίσης, τα εθνικά κοινοβούλια διαδραματίζουν τον αναβαθμισμένο ελεγκτικό τους ρόλο επί σχεδίων νομοθετικών πράξεων»,σελ.117 και «Οι μη νομοθετικές πράξεις έχουν.....τη μορφή Κανονισμού, Οδηγίας ή Απόφασης, χωρίς όμως να διέπονται από τους ιδιαίτερους κανόνες που εφαρμόζονται στις νομοθετικές πράξεις, όπως λόγου χάρη τη δημοσιότητα της συνόδου του Συμβουλίου όπου συζητούνται.»,σελ.120,, «Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», β' εκδ., Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.

¹²⁰ Άρθρο 288, εδ.3 ΣΛΕΕ.

νέα διατύπωση για τις αποφάσεις (δηλαδή των «γενικών» αλλά και των «προσωποποιημένων» που ορίζουν αποδέκτες), εμπεριέχει και περιλαμβάνει όπως υποστηρίζεται «*όλες τις αποφάσεις που εκδίδονται από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και που αναφέρονται στις Συνθήκες*»¹²¹. Περιλαμβάνει λοιπόν, τις Αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τα στρατηγικά συμφέροντα της Ένωσης¹²², αυτές του Συμβουλίου για την ΚΕΠΠΑ¹²³ καθώς και αυτές τις αποφάσεις του Συμβουλίου σχετικά με την διεύρυνση των εξουσιών¹²⁴ δράσης των οργάνων της ΕΕ. Με άλλα λόγια, αναφέρεται ότι «*η έννοια της απόφασης περιλαμβάνει τόσο τις πράξεις της Ένωσης που εντάσσονται στο εξωτερικό τομέα της ΚΕΠΠΑ όσο και τις πράξεις του πρώην κοινοτικού πυλώνα*»¹²⁵. Όπως επισημαίνεται, «*η κοινή ονομασία, δεν σημαίνει και κοινό καθεστώς, αφού ο έλεγχος των πρώτων εξαιρείται από την δικαιοδοσία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου*»¹²⁶, ισχύουν δε από την ημέρα που ορίζουν ή σε αντίθετη περίπτωση, από την εικοστή ημέρα από την δημοσίευση τους¹²⁷.

Όπως προκύπτει από την ανάγνωση του πρώτου εδαφίου του εν λόγω άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ, η ΕΕ, μέσω Οδηγιών, οριοθετεί το πλαίσιο των αδικημάτων που περιγράφονται στο δεύτερο εδάφιο, ωστόσο με σαφή παρέκταση του ρόλου των Οδηγιών, αφού κατά τα αναφερόμενα στο εδ.α, προσδιορίζονται τόσο τα ελάχιστα στοιχεία της ειδικής υπόστασης των αναφερόμενων εγκλημάτων όσο και οι κυρώσεις/ποινές που θα πρέπει να προβλέπονται. Από την εν λόγω διατύπωση συμπεραίνεται «*ότι οι Οδηγίες του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ δεν προσδιορίζουν απλώς τον επιδιωκόμενο σκοπό*»¹²⁸, δεσμεύοντας δηλ. τα κράτη μέλη μόνον ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά εκφεύγουν της έννοιας της Οδηγίας, όπως αυτή διατυπώνεται στο άρ.288 ΣΛΕΕ, διότι όπως σχολιάζεται «*προσδιορίζουν και τα μέσα, τα οποία οφείλουν να χρησιμοποιούν οι εθνικοί νομοθέτες προς*

¹²¹ Πλιάκος,Α.,(2018),ό.π.,σελ.211.

¹²² Άρθρο 22,παρ.1ΣΕΕ.

¹²³ Άρθρο 26,παρ.2ΣΕΕ.

¹²⁴ Άρθρο 352,παρ.1ΣΕΕ.

¹²⁵ Πλιάκος,Α.,(2018),ό.π.,σελ.211.

¹²⁶ Πλιάκος,Α.,(2018),ό.π.,σελ.211.

¹²⁷ Άρθρο 297,παρ.2,εδ2 ΣΛΕΕ.

¹²⁸ Χριστιανός,Β.,(2010), «Εισαγωγή στο Δικαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη,σελ.38.

αντιμετώπιση των περιπτώσεων ιδιαίτερα σοβαρής εγκληματικότητας»^{129, 130}, προσδιορίζουν δηλαδή τα ελάχιστα στοιχεία των ειδικών υποστάσεων και το κατώτερο όριο ποινών. Σύμφωνα με το οικείο άρθρο, θεσπίζονται «ελάχιστοι κανόνες» για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων. Ωστόσο, οι κανόνες ουσιαστικού ποινικού δικαίου εδώ, όπως αναφέρεται «δεν είναι απαραίτητα 'ελάχιστοι'»¹³¹. Κατά συνέπεια, οι Οδηγίες του άρ.83 ΣΛΕΕ εκτείνονται πέραν της αρχικής τους αρχιτεκτονικής και σημειώνεται ότι «υπερακοντίζουν την αρχική, βάσει του άρ.288 ΣΛΕΕ λειτουργία τους»¹³². Από την παράθεση του εδ.α του εξεταζόμενου άρθρου διακρίνουμε ότι, πέραν του ορισμού της ελάχιστης ειδικής υπόστασης των εγκλημάτων κατά τα προαναφερόμενα, ο νομοθέτης θέτει κι άλλες προϋποθέσεις, έτσι ώστε να θεσπιστούν σχετικές οδηγίες κατά τα εδώ προβλεπόμενα. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι ο διασυννοριακός χαρακτήρας του εγκλήματος και η «ιδιαιτέρως» σοβαρή εγκληματικότητα. Κατά συνέπεια, μία Οδηγία, η οποία επιβάλλει την ποινικοποίηση πράξεων, οι οποίες δεν αποτελούν περίπτωση «ιδιαιτέρως» σοβαρής εγκληματικότητας ή δεν έχουν διασυννοριακό χαρακτήρα, κατά τη θεωρία «δεν είναι σύμφωνη με το άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ»¹³³.

Στο σημείο αυτό, και πριν εισέλθουμε στη σφαίρα των ειδικότερων κριτηρίων για την ένταξη νέων εγκλημάτων κατά το εξεταζόμενο άρθρο, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά, στη μέθοδο των «ελάχιστων κανόνων» για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων, και στους άξονες αρχών διαμόρφωσης περιεχομένου και εφαρμογής, ως ιδιαίτερα στοιχεία του άρ.83 ΣΛΕΕ.

¹²⁹ Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2011),ό.π.,σελ.82.

¹³⁰ Ο Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2011), ως «μέσα» αναφέρεται στις ποινικές κυρώσεις και στον αποκλεισμό εθνικής πρωτοβουλίας για τιμώριση «διοικητικού χαρακτήρα», ή «ηπιότερης ποινής»,ό.π.σελ.82.

¹³¹ Mltsilegas,V.,(2022),ό.π.σελ.122,υποσημ.171: «*There is also a debate on whether the minimum rules requirement allows the EU to adopt minimum maximum penalties as per the pre-Lisbon practice, or also minimum penalties as such..*», και Asp.,P.,(2012),ό.π.,: «*....rules requiring a specific minimum penalty are not minimum rules, as to require a certain minimum level would amount to full harmonisation in relation to the minimum penalties. The post-Lisbon trend is for substantive criminal law measures to retain the 'minimum maximum' formula*», σελ.126, βλ.και εδώ υποσημ.138.

¹³² Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2011),ό.π.,σελ.82.

¹³³ Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2011),ό.π.,σελ.82.

2.3. Ειδικότερα ως προς την προσέγγιση των εθνικών ποινικών κανόνων

2.3.1. Η μέθοδος του «ελάχιστου κανόνα». Η μέθοδος των «ελάχιστων κανόνων», που εισήχθη αρχικώς με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, έχει ως κύριο χαρακτηριστικό κατά τη θεωρία ότι «δεν αποσκοπεί στην εξάλειψη αλλά στην άμβλυνση των διαφορών»¹³⁴ μεταξύ των ποινικών νομοθεσιών. Ερμηνευτικά παρατηρείται ότι ο νομοθέτης δίνει το νόημα ότι η διατύπωση ενός εγκλήματος και μίας απειλούμενης ποινής από την ΕΕ, υποχρεώνει τους εθνικούς νομοθέτες να μην υιοθετούν στενότερο ορισμό του αξιοποίνου ή ελαφρύτερη απειλούμενη «τιμωρία» για το έγκλημα, εναποθέτοντας στην διακριτική ευχέρεια του εθνικού νομοθέτη την υιοθέτηση ευρύτερου ορισμού ή πιο αυστηρής κύρωσης¹³⁵. Η ΕΕ άλλωστε, δεσμεύεται ρητά να σέβεται τις εθνικές έννομες τάξεις και παραδόσεις των κρατών-μελών (άρ.67 παρ.1 ΣΛΕΕ) και έχει όπως υποστηρίζεται από την «απορρέουσα από την αρχή της επικουρικότητας υποχρέωση της, να υπολογίζει τις συνέπειες των προτεινόμενων δράσεων της στις εθνικές νομοθεσίες»^{136, 137}.

Εν προκειμένω, οι ελάχιστοι κανόνες, είναι ολοκληρωμένοι ορισμοί εγκλημάτων ως προς την περιγραφή και την τυπολογία τους, αλλά εμπεριέχουν και την υποχρέωση ποινικοποίησης των μορφών της συμμετοχής και της απόπειρας. Οι Οδηγίες του άρ.83 ΣΛΕΕ, εισάγουν επίσης κανόνες για τη δικαιοδοσία και την ευθύνη (όχι απαραίτητα την ποινική) και των νομικών προσώπων καθώς και για την παραγραφή¹³⁸. Αναφορικά με τους ελάχιστους κανόνες για τις ποινικές κυρώσεις,

¹³⁴ Γιαννακούλα,Α.,(2020),ό.π.,σελ.895.

¹³⁵ Ο Hans Nilsson ωστόσο, στο Mitsilegas,V.,(2022), διατυπώνει: «*One may argue that the term 'minimum rules' should be seen from the point of view of the Member State, so that the Member States may adopt the constituent elements of the offence as set out in the Framework Decision or Directive, but they are free to have less constituent elements, and thus criminalize more acts than the minimum ones. This is however hardly defensible, both for reasons of logic, legal certainty and respect for the principle of the unity of the common market (in this case the criminal law part of it), as well as for the uniform application of Community/Union law, as laid down in the AETR case law. It would therefore appear to me that the 'minimum rules' in all substantive criminal law Framework Decisions would not only be minimum, but also maximum rules and that they would in principle be not only 'harmonizing, but also 'unifying' instruments in the real sense of the word.*»,ό.π.,σελ.119.

¹³⁶ Γιαννακούλα,Α.,(2020),ό.π.,σελ.895.

¹³⁷ Βλ.και έγγραφο του Συμβουλίου 9423/4/99, σελ.37,σύστ.18, [09423-r4gr9.doc \(europa.eu\)](#)

¹³⁸ Βλ. και Οδηγία 2011/93/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου,άρ.15 παρ.2, [EUR-Lex - 32011L0093 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

αυτές εισάγονται από την ενωσιακή νομοτεχνική με το αίτημα να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές, δηλαδή όπως σημειώνεται, «*κυρώσεις που είναι δυνατόν να επιβληθούν από Δικαστήριο...*»¹³⁹. Παλιότερα, υπήρχε μια διαβάθμιση 4 επίπεδων για το μετά την κατάφαση της ενοχής, στάδιο, και το Συμβούλιο είχε καθορίσει, και καλούσε τα κράτη-μέλη να προβλέπουν, ανώτατη στερητική της ελευθερίας ποινή (1-3 έτη/1^οεπίπεδο, 2-5 έτη/2^οεπίπεδο, 5-10 έτη/3^οεπίπεδο και 10 έτη/4^οεπίπεδο). Η ύπαρξη εύρους, προσέδιδε ευελιξία στην ενσωμάτωση και ευνοούσε, κατά το δυνατό, τη συνοχή της εθνικής έννομης τάξης, ενώ πλέον οι Οδηγίες, ορίζουν τις ελάχιστες ανώτατες ποινές τόσο για τα κύρια εγκλήματα όσο και για τις επιβαρυντικές περιστάσεις, απαντώντας ουσιαστικά στις σημαντικές προκλήσεις για την προσέγγιση των ποινών, καθώς εκτιμάτο εξ αρχής ότι «...*θεωρείται δυσχερέστερη από αυτή της προσέγγισης των εγκλημάτων*»¹⁴⁰.

2.3.2. Η εφαρμογή θεμελιωδών αρχών του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου κατά την ενωσιακή ποινική νομοθέτηση

2.3.2.1. Η γενική θέση των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Όπως είναι ήδη αντιληπτό, η αρμοδιότητα της ΕΕ στο πεδίο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου ενισχύθηκε σημαντικά (αν όχι καταλυτικά), με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας. Προκειμένου λοιπόν να εξασφαλιστεί η «*ασφαλής εμπέδωση*» της νέας δυναμικής που αναπτυσσόταν, τα εμπλεκόμενα θεσμικά ενωσιακά όργανα (Συμβούλιο, Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο), εξέδωσαν ανακοινώσεις αναφορικά με τις αρχές που έπρεπε να διέπουν την νομοθέτηση ουσιαστικού ποινικού δικαίου.

Έτσι το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε στις 27.11.2009 το «*Draft Council conclusions on model provisions, guiding the Council's criminal law deliberations*»¹⁴¹ και στο οποίο κυριολεκτικά εκ προοιμίου, γίνεται αναφορά για

¹³⁹ Γιαννακούλα,Α.,(2020),ό.π.σελ.896, βλ. και εκεί COM/2004/0334 για ΠΡΑΣΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ σχετικά με την προσέγγιση, την αμοιβαία αναγνώριση και την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, [EUR-Lex - 52004DC0334 - EN \(europa.eu\)](#)

¹⁴⁰ Ψαρούδα-Μπενάκη,Α.,(2003), «Προς ένα «Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο. Σκέψεις με αφορμή το Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης», Ποινικά Χρονικά,σελ.963.

¹⁴¹ Έγγραφο του Συμβουλίου 16542/2/2009 όπου στην σκ.1: «*Criminal law provisions should be introduced when they are considered essential in order for the interests to be protected and, as a rule, be used only as a last resort.*», [st16542-re02.en09.doc \(europa.eu\)](#)

τήρηση των διατάξεων των Συνθηκών και για την υπηρετήση της αρχής της επικουρικότητας και της αναλογικότητας (σκ.2). Η Επιτροπή στο (COM) 2011/573 final¹⁴², έγγραφο της, «*Towards an EU Criminal Policy: Ensuring the effective implementation of EU policies through criminal law*», μεταξύ των άλλων διατυπώνει (σελ.7-8,παρ.2.1), ότι τα «*θεμελιώδη δικαιώματα, όπως αυτά κατοχυρώνονται με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, πρέπει να γίνονται σεβαστά σε κάθε τομέα πολιτικής της Ένωσης*». Τέλος, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε το ψήφισμα (22/5/2012)¹⁴³, «*An EU approach to criminal law*», επισημαίνοντας ότι «*...σύμφωνα με την απαίτηση της αρχής της ειδικότητας, τα στοιχεία ενός ποινικού αδικήματος πρέπει να διατυπώνονται με ακρίβεια, προκειμένου να διασφαλίζεται η προβλεψιμότητα όσον αφορά την εφαρμογή, το πεδίο και τη σημασία του*» (παρ.ΙΑ)¹⁴⁴.

Τα τρία κείμενα, συμπίπτουν και αλληλοσυμπληρώνονται. Όπως σχετικά σημειώνεται, «*η ιδιαίτερη σημασία τους έγκειται στην αναγνώριση των θεμελιωδών αρχών του άρ.83 ΣΛΕΕ*»¹⁴⁵. Έτσι από την εν λόγω συνδυαστική θεώρηση, προκύπτει, ότι μία συμπεριφορά ποινικά κολάσιμη κατά την ΕΕ θα πρέπει α) να προσβάλλει δικαίωμα ή θεμελιώδες συμφέρον προσώπου ή ομάδας προσώπων ή του κοινωνικού συνόλου και ειδικότερα να το βλάπτει η/και να το θέτει σε κίνδυνο, β) να μην είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί με μέσα ηπιότερα και λιγότερα παρεμβατικά από τα μέσα του ποινικού δικαίου (*ultima ratio*), γ) να είναι κατά το

¹⁴² Έγγραφο (COM)2011/573Final, όπου στη σελ.8,παρ.2.2.1: «Οι ποινικές έρευνες και κυρώσεις ενδέχεται να έχουν σοβαρές επιπτώσεις για τα δικαιώματα των πολιτών, περιλαμβανομένου του στιγματισμού τους. Για τον λόγο αυτό, το ποινικό δίκαιο πρέπει σε κάθε περίπτωση να παραμένει έσχατο μέτρο.», [EUR-Lex - 52011DC0573 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/lexuris/ui.do?uri=CELEX:52011DC0573:EN:EUR-Lex)

¹⁴³ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου 22.5.2012 όπου στην παρ. ΙΖ.3: «δεν αρκεί η αναφορά σε αφηρημένες έννοιες ή σε συμβολισμούς, αντίθετα, η απαίτηση νέων διατάξεων ουσιαστικού ποινικού δικαίου πρέπει να αποδεικνύεται με τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία», [Texts adopted - An EU approach to criminal law - Tuesday, 22 May 2012 \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/lexuris/ui.do?uri=CELEX:52012DC0000:EN:EUR-Lex)

¹⁴⁴ Ωστόσο, στη Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ (COM)2011/573Final-(2012/C-191/17), για μια πολιτική ποινικού δικαίου στην ΕΕ και για την κατοχύρωση της αποτελεσματικής εφαρμογής των πολιτικών της ΕΕ μέσω του ποινικού δικαίου, στην παρ.1.3, εκτιμά ότι: «το σχέδιο της Επιτροπής προϋποθέτει καλύτερη κατανόηση του τι θα μπορούσε να καλύψει την έννοια του γενικού συμφέροντος που καθορίζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έννοια ανύπαρκτη ακόμη σε νομικό επίπεδο, αλλά αναγκαία για να δικαιολογήσει ότι ποινικές κυρώσεις που καθορίζονται σε επίπεδο της ΕΕ επιβάλλονται στους πολίτες της ΕΕ. Το συμφέρον και μόνο των καταναλωτών δεν αρκεί για να δικαιολογήσει τα μέτρα αυτά». <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012AE1045>

¹⁴⁵ Γιαννακούλα,Α.,(2020),ό.π.,σελ.898.

δυνατό σαφής ή τουλάχιστον κατανοητή στους εθνικούς νομοθέτες (να μην επιφορτίζονται αποκλειστικά τα κράτη-μέλη με την αναλογούσα σαφήνεια προς την αρχή της νομιμότητας), δ) να εξαρτάται από την υποκειμενική επικάλυψη του δράστη (αρχή της ενοχής) και μόνο κατ' εξαίρεση να περιλαμβάνει την εξ' αμελείας κύρωση, και ε) να συνδέεται με ποινές ανάλογες της βαρύτητας του αδικήματος.

2.3.2.2. Το άξιο ποινικής προστασίας θεμελιώδες συμφέρον. Το θεμελιώδες συμφέρον, το οποίο πολλές φορές επικαλείται ο ενωσιακός νομοθέτης, πολλές φορές αμφισβητείται (παρά την εκχωρηθείσα σε αυτόν εξουσία), ως προς την υπόσταση, το εύρος, και την ύπαρξη απειλής προσβολής του, έτσι ώστε να απαιτείται υπερεθνική νομοθέτηση από τις Βρυξέλλες¹⁴⁶. Η έννοια του, είναι ανάλογης ερμηνευτικής διαστολής με το δημόσιο-εθνικό-κοινό και ενωσιακό συμφέρον, το οποίο «πάλλεται» μεταξύ των εθνικών συνταγμάτων και παραδόσεων, της θεσμικής ενωσιακής «ανιδιοτέλειας και αλληλεγγύης»¹⁴⁷ και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το έννομο αγαθό το οποίο καλούμαστε να προστατέψουμε, συναντά διαφορές όχι μόνο σε μία κάθετη αναφορά των κρατών-μελών και της κεντρικής εξουσίας της Ένωσης, αλλά πρωθύστερα και εξ' ορισμού και μεταξύ των κρατών-μελών. Έτσι, όπως συμπεραίνει η Ψαρούδα-Μπενάκη: «*οι εντός της ΕΕ κομβικές έννοιες της δογματικής του ποινικού δικαίου*»¹⁴⁸, διαφέρουν μεταξύ της γερμανικής θεωρίας, « της γαλλικής *doctrine* ή του αγγλοσαξονικού *law*

¹⁴⁶ H Wieczorek, I., (2017), διερωτάται: «*What does the regulation of wild animals in zoos have to do with the production of computer-generated images of child pornography, with the rights of French citizens standing trial in France, with the advertising of tobacco products on ashtrays, with the distribution of anti-Muslim pamphlets outside schools in Italy or even with the ownership of dangerous dogs? Not much, admittedly. These are simply all widely differing kinds of cases in which the EU has legislated or in which there have been proposals for EU legislation, and where the need for supranational regulation as opposed to national regulation has been at least debated*», «The principle of Subsidiarity in EU Criminal Law», in Clhoé Brière and Anne Weyembergh (ed.), «The needed balances in EU Criminal Law: past present and future», Hart Publishing, Oxford, σελ. 71.

¹⁴⁷ Η Κανελλοπούλου-Μαλούχου, (2019), αναφερόμενη στο «κοινό συμφέρον», σε σχολιασμό της για την απόφ. 668/2012 ΟΛΣΤΕ την εποχή των μνημονίων στην Ελλάδα, όπου υποστηρίχθηκε ως «υπέρτατο» δημόσιο συμφέρον η δημοσιονομική και ταμειακή επάρκεια του Δημοσίου, διατυπώνει: «.. ενώ κατά το Σύνταγμα το δημόσιο συμφέρον στοχεύει στην εθνική ασφάλεια, τη δημόσια τάξη, την κοινωνική ειρήνη, την οικονομική βιώσιμη ανάπτυξη με την κοινωνική πρόοδο, την κοινωνική αλληλεγγύη και το κοινωνικό κράτος, τη μακροοικονομική ισορροπία και τη προστασία της εθνικής οικονομίας ακόμα και τη δημοσιονομική ισορροπία και σταθερότητα, εδώ το δημόσιο συμφέρον παίρνει χαρακτηριστικά *fiscus*. Άσχετα από οποιαδήποτε κριτική, η απόφαση δεν μπορεί παρά να ενισχύει τον προβληματισμό κατά πόσον πράγματι η ιδιωτική λογική της αγοράς παρεισφρεί στη δημόσια εξουσία και η λογιστική υποκαθιστά τελικώς την πολιτική», Βιβλίο-Πρακτικά, «Η Ελλάδα στην Ευρώπη», σελ. 56-57.

¹⁴⁸ Ψαρούδα-Μπενάκη, Α., (2003), ό.π., σελ. 964.

theory»¹⁴⁹. Ζητήματα κατάταξης των εγκλημάτων, ερμηνείας ποινικών υποστάσεων, του άδικου της πράξης, του καταλογισμού, της ποινικής ευθύνης των νομικών προσώπων κ.α., σημειώνεται ότι, «δεν αποτελούν πρόσφορες έννοιες για την αναγκαία διαμόρφωση μίας καθολικά κατανοητής και αποδεκτής ευρωπαϊκής ποινικής θεωρίας»¹⁵⁰. Πολλές φορές, υπάρχει ασάφεια στις προτεινόμενες ρυθμίσεις και στο δικαιοπολιτικό τους χαρακτήρα (π.χ. ποια είναι τα όρια του εγκλήματος της διαφθοράς, που μπορεί να καταλήξει εν τέλει σε απροσδιόριστης έκτασης, διασυνδέσεις με πράξεις, παραλείψεις, κλπ.). Ενώπιον του αυτού προβληματισμού, έρχεται με κάποιο τρόπο, τεχνικά, να «απαντήσει» το «Κείμενο Αρχών για μία Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική»¹⁵¹, όπου εντάσσει την προστασία του ιδιαίτερου συμφέροντος (το οποίο απορρέει από το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών-μελών και τον ΧΘΔ, και του οποίου η προσβολή είναι βλαπτική σε σημαντικό βαθμό) στην αρχή της αναλογικότητας¹⁵² και όπου αναφέρεται ότι «μόνο όταν μία ποινική διάταξη υπηρετεί την προστασία ενός τέτοιου ιδιαίτερα σημαντικού συμφέροντος μπορεί αυτή να έχει έναν νόμιμο σκοπό...Ο ευρωπαίος νομοθέτης οφείλει εξάλλου σύμφωνα με την αρχή της χρηστής διοίκησης (good governance) να προσδιορίζει λεπτομερώς, τόσο τα προσβαλλόμενα συμφέροντα και να τεκμηριώνει τη μη επουσιώδη προσβολή τους από συμπεριφορές που θέλει να ποινικοποιήσει. Μόνη η διασφάλιση υλοποίησης πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορεί να νομιμοποιήσει τη χρήση ποινικού δικαίου».

¹⁴⁹ Ψαρούδα-Μπενάκη, Α., (2003), ό.π., σελ. 964.

¹⁵⁰ Ψαρούδα-Μπενάκη, Α., (2003), ό.π., σελ. 964.

¹⁵¹ «Κείμενο Αρχών για μία Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική» 14 Καθηγητών Νομικής Επιστήμης από 10 ευρωπαϊκές χώρες όπου διατυπώνουν «κατευθυντήριες γραμμές», ακολουθώντας την παράδοση του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και όπου έχουν «...την πεποίθηση ότι όλες οι ποινικές διατάξεις χρήζουν σε μέγιστο βαθμό, δημοκρατικής νομιμοποίησης και σεβασμού των αρχών του κράτους δικαίου...», https://www.zis-online.com/dat/artikel/2009_12_386.pdf (12/2009) σελ. 748-759, [ECPI, Manifesto.pdf \(europa.eu\)](https://www.europa.eu/ECPI/Manifesto.pdf) EuCLR (2011), σελ. 86-103 (αγγλική), ΠοινΔικ1/2010, σελ. 69-79.

¹⁵² «Κείμενο Αρχών ...», (2009), όπου: «Στο βαθμό που ο ευρωπαίος νομοθέτης κάνει χρήση μιας αρμοδιότητας στο χώρο του ποινικού δικαίου, μπορεί να την ασκεί μόνο τότε, όταν έτσι προστατεύονται θεμελιώδη συμφέροντα, (1) τα οποία απορρέουν ευθέως από το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, (2) τα οποία δεν έρχονται σε αντίθεση με τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών-μελών και με το Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και (3) των οποίων η προσβολή είναι κοινωνικά βλαπτική σε σημαντικό βαθμό. Στο ευρωπαϊκό δίκαιο η παραπάνω επιταγή προκύπτει από την αρχή της αναλογικότητας. Μόνο όταν μια ποινική διάταξη υπηρετεί την προστασία ενός τέτοιου, ιδιαίτερα σημαντικού συμφέροντος, μπορεί αυτή να έχει έναν νόμιμο σκοπό και να είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας....», ό.π. παρ. 1.1., σελ. 748.

2.3.2.3. Η αρχή της χρήσης του ποινικού δικαίου ως έσχατου μέσου (*ultima ratio*). Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, τα τρία θεσμικά όργανα εξέφρασαν απόψεις και θέσεις αναφορικά με τις θεμελιώδεις αρχές αλλά και την χρήση του ποινικού δικαίου ως έσχατου μέσου. Η «*ultima ratio*» διασυνδέεται με την αρχή της αναλογικότητας¹⁵³. Παρατηρείται λοιπόν, «ότι υπάρχει μία αποδοχή της λειτουργίας της αρχής κυρίως ως αντιστάθμισμα στον επαχθή για τα δικαιώματα των εμπλεκόμενων προσώπων χαρακτήρα της ποινικής διαδικασίας και των ποινικών κυρώσεων, αλλά και ως όρος διασφάλισης της μακροπρόθεσμης αποτελεσματικότητας του ποινικού δικαίου»¹⁵⁴. Έτσι, ο ενωσιακός νομοθέτης θα πρέπει αφενός να εντοπίσει το βλαπτικό γεγονός εις βάρος κάποιου υποκειμένου, αφετέρου δε, να ελέγξει την μη ύπαρξη αλλού προσφορότερου τρόπου αντιμετώπισης του^{155, 156}. Όπως σημειώνεται, «Η αρχή της '*ultima ratio*' δεν θα πρέπει να συγχέεται με την αρχή της αναλογικότητας και ούτε να θεωρηθεί περιττή, αφού η μεν πρώτη αποτελεί αποκλειστικά εγγυητική λειτουργία η δε δεύτερη, έχει χαρακτήρα εξισορροπητικό και ρυθμιστικό»¹⁵⁷. Σύμφωνα με την Καϊάφα-Γκμπάντι στην '*ultima ratio*' υπάρχει μία ποσοτική και μία ποιοτική παράμετρος, αφού οι εξαιρετικές περιπτώσεις (στο απότμημα της φράσης «...στην εξαιρετική περίπτωση το έσχατο μέτρο.»), : «είναι αριθμητικά περιορισμένες και ποιοτικά αφορούν ιδιαίτερα σοβαρές προσβολές ενός έννομου αγαθού»^{158, 159}. Πάντως, και αφού

¹⁵³ «Κείμενο Αρχών.....», (2009), ό.π.παρ.1.2., σελ.748.

¹⁵⁴ Γιαννακούλα, Α., (2014), ό.π., σελ.257-260, και εκεί υποσημ.292: 'S.Melander, «Ultima Ratio in European Criminal Law», EuCLR2013, 48-50, όπου, στις σχετικές αναφορές Συμβουλίου και Επιτροπής, προστίθενται ως περιπτώσεις αναγνώρισης της αρχής '*ultima ratio*' στην Ένωση, η τοποθέτηση του γενικού εισαγγελέως στις προτάσεις του στην υπόθεση C-440/05, η διατύπωση του άρθρου 83 παρ.2 ΣΛΕΕ και η ρητή επίκληση της αρχής στο πρόγραμμα της Στοκχόλμης.

¹⁵⁵ Έγγραφο του Συμβουλίου 16542/2/2009 όπου στην σκ.2: «*Criminal provisions should be adopted in accordance with the principles laid out in the Treaties, which include the principles of proportionality and of subsidiarity, to address clearly defined and delimited conduct, which cannot be addressed effectively by less severe measures:...*», [st16542-re02.en09.doc \(europa.eu\)](#)

¹⁵⁶ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (22.5.2012) όπου στην παρ.12.3, πρώτη και δεύτερη παύλα: «-οι ποινικές διατάξεις εστιάζουν σε συμπεριφορές που προκαλούν σημαντική χρηματική ή μη χρηματική ζημία στην κοινωνία, σε άτομα ή σε ομάδα ατόμων, - δεν υπάρχουν άλλα, λιγότερο παρεμβατικά μέτρα για την αντιμετώπιση τέτοιων συμπεριφορών», [Texts adopted - An EU approach to criminal law - Tuesday, 22 May 2012 \(europa.eu\)](#)

¹⁵⁷ Γιαννακούλα, Α., (2014) ό.π., σελ.259.

¹⁵⁸ Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., (2011), «Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Συνθήκη της Λισσαβώνας», Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.75 και εκεί σημειώσεις.

¹⁵⁹ (COM)2011/573, παρ.2.2.1, σελ.7, όπου η Επιτροπή «περιοδεύει» μεταξύ της *ultima ratio*, της επικουρικότητας και της αναλογικότητας: «*Criminal investigations and sanctions may have a significant impact on citizens' rights and include a stigmatising effect. Therefore, criminal law must*

εξεταστεί η πλήρωση της εν λόγω αρχής και αποφασιστεί η ποινικοποίηση μίας συμπεριφοράς, το Ενωσιακό πνεύμα δικαίου (σοφά, στη θεωρία τουλάχιστον...) δρασκελίζει στο αμέσως επόμενο στάδιο, αυτό της θέσπισης «ελάχιστων κανόνων»¹⁶⁰.

2.3.2.4. Η αρχή της νομιμότητας (*nulla crimen nulla poena sine lege*). Ένα καίριο στοιχείο στο πλαίσιο ενός κράτους δικαίου (και στην ΕΕ) εις το οποίο εδράζεται και το ποινικό δίκαιο, είναι η αρχή της νομιμότητας, σύμφωνα και με τα άρθ.6 παρ.3 ΣΕΕ, άρθ.49 παρ.1 & 2 ΧΘΔ και άρθ.7 παρ.1 ΕΣΔΑ. Κατά τη θεωρία, «*συνιστά φιλελεύθερη εγγύηση, που αφορά κατ' εξοχήν το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο και ως αποδέκτες ορίζονται τόσο τα θεσμικά και λοιπά όργανα και οργανισμοί της Ένωσης όσο και τα κράτη-μέλη ως εφαρμοστές του ενωσιακού δικαίου*»¹⁶¹. Σε αντικειμενικό πλαίσιο, η αρχή τοποθετείται σε γενικές γραμμές στο πλαίσιο των κριτηρίων για τον προσδιορισμό των εννοιών ποινικής φύσεως. Με την τυποποίηση των εγκλημάτων και των ποινών, η κοινωνία πορεύεται με μεγαλύτερη ασφάλεια, αφού τόσο η εκτελεστική εξουσία όσο και τα υποκείμενα ελέγχου αυτής, διαθέτουν ένα ρητό περίγραμμα, αποδεκτών ή όχι, συμπεριφορών, εναποθέτοντας στην βούληση του ατόμου εν τέλει, την παραγωγή ζημιογόνου συμπεριφοράς αλλά

always remain a measure of last resort. This is reflected in the general principle of proportionality (as embodied in the Treaty on European Union and, specifically for criminal penalties, in the EU Charter of Fundamental Rights). For criminal law measures supporting the enforcement of EU policies, the Treaty explicitly requires a test of whether criminal law measures are "essential" to achieve the goal of an effective policy implementation. Therefore, the legislator needs to analyse whether measures other than criminal law measures, e.g. sanction regimes of administrative or civil nature, could not sufficiently ensure the policy implementation and whether criminal law could address the problems more effectively. This will require a thorough analysis in the Impact Assessments preceding any legislative proposal, including for instance and depending on the specificities of the policy area concerned, an assessment of whether Member States' sanction regimes achieve the desired result and difficulties faced by national authorities implementing EU law on the ground», [LexUriServ.do \(europa.eu\)](http://LexUriServ.do(europa.eu))

¹⁶⁰ Στην πράξη, η εγγυητική λειτουργία της «ultima ratio» ίσως «παρακάμπτεται», αφού π.χ. στην Οδηγία (ΕΕ) 2017/541 για την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, ποινικοποιούνται ως πρόδρομες πράξεις τέλεσης του εγκλήματος (προπαρασκευαστικές;...), ταξίδια από και προς ένα κράτος-μέλος, καταλήγοντας εν τέλει να τελούν υπό δίωξη κατά τα άλλα, κοινές συμπεριφορές ή, κατά την Καϊάφα-Γκμπάντι, «*ακόμα και το φρόνημα*», Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., (2018), «Υπερκρατικός προσδιορισμός της ποινικής καταστολής: Ιδεολογικοί άξονες ανάπτυξης ενωσιακού ποινικού δικαίου», Ποινικά Χρονικά, σελ.502-504.

¹⁶¹ Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ.-Παπακυριακού, Θ., (2019), ό.π., σελ.288.

και τον έλεγχο για τη μη αυθαιρεσία επί του ποινικού κολασμού, από τους διοικούντες¹⁶².

Από την εν λόγω αρχή απορρέουν τρεις επιταγές ήτοι, α) η σαφήνεια του νομικού κανόνα (*nullum crimen nulla poena sine lege certa*)¹⁶³, β) η απαγόρευση της αναδρομικότητας και η εφαρμογή της ευμενέστερης ποινικής διάταξης (*nullum crimen nulla poena sine lege praevia-mittior*)¹⁶⁴ και γ) το αίτημα θέσπισης ποινικού νόμου από το Κοινοβούλιο (*nullum crimen nulla poena sine lege scripta parlamentaria*)¹⁶⁵, αν και η τελευταία συνδέεται και με την «χρηστή» λειτουργία της αρχής της επικουρικότητας.

2.5. Η «ιδιαιτέρη» σοβαρότητα και ο διασυννοριακός χαρακτήρας του εγκλήματος ως κριτήρια για την προσθήκη του στα ευρω-εγκλήματα

Ο περιοριστικός χαρακτήρας της απαρίθμησης των τομέων στο άρθρο 83 παρ.1 ΣΛΕΕ ευνοεί την νομιμότητα. Βέβαια, όπως προαναφέρθηκε, η διάταξη προβλέπει και τη δυνατότητα διεύρυνσης του καταλόγου, ανάλογα με την εξέλιξη της εγκληματικότητας, με ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου και απλή έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, χωρίς επικύρωση από τα εθνικά κοινοβούλια των

¹⁶² Βλ. C-303/05, (Advocaten voor de Wereld) όπου στις σκ.45,46,50: «Πρέπει καταρχάς να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΕ, η Ένωση στηρίζεται στην αρχή του κράτους δικαίου και στον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αυτά κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών....και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Επομένως, τα κοινοτικά όργανα υπόκεινται σε έλεγχο όσον αφορά το συμβατό των πράξεών τους με τις Συνθήκες και τις γενικές αρχές του δικαίου, όπως και τα κράτη μέλη όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ενώσεως...-Στις αρχές αυτές συγκαταλέγονται, αναμφισβήτητα, τόσο η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» όσο και η αρχή της ισότητας και της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων, οι οποίες κατοχυρώνονται και με τα άρθρα 49, 20 και 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως,.... (ΕΕ 2000, C 364, σ. 1). - Σύμφωνα με την αρχή αυτή, ο νόμος πρέπει να ορίζει σαφώς τις αξιόποινες πράξεις και τις ποινές που τις κολάζουν....».

¹⁶³ Βλ.περισσότερα σε «Κείμενο Αρχών.....», (2009),ό.π.,σελ.749,Γιαννακούλα,Α.,(2020),ό.π.σελ.898.

¹⁶⁴ Βλ.περισσότερα σε «Κείμενο Αρχών.....», (2009),ό.π.,σελ.749,Γιαννακούλα,Α.,(2020),ό.π.σελ.898, και C-105/03 (Puripino), όπου στη σκ.44: «Πρέπει πάντως να τονιστεί ότι στην υποχρέωση του εθνικού δικαστή να αναφέρεται στο περιεχόμενο της απόφασης-πλαίσιο, όταν ερμηνεύει τους οικείους κανόνες του εθνικού δικαίου, θέτουν ορισμένα όρια οι γενικές αρχές του δικαίου, και ιδίως η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η αρχή της μη αναδρομικότητας.», και συνεκδ. C-387/02 Berlusconi, C391/02 Adelchi, C403/02 Dell'Utri and Others, όπου στις σκ.68-69: «Η αρχή της αναδρομικής εφαρμογής της ελαφρύτερης ποινής απορρέει από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών...».

¹⁶⁵ Βλ. περισσότερα σε Καϊάφα-Γκμπάντι,Μ., - Παπακυριακού,Θ.,(2019),ό.π.,σελ.290-292, και «Κείμενο Αρχών.....», (2009),ό.π.,σελ.750.

κρατών-μελών. Η συγκεκριμένη πρόβλεψη θεωρείται, ότι καθιστά μάλλον εύκολη την υπέρβαση του περιοριστικού χαρακτήρα της απαρίθμησης, ενώ το άρθρο 48 παράγραφος 7 ΣΕΕ (όπως προετέθη), θεμελιώνει τη δυνατότητα λήψης της πιο πάνω απόφασης ακόμη και με ειδική πλειοψηφία.

Σημειώνεται ότι, «τα γνωρίσματα της ιδιαίτερης σοβαρότητας του εγκλήματος και της διασυνοριακής διάστασης, τα οποία συντρέχουν για τους αρχικά καταγεγραμμένους τομείς, θα πρέπει να διέπουν και κάθε τομέα που προστίθεται στον κατάλογο»¹⁶⁶. Όπως δε σχετικά επισημαίνεται, «τα γνωρίσματα της ιδιαίτερης σοβαρότητας και της διασυνοριακής διάστασης, δεν αποτελούν τυχαία κριτήρια διάκρισης των εγκλημάτων που εμπίπτουν στην ενωσιακή αρμοδιότητα, αλλά ανταποκρίνονται σε πραγματικές ανάγκες και ιδιότητες της λειτουργίας της Ένωσης»¹⁶⁷.

2.5.1. Η «ιδιαίτερη» σοβαρότητα του εγκλήματος. Το κριτήριο του «ιδιαίτερος» σοβαρού εγκλήματος αποτελεί κατά τα προαναφερόμενα, ένα από τα δύο βασικά συστατικά, που αξιωματικά δεχόμαστε ότι εμπεριέχονται στα απαριθμούμενα εγκλήματα του άρθρου 83 παράγραφος 1, εδ. β. ΣΕΕ. Σύμφωνα με τις μέχρι τώρα παραδοχές, στις Συνθήκες, στις νομοθετικές πράξεις της ΕΕ και στην νομολογία του ΔΕΕ, υπάρχει ένα είδος, σαφούς λεκτικού διαχωρισμού, μεταξύ «κοινού εγκλήματος», «σοβαρού εγκλήματος» και ενός «ιδιαίτερος σοβαρού εγκλήματος».

Έτσι, στο άρθρο 85 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ σχετικά με την αποστολή της Eurojust προβλέπεται ότι «Αποστολή της...[.....]...είναι η στήριξη και η ενίσχυση του συντονισμού και της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων εθνικών αρχών για την έρευνα και τη δίωξη **σοβαρών εγκλημάτων** που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη ή απαιτούν δίωξη σε κοινές βάσεις.....»¹⁶⁸. Αντίστοιχη πρόβλεψη υπάρχει και στο άρθρο 86 παράγραφος 4 ΣΛΕΕ για την σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας όπου αναφέρεται ότι η αρμοδιότητα της επεκτείνεται για την «...καταπολέμηση της **σοβαρής εγκληματικότητας** με διασυνοριακή διάσταση....»¹⁶⁹.

¹⁶⁶ Γιαννακούλα, Α., (2020), ό.π. σελ. 891.

¹⁶⁷ Γιαννακούλα, Α., (2015), ό.π. σελ. 396.

¹⁶⁸ CELEX:12012E/TXT:EL:TXT, 2023

¹⁶⁹ CELEX:12012E/TXT:EL:TXT, 2023

Στο ίδιο πνεύμα, κινείται και το άρ.88 παρ.1 ΣΛΕΕ αναφερόμενο στην αποστολή της Ευροποι για την «...πρόληψη και καταπολέμηση των **σοβαρών εγκλημάτων** που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη.....»¹⁷⁰. Προς «επίρρωση» δε, της αυστηρής οριοθέτησης του ορισμού των ανωτέρω, αποτελεί η αντίθετη πρόβλεψη στο άρ.84 ΣΛΕΕ, όπου το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο προβαίνουν σε μέτρα ενθάρρυνσης «...στον τομέα της πρόληψης του **εγκλήματος**, - (δηλ. στα κοινά εγκλήματα) - αποκλειόμενης της οποιασδήποτε εναρμόνισης των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών.»¹⁷¹.

Περαιτέρω, το θέμα απασχόλησε και το ΔΕΕ με αφορμή τις διατάξεις της Οδηγίας (ΕΕ) 2011/95 - (άρ.14 παρ.4, στχ.β', παρ.5) - για την παροχή άσυλου σε πρόσφυγες. Στην συγκεκριμένη υπόθεση, ο Εισαγγελέας Jean Richard de la Tour στις Προτάσεις του (σκ.38), αναφέρει: «Όσον αφορά το σύννηθες νόημα της φράσης 'ιδιαίτερα σοβαρό', η φράση αυτή υποδηλώνει στην καθημερινή γλώσσα βαθμό σοβαρότητας ο οποίος είναι τόσο μεγάλος ώστε είναι ασυνήθης ή σπάνιος και μπορεί, κατά συνέπεια, να χαρακτηριστεί ως 'εξαιρετικός'. Συνεπώς, η φράση αυτή είναι συνώνυμη του 'εξαιρετικά σοβαρού', 'ασυνήθιστα σοβαρού' ή 'ακραία σοβαρού'»¹⁷². Στην συγκεκριμένη υπόθεση βέβαια, αναπτύσσοντας πιο σύνθετες αναλύσεις επί του ειδικού θέματος, επέρχεται αποσπασματικά και σε κάποιο βαθμό, κάποιο αποτέλεσμα ως προς την τεχνικότητα της έννοιας του «ιδιαιτέρως σοβαρού εγκλήματος». Ωστόσο δεν αμφισβητείται, ότι ο βαθμός βαρύτητας ενός «ιδιαιτέρως σοβαρού εγκλήματος», θα πρέπει να συναρτάται και από τις συνθήκες τέλεσης, την απειλούμενη ποινή και άλλα στοιχεία που οριοθετούν την ποινική απαξία της πράξης στις επιμέρους έννομες τάξεις.

Συμπερασματικά και κατά λογική αναλογία, κάθε νέος τομέας εγκληματικότητας, σύμφωνα με το άρ.83 παρ.1 εδ.γ ΣΛΕΕ, πρέπει να φέρει το ως άνω χαρακτηριστικό του «ιδιαιτέρως σοβαρού εγκλήματος» και όπως σημειώνεται «πλήρως και καθ' όλες τις υποστάσεις του»¹⁷³, ενώ δέον να αναφερθεί, ότι κατά τη θεωρία «η εδώ πραγματευόμενη έννοια, παραμένει εξαιρετικά αόριστη ως προς το

¹⁷⁰ CELEX:12012E/TXT:EL:TXT,2023

¹⁷¹ CELEX:12012E/TXT:EL:TXT,2023

¹⁷² Βλ. C-402/22, (Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid v M.A.).

¹⁷³ Γιαννακούλα, Α., (2015), ό.π., σελ. 395-398.

περιεχόμενο της, δημιουργώντας ζητήματα παραβίασης της αρχής της νομιμότητας που ως γενική αρχή του δικαίου της ΕΕ υπόκειται στον έλεγχο του ΔΕΕ»¹⁷⁴.

2.5.2. Η διασυνοριακή διάσταση του εγκλήματος. Το έτερο κριτήριο των εγκλημάτων του άρθρου 83 παρ.1 ΣΛΕΕ, καθώς και κάθε «νέας δράσης» που θα ηδύνατο να ενταχθεί στο αυτό πλαίσιο, είναι ο διασυνοριακός χαρακτήρας του εγκλήματος. Σήμερα, ο ορισμός «διασυνοριακό», στην θεωρία αλλά και στην πράξη, χρησιμοποιείται κατά την Orlovska: «τόσο σε σχέση με τα μεμονωμένα αδικήματα όσο και ως ολόκληρος τομέας ποινικής παραβατικότητας»¹⁷⁵. Σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 85 παρ.1 ΣΛΕΕ και 88 παρ.1 ΣΛΕΕ όπου γίνεται με σαφήνεια, λόγος για την διασυνοριακή διάσταση των διωκόμενων εγκλημάτων, ως αυτά «...που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη...», στο εξεταζόμενο άρθρο δίνεται γενικότερη μορφή και «υφή», στο χαρακτήρα μίας «διεθνούς» παραβατικής πράξης, (αφού η χρήση του όρου, λογίζεται ως δράση σε πλέον του ενός κράτους, ωστόσο χωρίς σαφής οριοθέτηση αυτής), προορισμένης να ενταχθεί, πέραν των ρητώς αναφερομένων ήδη στο εδ.β, στα ευρώ-εγκλήματα. Η εν λόγω διαφοροποίηση δεν είναι ορατό τι εξυπηρετεί, πέραν της «πλαστικότητας» για τον ορισμό νέων εγκλημάτων. Σχετικά υποστηρίζεται στη θεωρία ότι «το γνώρισμα της διασυνοριακής διάστασης λειτουργεί από τη μία πλευρά ως όριο στην άσκηση της ενωσιακής αρμοδιότητας και από την άλλη ως κριτήριο για την προσθήκη τομέων εγκληματικότητας στον κατάλογο του άρθρου 83 παρ.1 ΣΛΕΕ»¹⁷⁶.

Η έννοια «διασυνοριακό» απαντάται σε πολλά διεθνή νομικά κείμενα αλλά δεν ορίζεται απευθείας, και εκτιμάται ότι «το νόημα της γίνεται κατανοητό από τις ειδικότερες προβλέψεις των νομικών κειμένων»¹⁷⁷. Έτσι πχ. από το άρθρο 17 της σύμβασης-πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πολιτιστική κληρονομιά (2005), συνάγεται εν τέλει ότι η εν λόγω έννοια αντιστοιχεί σ' εκείνη του «διμερής», αφού υπάρχει διαφορά του «διασυνοριακός» από το «πολυμερής»¹⁷⁸. Στο άρθρο 13 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την έρευνα, δέσμευση και κατάσχεση

¹⁷⁴ Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2011),ό.π.,σελ.90.

¹⁷⁵ Orlovska,N.,Stepanova,J.,(2021), «Cross Border Crimes: Problems of Definition and Features (Ukrainian Criminal Law Experience)», Krakowskie Studia Malopolskie,nr.2(30),σελ.110.

¹⁷⁶ Γιαννακούλα,Α.,(2014),ό.π.,σελ.424.

¹⁷⁷ Orlovska,N.,Stepanova,J.,(2021),ό.π.σελ.112.

¹⁷⁸ [Full list - Treaty Office \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/treaties/full_list.aspx)

εσόδων από εγκληματικές ενέργειες και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (2005), η έννοια έχει το νόημα της «φυσικής» διέλευσης συνόρων (μετρητών, κλπ)¹⁷⁹, ενώ σε Συμβάσεις για το περιβάλλον προσλαμβάνει το νόημα της «φυσικής» μεταφοράς μεταξύ συνόρων, όχι όμως απαραίτητα γειτονικών^{180, 181}. Υποστηρίζεται, ότι «σε επιχειρησιακό επίπεδο, η έννοια διασυνοριακός και διεθνικός πολλές φορές ταυτίζονται»¹⁸², ενώ σύμφωνα με την ταξινόμηση των Ηνωμένων Εθνών, υπάρχουν 19 ομάδες «διεθνικών» εγκλημάτων. Οι υποστηρικτές της διάκρισης των διασυνοριακών εγκλημάτων, καταλήγουν σε δύο προσεγγίσεις για το ζήτημα αυτό. Η πρώτη (ευρεία) προκρίνει ότι το διασυνοριακό εγκλημα είναι τύπος διεθνικού εγκλήματος, έχοντας ως χαρακτηριστικά την έκταση της πράξης και τις συνέπειες της σε περισσότερα από ένα κράτη και την ποινικοποίηση της αυτής πράξης σε ένα από αυτά. Στην περίπτωση αυτή έχουμε τόσο φυσική μεταφορά (πχ. μεταφορά χρημάτων) όσο και «εικονική» (π.χ. τραπεζική μεταφορά χρημάτων αποκτηθέντα από εγκληματικές ενέργειες). Η δεύτερη (στενή), προκρίνει την (πιο γεωγραφική) εκδοχή, όπου ο τόπος τέλεσης αποτελεί το στοιχείο ταξινόμησης (πχ. τελωνεία, σύνορα)¹⁸³. Σημειώνεται δε ότι, «...η ευρεία έννοια φαίνεται να

¹⁷⁹ Βλ. σημ. 121 εξηγήσεων όπου: «*the Contracting Party is the European Community or a member of a customs union, "border" should be understood as meaning the external border of the Community or of that member*», [Full list - Treaty Office \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/treaties/FullList.aspx)

¹⁸⁰ United Nations Environment Programme (UNEP)/STOCKHOLM CONVENTION ON PERSISTENT ORGANIC POLLUTANTS (2001), όπου στο προοίμιο παρ. 1: «*that persistent organic pollutants.....are transported, through air, water and migratory species, across international boundaries and deposited far from their place of release*», [WIPO Lex](https://www.wipo.int/lex/lexiconsearch.aspx)

¹⁸¹ Βλ. επίσης το άρ. 1 σε Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes (1992), [water convention eng formatted.doc \(unece.org\)](https://www.unep.org/press/docs/2002/020201eng.pdf) / Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal (1989) [Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes | UNEP - UN Environment Programme](https://www.unep.org/press/docs/2002/020201eng.pdf) / U.N Security Council Resolution №2341 (2017), [cted-trends-report-march-2017-final.pdf \(un.org\)](https://www.un.org/press/docs/2017/201703/20170323_scr_2341.html) / U.N. Convention against Transnational Organized Crime (2000), όπου στο 2^ο Μέρος του άρ. 7: «*cross-border transfer of substantial quantities of cash and appropriate negotiable instruments*» (to combat money laundering) in the part of «*detect and monitor the movement of cash and appropriate negotiable instruments across borders*», [United Nations Convention against Transnational Organized Crime \(unodc.org\)](https://www.unodc.org/unodc/en/convention-against-transnational-organized-crime.html) / Frontex όπου: «*any serious crime with a cross-border dimension committed at or along, or which is related to, the external borders*», [Cross-border crime \(europa.eu\)](https://www.europa.eu/press-room/media/33000/press-release-frontex-cross-border-crime)

¹⁸² Orlovska, N., Stepanova, J., (2021), ό.π., σελ. 115.

¹⁸³ Melnychuk, T., V., (2009), «Cross-border crime: essence, types and some problems of counteraction in Ukraine's European integration conditions» in Orlovska N., Stepanova J., (2021), ό.π., σελ. 117.

εμπεριέχει, ως ορολογία, κάποιον πλεονασμό αφού, εάν το διασυνοριακό συμπίπτει με το διεθνικό, τότε ποιος ο λόγος της αυτής διάκρισης;»¹⁸⁴.

Στο εξεταζόμενο άρθρο γίνεται λόγος για «διασυνοριακή διάσταση». Ωστόσο, η χρησιμοποίηση και μόνο της λέξης «διάσταση» μπορεί να οδηγήσει σε διεισδυτικότερες προσεγγίσεις και προβληματικές για το εύρος και το είδος της διασυνοριακότητας. Κατά πόσο δηλαδή, ένα έγκλημα πρέπει, από την «φύση» του να τελείται σε περισσότερα από ένα κράτη-μέλη, ή εάν και οι επιπτώσεις του θα πρέπει να εκτείνονται γεωγραφικά εκτός μίας κρατικής επικράτειας, ή ακόμα περαιτέρω, και από την «ειδική ανάγκη» ένα έγκλημα να καταπολεμείται «σε κοινή βάση».

Αναφορικά με την «φύση» του εγκλήματος και τη κατάφαση του όρου «διασυνοριακό», η θεώρηση είναι ευχερέστερη και ίσως αυτονόητη. Έτσι εγκλήματα που εμπεριέχουν το στοιχείο της «μεταφοράς», της «μετακίνησης» και της «κίνησης» (π.χ. διακίνηση προσώπων, αγαθών) σε περισσότερες από μία επικράτειες και δικαιοδοσίες, δύνανται να αποκτήσουν με μεγαλύτερη βεβαιότητα τον χαρακτήρα της διασυνοριακότητας και άρα ως προς αυτό, του ευρώ-εγκλήματος. Όπως σημειώνεται, «η συγκεκριμένη εκτίμηση ισχύει κατεξοχήν για εγκλήματα στη νομοτυπική υπόσταση των οποίων έχει καταστεί αναγκαίο να ενταχθούν ρητά η 'εισαγωγή' και η 'εξαγωγή' ως τρόποι τέλεσης»¹⁸⁵. Σχετικά με το δεύτερο στοιχείο που μπορεί να προσδώσει «διασυνοριακότητα» στο έγκλημα, οι «επιπτώσεις» δηλαδή, αυτές θα πρέπει να επέρχονται σε περισσότερα από ένα κράτη-μέλη και να έχουν αξιόποινα αποτελέσματα. Στη θεωρία υποστηρίζεται ότι «ως αποτελέσματα, θα πρέπει να αντιλαμβανόμαστε αυτά που έχουν άμεση επίδραση και όχι τυχόν έμμεσες απολήξεις μίας πρωταρχικά αξιόποινης πράξης»¹⁸⁶. Το τρίτο στοιχείο, από το οποίο θα μπορούσε να απορρέει η διασυνοριακή διάσταση είναι και το πιο δυσχερές να οριστεί και εξ' αυτού του λόγου, το πλέον αόριστο. Η «ειδική ανάγκη» να καταπολεμηθεί η οικεία εγκληματικότητα, κατά την περιγραφή του άρθρου, διασυνδέεται με την φράση σε «κοινή βάση», γεγονός που

¹⁸⁴ Orlovska, N., Stepanova, J., (2021), ό.π., σελ. 117.

¹⁸⁵ Γιαννακούλα, Α., (2015), ό.π., σελ. 408.

¹⁸⁶ Γιαννακούλα, Α., (2015), ό.π., σελ. 408.

μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει αφενός να υπάρχει μία κοινή βούληση των κρατών-μελών και αφετέρου και όπως αναφέρεται «να τεκμηριωθεί η συνδρομή της 'ειδικής ανάγκης'»¹⁸⁷. Ωστόσο από το λεκτικό διαζευκτικό της διάταξης, προκύπτει ότι στην ανωτέρω περίπτωση, θα μπορεί να εκλείπει το στοιχείο της «φύσεως» ή «των επιπτώσεων» του εγκλήματος. Η από κοινού δε, αντιμετώπιση της κατάστασης, θα πρέπει εξ αρχής να εμπεριέχει, την κοινή παραδοχή περί αδυναμίας αντιμετώπισης του φαινομένου εθνικά¹⁸⁸. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι ο όρος «ειδική ανάγκη», σύμφωνα και με τη θεωρία, «είναι ανάλογης σημασίας με τα πρώτα ως άνω δύο κριτήρια όσον αφορά την έννοια της διασυνοριακότητας»^{189, 190}.

Το νόημα της «διασυνοριακότητας» προβληματίζει λόγω της αοριστίας, του πλαισίου αλλά και του πολιτικού προτάγματος νομοθέτησης κάθε φορά, ενώ ο (προσδι)-ορισμός (της διασυνοριακότητας) όπως σημειώνεται, «λαμβάνει χώρα, ουσιαστικά, κατά περίπτωση»¹⁹¹. Ο Φιλίποφ υιοθετεί την άποψη του Μ. Porter ότι: «το διασυνοριακό εγκλημα χαρακτηρίζεται από διέλευση συνόρων από τον εγκληματία ή από την τέλεση ενός εγκλήματος για την έρευνα του οποίου απαιτούνται προσπάθειες από διωκτικές αρχές γειτονικών κρατών»¹⁹². Ο Παύλου σημειώνει: «...το διασυνοριακό έγκλημα είναι το τελούμενο κατά μήκος των συνόρων των κρατών...» και ότι η έννοια, «...ως όρος, δεν είναι μία εγκληματολογικού τύπου ταξινομητική έννοια, αλλά και νομική πλέον έννοια...»¹⁹³, της οποίας το περιεχόμενο δεν είναι μονοδιάστατο, καταλήγοντας ότι «...η έννοια

¹⁸⁷ Γιαννακούλα,Α.,(2015),ό.π.,σελ.409.

¹⁸⁸ Η ομοφωνία στο Συμβούλιο κατά τη λήψη της απόφασης, εκτιμούμε ότι είναι και τεχνικού χαρακτήρα και δεν μπορεί να καλύψει την απαίτηση της «κοινής βάσης» αυτοτελώς. Θα πρέπει να υφίστανται πρωθύστερα, κοινές διαπιστώσεις απόδειξης της «ειδικής ανάγκης», πχ. περί ανεπάρκειας και αναποτελεσματικότητας εθνικής αντιμετώπισης του εγκλήματος κ.ο.κ.

¹⁸⁹ Γιαννακούλα,Α.,(2015),ό.π.,σελ.409.

¹⁹⁰ Γιαννακούλα,Α.,(2015),ό.π.,σελ.411,όπου: «...όταν το Συμβούλιο επιθυμεί να προσθέσει ένα τομέα εγκληματικότητας αναφορά για την από κοινού καταπολέμηση των σχετικών εγκλημάτων πρέπει να συμπληρώνεται με πρόσθετα στοιχεία ενδεικτικά της ύπαρξης συγκεκριμένης ανάγκης υπαγωγής στην ενωσιακή αρμοδιότητα.»

¹⁹¹Χαραλαμπάκης,Αρ.,(2002), «Βασικοί προβληματισμοί ως προς την αντιμετώπιση του διασυνοριακού εγκλήματος από το Ποινικό Δίκαιο», Ποινικά Χρονικά,σελ.102.

¹⁹² Filippov,S.,O.,(2019), «Protydiya transkordonniy zlochynnosti: globalnyi kontekst i realii Ukrainy» [Combating cross-border crime: the global context and realities of Ukraine], Odessa,Phoenix,σελ.55–56.

¹⁹³ Παύλου,Σ.,(2002), «Το διασυνοριακό έγκλημα και η σταδιακή προσαρμογή της ελληνικής ποινικής νομοθεσίας για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή του», Ποινικά Χρονικά,σελ.777.

του διασυνοριακού εγκλήματος...αποτελεί μία νέα αξιολογική ορίζουσα...[...της ποινικής μας επιστήμης...[...που χρήζει ομαλής ενσωμάτωσης...[...αλλιώς κινδυνεύει να γίνει κερκόπορτα...[...στα στίφη...[...της κατασταλτικής αποτελεσματικότητας...», όπου θα αλωθεί η εγγυητική παραδοσιακή νομιμότητα του ποινικού μας δίκαιου, «...που ούτως ή άλλως κινδυνεύει από την εισβολή νέων νόμων, άλλης κουλτούρας, που παράγονται από διεθνή κέντρα εξουσίας που θα νοθεύσουν το ποινικό μας σύστημα.»^{194, 195}.

¹⁹⁴ Παύλου,Σ.,(2002),ό.π.,σελ.784.

¹⁹⁵ Ο Χαραλαμπάκης (2002),ό.π.,σελ.102, σημειώνει: «Θα ήταν ιδιαίτερα λυπηρό αλλά και καταστροφική, για τη δημοκρατική μας κοινωνία εάν η αναντίρρητη ανάγκη αντιμετώπισης του διασυνοριακού εγκλήματος αποτελούσε αφορμή για την κατάλυση των δημοκρατικών ελευθεριών και την νομιμοποίηση ρυθμίσεων και μεθόδων ολοκληρωτικής νοοτροπίας».

Κεφάλαιο Τρίτο

Η παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως ευρω-έγκλημα και η σχετική Πρόταση Οδηγίας

3.1. Η Απόφαση (ΕΕ) 2022/2332

Με την Απόφαση (ΕΕ) 2022/2332 του Συμβουλίου, που εκδόθηκε σε μη νομοθετική διαδικασία, διευρύνθηκε ο κατάλογος των ευρω-εγκλημάτων του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ, συμπεριλαμβάνοντας πλέον και την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της ΕΕ. Η εν λόγω απόφαση, εκδόθηκε κατόπιν της σχετικής Πρότασης της Επιτροπής (COM) 2022/247, η οποία διατυπώθηκε στις 25.05.2022 μετά από προφορική διαδικασία¹⁹⁶ στους κόλπους της¹⁹⁷, και όπως σημειώνεται «χωρίς προηγούμενο δημόσιο διάλογο και παρακάμπτοντας την υποχρέωση για διενέργεια εκτίμησης επιπτώσεων»^{198, 199, 200}. Για την κατάληξη και έκδοση της Αποφάσεως²⁰¹, η ανωτέρω Πρόταση της Επιτροπής, εστάλη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο και την ενέκρινε, με 509 ψήφους υπέρ, 58 κατά και 19 αποχές²⁰², στις 07/07/2022^{203, 204}, χωρίς ωστόσο, σημειώνει η Τσόλκα: «...ευρεία δημοκρατική διαβούλευση στην Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων»²⁰⁵ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, γεγονός το οποίο διαπιστώνει και η ΕΟΚΕ στην διατύπωση Γνώμης (SOC/739, παρ.1.2)²⁰⁶, καταδεικνύοντας και αυτή, την απουσία εκτίμησης επιπτώσεων. Αναφορικά δε, με την «τύχη» της εκτίμησης επιπτώσεων,

¹⁹⁶ Άρ.4,εδ.α, Εσωτερικός Κανονισμός της Επιτροπής, (Ε.Ε.)2000/3614, [EUR-Lex - 02000Q3614-20200423 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹⁹⁷ [EUR-Lex - 32022D2332 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹⁹⁸ Τσόλκα,Ο.,(2023),ό.π.,σελ..384.

¹⁹⁹ Βλ. για «ανάγκη» εκτίμησης επιπτώσεων: [Impact assessments - European Commission \(europa.eu\)](#)

²⁰⁰ Βλ. και Εργαλειοθήκη της Επιτροπής για την σημαντικότητα της εκτίμησης επιπτώσεων στο Κεφ.ΙΙΙ. (COM)2015/215 final [EUR-Lex - 52015DC0215 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#) & (SWD)2015/111 final) , [EUR-Lex - 52015SC0111 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

²⁰¹ [EUR-Lex - 32022D2332 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

²⁰² [2022/0176\(NLE\) - 07/07/2022 - Identification of the violation of Union restrictive measures as crimes under Article 83\(1\) of the TFEU \(europa.eu\)](#)

²⁰³ [Νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 7ης Ιουλίου 2022 σχετικά με το σχέδιο απόφασης του Συμβουλίου για τον προσδιορισμό της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως τομέα εγκληματικότητας που πληροί τα κριτήρια που ορίζονται στο άρθρο 83 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης \(10287/1/2022 — C9-0219/2022 — 2022/0176\(NLE\)\) \(europa.eu\)](#)

²⁰⁴ Σημειώνουμε ότι το μοναδικό εθνικό κοινοβούλιο που εξέφρασε άποψη και ενέκρινε την Πρόταση της Επιτροπής, αποτέλεσε αυτό της Τσέχικης Δημοκρατίας, [pdf \(europa.eu\)](#)

²⁰⁵ Τσόλκα, Ο.,(2023),ό.π.,σελ.384.

²⁰⁶ SOC/739,EESC,2022, [EUR-Lex - EESC SOC/739 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#),

σημειωτέα είναι η αιτιολογική σκέψη της Πρότασης για έκδοση της Απόφασης, στην οποία η Επιτροπή λόγω του κατεπείγοντος, εκτιμά ότι δεν υπήρχε χρόνος για την σχετική Αναφορά, την οποία όμως, θεωρεί επί της ουσίας περιττή^{207, 208}...

Η νομική βάση εις την οποία εδράζεται η Απόφαση αποτελεί το άρ. 83 παρ.1 εδ.β ΣΛΕΕ²⁰⁹, ενώ έμφαση δίνεται στην αποτελεσματικότητα, αποτρεπτικότητα και αναλογικότητα των ποινών για το αδίκημα της παραβίασης των περιοριστικών όρων της Ένωσης²¹⁰. Ωστόσο, έχοντας την αποτελεσματικότητα ως στόχο συγκεκριμένων πολιτικών και επιχειρώντας εναρμόνιση ποινικού κανόνα (μέσω του άρ.83 παρ.1 .ΣΛΕΕ), όπως σημειώνει η Καϊάφα –Γκμπάντι: «...το ποινικό δίκαιο προσαρτάται σε αυτή...[την αποτελεσματικότητα]. Με τέτοιες επιλογές είναι φανερό ότι η Συνθήκη δεν μπορεί να συμβάλλει ούτε στον σεβασμό των αρχών της δοτής αρμοδιότητας και της επικουρικότητας...(άρ.4&5 ΣΕΕ),...ούτε βέβαια στη βασική αρχή της χρήσης του ποινικού δικαίου, ως του πλέον επώδυνου εργαλείου κοινωνικού ελέγχου που πρέπει να υπόκειται στις εξαιρετικές προϋποθέσεις ενός εσχάτου μέσου»²¹¹. Το Συμβούλιο ισχυρίζεται,²¹² ότι διασφαλίζει τον συντονισμό των δράσεων αυτής αλλά και μεταξύ των κρατών-μελών, για την αποτελεσματικότητα ισχύος των περιοριστικών μέτρων καθώς και ότι έχει αξιολογηθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ περιοριστικών μέτρων και μέτρων του ποινικού δικαίου²¹³. Στην πρόταση όμως της Επιτροπής προς το Συμβούλιο²¹⁴ αν και γίνεται αναφορά για επιδίωξη διερεύνησης της εν λόγω αλληλοεπίδρασης, δεν παρατίθεται εν τέλει, κάποιο από αποτέλεσμα της εν λόγω αξιολόγησης.

²⁰⁷ Πρόταση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο (COM(2022) 247 Final, παρ. 3 - Αποτελέσματα των εκ των ύστερων αξιολογήσεων, των διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη και των εκτιμήσεων - πεδίο β.

²⁰⁸Της Απόφασης ακολούθησε η Πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής (COM) 2022/684 όπου και πάλι «απουσίαζε» η εκτίμηση επιπτώσεων. Η Τσόλκα σχολιάζει σχετικά: «Η εκ νέου άρση της υποχρέωσης αυτής δεν προμηνύει την τήρηση των όρων διαβούλευσης και λογοδοσίας και προφανώς παραγνωρίζει την έκταση των επιπτώσεων που αδιαμφισβήτητα συνεπάγεται η εν λόγω ποινικοποίηση στη δικαστική προστασία ατομικών δικαιωμάτων.». Τσόλκα,Ο.,(2023),ό.π.,σελ.387.

²⁰⁹ Απόφαση (ΕΕ)2022/2332 του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2022,(σκ.6).

²¹⁰ Απόφαση (ΕΕ)2022/2332 του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2022,(σκ.4).

²¹¹ Καϊάφα-Γκμπάντι,Μ.-Παπακυριακού,Θ.,(2019),ό.π.,σελ.18.

²¹² Απόφαση (ΕΕ)2022/2332 του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2022,(σκ 5).

²¹³ Απόφαση (ΕΕ)2022/2332 του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2022,(σκ.5).

²¹⁴ (COM) 2022/247 Final,παρ.1.1εδ.β.

Η Απόφαση, αναφέρεται φυσικά στην απουσία ύπαρξης «ελάχιστων κανόνων»²¹⁵ ορισμού για παραβιάσεις των περιοριστικών μέτρων της ΕΕ αλλά και στην «διαφορετικότητα» των κυρώσεων στις εθνικές έννομες τάξεις²¹⁶, και έτσι, δομεί την «νομιμοποιήσιμη» δυνατότητα της, να προβεί περαιτέρω στην έκδοση αυτής. Σε κάθε περίπτωση, όπως προαναφέρθηκε, η έννοια του ελάχιστου κανόνα μπορούμε να πούμε ότι καλύπτει ένα «ελάχιστο» πλαίσιο-πεδίο ποινικής απαξίωσης μίας συμπεριφοράς αλλά και τη «θέση» της ποινής για ένα ορισμένο έγκλημα, καταλείποντας στις εθνικές έννομες τάξεις την περαιτέρω αυστηροποίηση. Στη σκ.12 του προοιμίου της Απόφασης, υποστηρίζεται, «εντυπωσιακά», ότι η ποικιλομορφία εθνικών κυρώσεων στα κράτη-μέλη υπονομεύει τη διαφύλαξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και την προάσπιση των κοινών αξιών της Ένωσης, και έτσι προτάσσεται η κοινή δράση σε επίπεδο ΕΕ, για την αντιμετώπιση της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης μέσω του ποινικού δικαίου²¹⁷.

Η Επιτροπή, στην αιτιολογική έκθεση για την έκδοση της Απόφασης επικαλείται επίσης Έκθεση του Δικτύου κατά της Γενοκτονίας²¹⁸, στην οποία μεταξύ

²¹⁵ Γιαννακούλα,Α.,(2014),ό.π.,σελ.33, και επίσης στην εκεί υποσημ.111 όπου: «Το πρώην άρθρο 31[§1]ε ΣΕΕ προέβλεπε για την ακρίβεια «τον καθορισμό ελάχιστων κανόνων ως προς τα στοιχεία της αντικειμενικής υποστάσεως των αξιόποινων πράξεων», δημιουργώντας την εντύπωση ότι η Ένωση είχε την αρμοδιότητα να περιγράφει μόνο τμήμα του ορισμού των εγκλημάτων. Ωστόσο, η αρμοδιότητά της κάλυπτε και τους υπόλοιπους όρους της νομοτυπικής μορφής και ιδίως τους υποκειμενικούς, που αποτελούν επίσης δομικά στοιχεία του εγκλήματος και είναι αναγκαίοι για τον ολοκληρωμένο προσδιορισμό του. Η ερμηνεία αυτή υπαγορεύεται όχι μόνο από τη λογική, αλλά και από την απόδοση της συγκεκριμένης διάταξης σε άλλες γλώσσες. Ειδικότερα, στην αγγλική, γαλλική και γερμανική εκδοχή της ΣΕΕ, η φράση «αντικειμενικά στοιχεία» του άρθρου 31[§1]ε ΣΕΕ αποδίδεται αντίστοιχα ως *constituent elements*, *éléments constitutifs*, *Tatbestandsmerkmale*. Συναφώς, ρητά τη μεταφράζει ως «συστατικά στοιχεία» το Πρόγραμμα δράσης της 3.12.1998 (σημείο 46). Με βάση τη διορθωτική ερμηνεία της ελληνικής μετάφρασης του άρθρου, τα υποκειμενικά στοιχεία που περιείχε ο ενωσιακός ορισμός ήταν εξίσου δεσμευτικά (ως ελάχιστα) για τον εθνικό νομοθέτη με τα αντικειμενικά στοιχεία.».

²¹⁶ Απόφαση (ΕΕ)(2022/2332 του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2022 ,(σκ.12&14).

²¹⁷ Στην πρόταση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο (COM)2022/247 Final,παρ.1.1.εδ.γ, ενδιαφέρουσα είναι η αναφορά για «ασυνεπή εκτέλεση των περιοριστικών μέτρων» από τους υπόχρεους σε αυτό, άρα και τα κράτη-μέλη, ως υπαίτια, ενώ γίνεται αναφορά στην κοινή αγορά (σημ.5),αναδεικνύοντας την οικονομία ως «αξιακή προτεραιότητα» και ευάλωτο πεδίο, που χρήζει προστασίας, διά της «εργαλειοποίησης» των περιοριστικών μέτρων, και εν τέλει του ουσιαστικού ποινικού δικαίου.

²¹⁸ Δίκτυο κατά της γενοκτονίας, Prosecution of sanctions (restrictive measures) violations in national jurisdictions: a comparative analysis (Δίωξη παραβιάσεων κυρώσεων (περιοριστικών μέτρων) σε εθνικές δικαιοδοσίες: συγκριτική ανάλυση), (2021),σελ.4. Επισκόπηση της σχετικής νομοθεσίας των κρατών μελών και των κρατών παρατηρητών του δικτύου παρέχεται στο παράρτημα της έκθεσης εμπειρογνομόνων, [Expert Report – Prosecution of sanctions \(restrictive measures\) violations in national jurisdictions: a comparative analysis \(europa.eu\)](#), Ενόψει παρουσίας στην ομάδα «Δικαστική συνεργασία επί ποινικών θεμάτων» (COPEN) του Συμβουλίου, η έκθεση δημοσιεύθηκε επίσης στο έγγραφο 7274 του Συμβουλίου της 16ης Μαρτίου 2022.

άλλων, επισημαίνεται ότι στη πράξη πολύ λίγα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, λογοδοτούν για παραβιάσεις περιοριστικών μέτρων της ΕΕ²¹⁹. Ωστόσο, η εν λόγω αναφορά ελέγχεται, εάν αποτελεί εγγύηση, της αναγκαιότητας για την ενωσιακή θέσπιση της συγκεκριμένης παραβατικότητας²²⁰. Η Τσόλκα δε, επίσης σημειώνει ότι: «Η προσθήκη ενός νέου 'τομέα εγκληματικότητας' στον κατάλογο της ανωτέρω διάταξης προϋποθέτει ότι υφίστανται συγκεκριμένα εμπειρικά δεδομένα για την 'εξέλιξη' της συγκεκριμένης 'ιδιαιτέρως σοβαρής' και με 'διασυνοριακή διάσταση' εγκληματικότητας»²²¹. Στην σκ.14, το Συμβούλιο εκτιμά, ότι λόγω της διαφορετικότητας των ορισμών αλλά και των ποινών στα κράτη-μέλη για την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων, ταύτα αποτελούν εμπόδιο για τη συνεπή πολιτική της Ένωσης, ενώ επιπροσθέτως, θα μπορούσε να οδηγήσει τους δράστες σε «άγρα του αρμόδιου (ηπιότερου) δικαστηρίου» και άρα σε μία μορφή ατιμωρησίας. Γίνεται ρητή αναφορά (προοίμ.σκ.17) στην ανάγκη προσδιορισμού της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων στο επίπεδο της Ένωσης και ως εκ τούτου, στην ενεργοποίηση της αρχής της επικουρικότητας (άρ.5, παρ.3 ΣΕΕ) και στην αρχή της αναλογικότητας (άρ.5, παρ.5 ΣΕΕ)²²². Στην αιτιολογική έκθεση της πρότασης Απόφασης, η Επιτροπή θεμελιώνει την θέση, για την επικουρία της (άρ.2,παρ.β) σε σκέψεις που παραθέτει στο σημείο (1.5), οι οποίες όμως δεν

²¹⁹ Η Τσόλκα, Ό.,(2023), διερωτάται: «κατά την κρίση ποίου;»,ό.π.,σελ.385.

²²⁰ Στα συμπεράσματα της ανάλυσης του Δικτύου παρά τις όποιες διαπιστώσεις, προκρίνεται η αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου με την βελτίωση της συνεργασίας των αρμοδίων υπηρεσιών εντός των κρατών αλλά και διακρατικά. Δεν διαπιστώνεται ανεπάρκεια των μηχανισμών δίωξης ή ποινών, ενώ η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας δύναται να προέλθει εθνικά,σχετ.: «Furthermore, investigations and prosecutions of sanctions violations can generally be commenced on the basis of active personality or territorial jurisdiction. These proceedings can assist in establishing the link needed in some countries for the exercise of universal or extraterritorial jurisdiction, in order to initiate criminal proceedings for core international crimes...For this reason, a coordination structure connecting relevant national authorities, including law enforcement, prosecution, customs, the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Economic Affairs, should be envisaged to ensure the regular exchange of information at the national level. Additionally, sensitisation to this interconnection between sanctions violations and criminal liability of corporate and business actors for core international crimes is an essential prerequisite and should constitute an important part of the training of national authorities involved. In this manner, States will be able to offer a judicial response to violations of restrictive measures, ensure national inter-authority and international cooperation, and in cases of gross violation of human rights, possibly add another element in the overall fight against impunity for core international crimes.».

[Expert Report – Prosecution of sanctions \(restrictive measures\) violations in national jurisdictions: a comparative analysis \(europa.eu\)](#)

²²¹ Τσόλκα, Ό.,(2023),ό.π.,σελ.384.

²²² Βλ. και Πρωτόκολλο 2 περί της Αρχής της Επικουρικότητας και Αναλογικότητας, [EUR-Lex - 12008E/PRO/02 - EL \(europa.eu\)](#)

αποτελούν παρά μία παράθεση των λεκτικών των Συνθηκών και καμία εμπεριστατωμένη ανάλυση δεν γίνεται σχετικά²²³.

Αναφορικά με την «οργάνωση» των ποινών που θα ακολουθούσε στο επόμενο της απόφασης βήμα, στην θέσπιση ουσιαστικού παραγώγου δικαίου, καλείται ο ενωσιακός νομοθέτης να λάβει υπόψη του, τις εγγυήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα, καθώς και την αρχή της μη αναδρομικότητας, της αρχής της νομιμότητας και της αναλογικότητας των αξιοποιούνων πράξεων όπως αυτές ορίζονται στο άρ.49 ΧΘΔ της Ευρωπαϊκής Ένωσης²²⁴. Φυσικά αν και δεν αναφέρεται ρητά, όπως διατυπώνεται στη θεωρία «*οι ποινικοί κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπόκεινται πλέον και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (άρ.6 παρ.3, ΣΕΕ) και επομένως και στις εκεί περιλαμβανόμενες γενικές αρχές ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου*»²²⁵, καθιερώνοντας μία δυναμική, ενιαίας αντίληψης των σχετικών εννοιών. Ειδικότερα δε, αναφορά γίνεται σχετικά και για τις ποινές και τις επιμέρους διαφορές ανάμεσα στα κράτη-μέλη, που πρέπει να τύχουν προσοχής κατά την διαδικασία εναρμόνισης των ορισμών²²⁶.

Δικαιοπολιτικά πάντως, και αναφορικά με την έκδοση της Απόφασης, η Τσόλκα αναφέρει ότι: «*Βασικό μέλημα της Επιτροπής ήταν η εξεύρεση του τρόπου για την αποτελεσματική εφαρμογή ιδίως των μέτρων δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων και κυρίως της δυνατότητας δήμευσης αυτών, ήτοι ενός ακόμη πιο παρεμβατικού μέτρου στα ατομικά δικαιώματα*»²²⁷.

²²³ Θυμίζουμε, ότι κατά την συζήτηση της πρότασης Κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, 14 χώρες είχαν αντιδράσει στην πρόταση, με αιτιάσεις επί παραβίασης της Αρχής της Επικουρικότητας, παρά την ύπαρξη, πλήρους έκθεσης επιπτώσεων της Επιτροπής, βλ. και Mltsilegas, V.,(2022),ό.π.,σελ.73-74.

²²⁴ Απόφαση (ΕΕ)2022/2332 του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2022,(σκ.21).

²²⁵ Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2011),ό.π.,σελ.84.

²²⁶ Πρόταση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο (COM)2022/247 Final,παρ.3 - Αποτελέσματα των εκ των ύστερων αξιολογήσεων, των διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη και των εκτιμήσεων - πεδίο γ,σελ.14.

²²⁷ Τσόλκα,Ο.,(2023) και όπου προς επίρρωση της διαπίστωσης της, σημειώνει: «*Ενδεικτική είναι η δήλωση της Προέδρου Ursula von der Leyen (στις 19.5.2002) ότι η Επιτροπή (δια των «δικηγόρων» της) 'εργάζεται εντατικά, ώστε να εξευρεθούν πιθανοί τρόποι χρήσης των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων των [Ρώσων] ολιγαρχών για την ανοικοδόμηση της Ουκρανίας'. Με την έμφαση σ' αυτή την προοπτική επιδιώχθηκε προφανώς να ισχυροποιηθεί ψυχολογικά η νομιμοποίηση της επείγουσας κίνησης της διαδικασίας του άρθρου 83 παρ. 1 ΣΛΕΕ και να δικαιολογηθεί η αναγκαιότητα χρήσης των «μέτρων του ποινικού δικαίου*»,ό.π.,σελ.384.

3.2. Η δρομολόγηση θέσπισης της Οδηγίας

Όπως αποδεικνύεται, η προτεινόμενη Οδηγία, αποτελεί το προϊόν μίας «επείγουσας ανάγκης»²²⁸, για την άμεση θέσπιση παράγωγου δικαίου αναφορικά με τον ορισμό της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως ευρω-έγκλημα του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ.

Στην Εισαγωγή της Αιτιολογικής Πρότασης της Επιτροπής (παρ.1.5,σελ.5)²²⁹ διατυπώνεται ότι, η εξεταζόμενη Οδηγία, αποτελεί επακόλουθο της Απόφασης του Συμβουλίου (ΕΕ) 2022/2332 για τον ορισμό της πράξης της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως ευρω-εγκλήματος του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ. Ως στόχοι προσδιορίζονται, η εναρμόνιση των ορισμών των ποινικών αδικημάτων που σχετίζονται με την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης, η διασφάλιση αποτελεσματικών, αποτρεπτικών και αναλογικών, «τύπων» και «επιπέδων», κυρώσεων για τα ποινικά αδικήματα που σχετίζονται με την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης, η ενθάρρυνση της διασυνοριακής έρευνας και δίωξης και η βελτίωση της λειτουργικής αποτελεσματικότητας των εθνικών «αλυσίδων» επιβολής του νόμου, με στόχο την προώθηση των ερευνών, των δίωξεων και την επιβολή κυρώσεων²³⁰. Σε κάθε περίπτωση, δέον είναι να αναφέρουμε ότι, προκειμένου να βρισκόμαστε σήμερα σε πρώτη ανάγνωση για την θέσπιση της εν λόγω Οδηγίας, προηγήθηκαν ταχείες διαδικασίες και διαβουλεύσεις θεσμικών ενωσιακών παραγόντων, των οποίων οι αιτιολογικές εκθέσεις και προσεγγίσεις, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν, εξαιρετικά «συγγενείς»^{231, 232, 233}.

²²⁸ (COM)2022/247 Final,παρ.1εδ.9.

²²⁹ (COM)2022/684 ,Αιτιολογική Πρόταση: «Στο πλαίσιο αυτό, κατόπιν πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που υποβλήθηκε στις 25 Μαΐου 2022 , το Συμβούλιο αποφάσισε να χαρακτηρίσει την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως τομέα εγκληματικότητας που πληροί τα κριτήρια του άρθρου 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ. Αυτό έδωσε στην Επιτροπή τη δυνατότητα να εκδώσει, στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, την παρούσα πρόταση οδηγίας, η οποία έχει στόχο την εναρμόνιση του ορισμών των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων για την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0684>

²³⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0684>

²³¹ Πρόταση Απόφαση του Συμβουλίου, (COM)2022/247 Final, [EUR-Lex - 52022PC0247 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0247)

²³² Απόφαση (ΕΕ)2022/2332 του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2022, [EUR-Lex - 32022D2332 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022D2332)

3.3. Η πρόταση Οδηγίας (COM) 2022/684 - 2022/0398 (COD)²³⁴

Όπως προελέχθη, η συγκεκριμένη πρόταση Οδηγίας είναι σήμερα σε επεξεργασία από τους αρμόδιους θεσμικούς παράγοντες. Αποτέλεσμα αυτών των διαβουλεύσεων είναι το γεγονός, ότι έχουν επέλθει ήδη αλλαγές στο αρχικό κείμενο²³⁵ και το οποίο αναμένει την απόκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Το Συμβούλιο στην συνεδρίαση του στις 09 Ιουνίου 2023 κατέληξε στις προαναφερθείσες αλλαγές, οι οποίες αφορούν τόσο τα διαλαμβανόμενα στα άρθρα του προταθέντος κειμένου²³⁶ της Οδηγίας, όσο και στο προοίμιο²³⁷ αυτής, ενώ φαίνεται να έλαβε υπόψη του και κάποιες αιτιάσεις που προήλθαν από την ΕΟΚΕ²³⁸.

3.3.1.Το ρυθμιστικό αντικείμενο της Οδηγίας. Σύμφωνα με το άρθρο 1 της προταθείσας Οδηγίας το ρυθμιστικό αντικείμενο είναι διττό, αφού καθιερώνει, α) κοινούς ελάχιστους κανόνες αναφορικά με τον ορισμό των εγκλημάτων της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης και β) τον καθορισμό των κυρώσεων που απειλούνται σχετικά. Στο προοίμιο (σκ.1), δίνεται έμφαση στην αποτελεσματικότητα των περιοριστικών μέτρων, στην ακεραιότητα της ενιαίας αγοράς αλλά και στο αίσθημα ασφάλειας εντός του ΧΕΑΔ.

Στο άρθρο 2 ορίζεται ως σκοπός, γενικά, η παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης, απαλείφοντας την αναλυτική παράθεση των περιοριστικών μέτρων που είχαν προταθεί από την Επιτροπή, ενώ στο προοίμιο (σκ.2) προστίθενται και τα «χρηματοοικονομικού χαρακτήρα» περιοριστικά μέτρα. Στο άρθρο 2α(α) δίνεται η νομική βάση των περιοριστικών μέτρων (άρ.29 ΣΕΕ και άρθρο 215 ΣΛΕΕ) και στο 2α(β) οι έννοιες των «προσώπων», φυσικών, νομικών και οντοτήτων. Στο άρθρο 2α(γ) η έννοια των «κεφαλαίων», ορίζεται από το Συμβούλιο ως το, κάθε είδους και ως η

²³³ Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, (COM)2022/684 Final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0684>

²³⁴ Η πρόταση Οδηγίας την στιγμή συγγραφής της παρούσας, διατίθεται μόνο στην αγγλική. Για την πιστότητα της παράθεσης των άρθρων, τα κείμενα στα παραρτήματα και η αρίθμηση γενικά, ακολουθούν το πρωτότυπο.

²³⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=consil:ST_10366_2023_INIT

²³⁶ Στο Παράρτημα 1, ο αναλυτικός συγκριτικός πίνακας των διατάξεων της Οδηγίας.

²³⁷ Στο Παράρτημα 2, ο αναλυτικός συγκριτικός πίνακας του προοιμίου της Οδηγίας.

²³⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=eesc%3AEESC-2022-03748>

κάθε ωφέλειας, οικονομικό κεφάλαιο (η Επιτροπή ανέφερε μόνο «κεφάλαια» χωρίς άλλη διατύπωση), και τα «χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία» αν και αναλυτικά παρατεθειμένα, δεν τα θεωρεί περιοριστικά, δίνοντας την δυνατότητα ένταξης και νέων, προς ποινικοποίηση, συμπεριφορών. Το άρθρο 3 περαιτέρω, ταξινομεί τις συμπεριφορές που μπορεί να αποτελούν παράβαση των περιοριστικών μέτρων ενώ ρητά προτείνεται, η εκ δόλου παραβίαση (άρθρο 3.1) και όχι και η βαριά αμέλεια, όπως είχε προταθεί από την Επιτροπή για τα προβλεπόμενα στο άρθρο 3.2α-γ. Επίσης, το Συμβούλιο [άρθρο 3.1(b)], απορρίπτει τη μη ποινικοποίηση της αποτυχίας «παγώματος κεφαλαίων» λόγω αδικαιολόγητης καθυστέρησης όπως η Επιτροπή είχε προτείνει, καθιστώντας το εν λόγω αδίκημα εξαιρετικά απόλυτο. Το ίδιο πράττει και στο ενδεχόμενο αποτυχίας συμμόρφωσης στα επιβαλλόμενα περιοριστικά μέτρα [άρθρο 3.1(iv)]. Στο άρθρο 3.1(d) προστίθεται ως παραβατική συμπεριφορά, η συνέχιση συναλλαγών με τρίτη χώρα που είναι υποκείμενο κυρώσεων (η Επιτροπή είχε προτείνει μόνο την σύναψη), και συμπεριλαμβάνει επίσης τις κατακυρωμένες ή τις εν εξελίξει συμβάσεις, εκτέλεσης δημόσιου ή παραχώρησης, επιδρώντας ωστόσο με την αυτή ποινικοποίηση, καταλυτικά τόσο στις τοπικές και εθνικές οικονομίες όσο και στους εργαζομένους και συνεργαζόμενους των εμπλεκόμενων, εντός και εκτός ΕΕ. Στην αρχική πρόταση του εγκλήματος της «παροχής οικονομικών υπηρεσιών», υπήρχαν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που απαλείφονται από το Συμβούλιο, και προστίθεται όλως γενικά, (εκτός της παροχής οικονομικών υπηρεσιών) και η «εκτέλεση οικονομικών δραστηριοτήτων» [άρθρο 3.1(f)]. Σημειώνουμε δε, ότι στο αρχικό κείμενο της Επιτροπής, είχε προταθεί όπως αποτελούν παραβιάσεις περιοριστικών μέτρων, μία σειρά από υπηρεσίες όπως νομικές, δημόσιες σχέσεις, καταπιστεύματα και λογιστικού τύπου παροχές, πρόταση η οποία απορρίφθηκε από το Συμβούλιο [άρθρο 3.1(g)], ενώ η υποχρέωση αναφοράς παραβιάσεων περιοριστικών μέτρων, δεν καταλαμβάνει τους νομικούς που κατέχουν πληροφορίες από την ενάσκηση των καθηκόντων τους πριν και κατά την διάρκεια νομικής και δικαστικής εκπροσώπησης των ενδιαφερομένων αλλά και της πρόδρομης συμβουλευτικής για αποφυγή των παραβιάσεων (προοίμιο.σκ.7). Ποινικοποιείται επίσης [άρθρο 3.1.h(i)], όχι η «απόκρυψη οικονομικών δεδομένων-στοιχείων», που μέλλει να «παγώσουν», με την μεταφορά σε τρίτους (πρόταση Επιτροπής), αλλά η «μεταφορά» η ίδια (με σκοπό την

απόκρυψη...), δημιουργώντας καταρχήν μία απορία, εάν πρόκειται μόνο για φιλολογικού χαρακτήρα αναδιατύπωση του άρθρου, ενώ στο στοιχείο (ii) κολάζεται ποινικά, η παροχή ψευδών ή παραπλανητικών πληροφοριών σχετικά με το καθεστώς ιδιοκτήτη ή τελευταίου δικαιούχου οικονομικών μέσων και κεφαλαίων που μέλλεται να «παγώσουν». Στο στοιχείο (iii), έγκλημα θεωρείται και η αποτυχία συμμόρφωσης, (φυσικών προσώπων και εκπροσώπων νομικών οντοτήτων), με υποχρεώσεις από περιοριστικά μέτρα, ενώ στο στοιχείο (iv), εγκληματεί και όποιος κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, αποτυγχάνει να παράσχει τις απαραίτητες πληροφορίες για το «πάγωμα» κεφαλαίων. Στο άρ.3.1.i. τυποποιείται ως έγκλημα και η παραβίαση ή μη τήρηση όρων για άσκηση δραστηριοτήτων βάσει αδειών της αρχής, που εν απουσία τέτοιων αδειών, οι δραστηριότητες υπόκεινται σε περιοριστικά μέτρα. Στο άρ.4 προτείνεται η ποινικοποίηση της υποκίνησης-ηθικής αυτουργίας, της αρωγής, και της συνέργειας στην τέλεση των αδικημάτων του άρ.3, ενώ και η απόπειρα τέλεσης, κολάζεται ποινικά στα αδικήματα του άρ.3.1(a),3.1(d)-(g), και 3.1(h)&ii²³⁹.

Κατά την Οδηγία, εξετάζονται μόνο «σοβαρές» παραβιάσεις και δεν «απασχολούν» παραβάσεις αξίας κάτω των 10.000 ευρώ, ενώ κατά τα άλλα, ισχύει το εθνικό δίκαιο (προοίμ.σκ.4), και δεν ποινικοποιούνται οι ήσσονος σημασίας, κατά το κάθε εθνικό δίκαιο, συμπεριφορές που αφορούν ταξιδιωτικές οδηγίες. Βέβαια εδώ ζήτημα θα προκύψει εάν μεταξύ των εθνικών έννομων τάξεων υπάρχουν διαφορές ως προς αυτό. Στο άρ.5, δίδεται ο κατάλογος των ποινικών κυρώσεων (ποινών) έναντι των φυσικών προσώπων, ορίζοντας ότι οι κυρώσεις θα πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές, ενώ η «φυλάκιση» τίθεται ως το πλαίσιο της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Στα άρ.6-7, η Οδηγία αναφέρεται στην ευθύνη των νομικών προσώπων και των κυρώσεων, τόσο

²³⁹ Παρόμοια πρόβλεψη και στην Πράσινη Βίβλο, (COM)2001/715 Final, ενότητα 5.4 σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας και τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, όπου: «Επιπλέον, τα νομικά πρόσωπα θα πρέπει να θεωρούνται υπεύθυνα για τη διάπραξη, τη συμμετοχή (ως συνεργοί ή ηθικοί αυτουργοί) ή για την απόπειρα απάτης, ενεργητικής δωροδοκίας και νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, που διαπράττονται για λογαριασμό τους από κάθε πρόσωπο που ασκεί διοίκηση στο εσωτερικό τους. Η ευθύνη των νομικών προσώπων πρέπει να θεωρείται επίσης ότι υφίσταται όταν, λόγω έλλειψης εποπτείας ή ελέγχου εκ μέρους ενός εκ των προαναφερομένων προσώπων, καθίσταται δυνατή η διάπραξη αυτών των πράξεων για λογαριασμό του εν λόγω νομικού προσώπου από φυσικό πρόσωπο που υπόκειται στην εξουσία του.», [en 715-3 et -5.doc \(europa.eu\)](#)

««ποινικών»» όσο και διοικητικού χαρακτήρα. Στα άρ.8-9 και ισχύοντος της οικείας εθνικής νομοθεσίας, παρατίθενται οι επιβαρυντικές και ελαφρυντικές περιστάσεις των αδικημάτων, και οι οποίες επιβαρυντικές, προκύπτουν όταν η παραβατική συμπεριφορά έγινε, 1) στα πλαίσια εγκληματικής οργάνωσης²⁴⁰, 2) από επαγγελματία κατά παράβαση των καθηκόντων του, και γ) από πρόσωπα κατέχοντα δημόσιο αξίωμα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή από πρόσωπα που ασκούν δημόσια λειτουργία. Η ελαφρυντική περίπτωση υπάρχει όταν ο παραβάτης παράσχει πληροφορίες στις αρμόδιες αρχές, που δεν θα μπορούσαν αλλιώς να αποκτηθούν, για την ταυτοποίηση και προσαγωγή άλλων εγκληματιών ενώπιον της δικαιοσύνης ή όταν δίδει πληροφορίες, που δεν θα μπορούσαν αλλιώς να αποκτηθούν, και που οδηγούν στην ανακάλυψη στοιχείων²⁴¹, ενώ θα πρέπει, ως πληροφοριοδότες, να καλύπτονται από τις εγγυήσεις της Οδηγίας για την προστασία προσώπων που αναφέρουν παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης (προοίμ.σκ.20)²⁴².

Περαιτέρω, το άρ.10 αναφέρεται στα μέτρα που πρέπει ένα κράτος-μέλος να λαμβάνει για τη «δέσμευση» και την «κατάσχεση» των μέσων και των εσόδων, σχετικών με τα αδικήματα των άρ.3-4, καθώς και ότι ισχύει η σχετική Οδηγία για «τη δέσμευση και τη δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση»²⁴³, με την αυτή επιφύλαξη του «καλόπιστου τρίτου». Το άρ.11 προβλέπει το πεδίο άσκησης των αρμοδιοτήτων καθώς και ότι επί συγκρούσεως περισσοτέρων, το θέμα παραπέμπεται στην Eurojust σύμφωνα και με το άρ.12 της Απόφασης-Πλαίσιο 2009/948/ΔΕΥ²⁴⁴. Το άρ.12 αναφέρεται στην παραγραφή τόσο του αξιοποίνου όσο και σε αυτό της εκτέλεσης της ποινής. Έτσι, προτείνεται μία περίοδος πέντε (5) ετών για το αξιόποινο των αδικημάτων με επαπειλή ανώτερη τουλάχιστον πέντε (5) ετών, ενώ καμία αναφορά σχετική δεν γίνεται για αυτά, η επαπειλή των οποίων είναι μικρότερη, όποτε και συμπεραίνουμε ότι θα ισχύουν τα

²⁴⁰ Απόφαση Πλαίσιο (ΕΕ)2008/841/ΔΕΥ για το οργανωμένο έγκλημα.

²⁴¹ Σημειώνουμε ότι στο άρ.9, στο αρχικό κείμενο της Επιτροπής, προτάθηκε η λέξη «shall» που υπέχει υποχρέωση, ενώ στο τροποποιημένο κείμενο του Συμβουλίου η λέξη, αντικαταστάθηκε με το «may», που σημαίνει ότι το κράτος-μέλος απλά «δύναται» να εκτιμήσει εάν υπάρχει ελαφρυντική περίπτωση.

²⁴² Οδηγία (ΕΕ)2019/1937, [EUR-Lex - 32019L1937 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

²⁴³ Οδηγία (ΕΕ)2014/42, [EUR-Lex - 32014L0042 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

²⁴⁴ Απόφαση-πλαίσιο 2009/948/ΔΕΥ, [EUR-Lex - 32009F0948 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

της εθνικής έννομης τάξης. Αναφορικά με την επιβολή της ποινής προτείνεται ένα διάστημα τουλάχιστον πέντε (5) ετών από την τελεσίδικη καταδίκη, ενώ δίδεται η δυνατότητα και στις δύο περιπτώσεις, ο καθορισμός μικρότερης διάρκειας, όχι όμως πέραν των τριών (3) ετών. Για την αποτελεσματικότητα του συστήματος επιβολής του νόμου, τα κράτη-μέλη καλούνται σε επικοινωνία και συνεργασία με όλους τους παράγοντες των διαδικασιών (προοίμ.σκ.18) και προτείνονται τρόποι δια-συνεργασίας ακόμα και μέσω ειδικών συμφωνιών κατά περίπτωση (άρ.13). Στο άρ.14 προκρίνεται η ισχύς της Οδηγίας για την προστασία τω προσώπων που αναφέρουν αδικήματα κατά της ΕΕ, ενώ στο άρ.15 γίνεται αναφορά για τα ερευνητικά εργαλεία των αρχών τα οποία πρέπει να είναι αποτελεσματικά και αναλογικά, ενώ δύνανται να χρησιμοποιηθούν όπως και αυτά κατά του οργανωμένου εγκλήματος. Στο επόμενο άρθρο (16), προκρίνεται η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

3.3.2. Το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής και οι απειλούμενες κυρώσεις.

Η Οδηγία ορίζει ότι, υπόλογοι παραβιάσεων των περιοριστικών μέτρων της ΕΕ είναι τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα [άρ.2α(b)]²⁴⁵, ενώ οι κυρώσεις προβλέπονται στο άρ.5 για τα φυσικά πρόσωπα και στο άρ.7 για τα νομικά πρόσωπα (η ευθύνη των οποίων περιγράφεται στο άρ.6).

3.3.2.1. Τα φυσικά πρόσωπα. Τα φυσικά πρόσωπα ευθύνονται κατά τα ανωτέρω, ενώ απειλούνται *stricto sensu* ποινές. Ειδικότερα για τα αδικήματα του άρ.3.1(h)iii&iv προβλέπεται ανώτατη ποινή τουλάχιστον ενός (1) έτους, όταν η χρηματική αποτίμηση των κεφαλαίων είναι το λιγότερο 100.000 ευρώ [άρ.5(3)]. Για τα αδικήματα που περιγράφονται στο άρ.3.1(a),(b) και (h)i&ii, η προβλεπόμενη ανώτατη ποινή είναι τουλάχιστον πέντε (5) ετών, όταν υπάρχουν χρηματικές αποτιμήσεις το λιγότερο 100.000 ευρώ κατά την ημερομηνία τέλεσης του αδικήματος. Αναφορικά με τα εγκλήματα του άρ.3.1(d)-(g) και (h)i, η προβλεπόμενη ανώτατη ποινή είναι τουλάχιστον πέντε (5) ετών, όταν χρηματική αποτίμηση των προϊόντων, δραστηριοτήτων κλπ., είναι το λιγότερο 100.000 ευρώ κατά την ημερομηνία τέλεσης του αδικήματος, ενώ ειδικότερα για το έγκλημα του άρ.3.1(e)

²⁴⁵ Στο Παράρτημα 3, ο αναλυτικός πίνακας αντιστοίχισης εγκλημάτων και ποινών-κυρώσεων για φυσικά και νομικά πρόσωπα στη προταθείσα Οδηγία.

και για την περίπτωση που η πράξη αφορά στρατιωτικό υλικό όπως αυτό καταγράφεται στον «Κοινό Στρατιωτικό Κατάλογο της ΕΕ»²⁴⁶ ή στο παράρτημα I&IV του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/821²⁴⁷, το ελάχιστο ανώτατο πλαίσιο ποινής των πέντε (5) ετών, ισχύει ανεξάρτητα από την αξία των προϊόντων ή/και της συναλλαγής. Σημειώνουμε, ότι στα αδικήματα του άρ.3.1, το ελάχιστο όριο των 100.000 ευρώ μπορεί να «πληρωθεί» και σωρευτικά, με σειρά αδικημάτων, όταν όμως τελούνται από τον ίδιο δράστη [άρ.5.4(b)]. Στο προοίμιο (σκ.10) προκρίνεται η επιβολή χρηματικών ποινών (οι οποίες πρέπει να είναι αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές) και επιπλέον μέτρα στις ποινικές διαδικασίες. Επίσης δυνάμενη είναι, και η επιβολή προστίμων, αφού τα αδικήματα έχουν συνήθως οικονομικά κίνητρα (άρ.5.5).

Επιγραμματικά αναφέρουμε, ότι στην ελληνική έννομη τάξη σήμερα, η απειλούμενη ποινή του άρ. 142^αΠΚ, για παραβιάσεις κανονισμών και περιοριστικών μέτρων της ΕΕ είναι φυλάκιση έως δύο έτη, εκτός εάν άλλη διάταξη ορίζει αλλιώς. Κατά δε το άρ. 43 του ν.4557/2018, ο υπαίτιος απόκρυψης των στοιχείων προς δέσμευση κλπ. τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και με χρηματική ποινή από δέκα χιλιάδες ευρώ (10.000€) μέχρι πεντακόσιες χιλιάδες ευρώ (500.000€), ενώ η αμέλεια για τον μη εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων των αφορούντων προσώπων κλπ. τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών και με χρηματική ποινή από πέντε χιλιάδες ευρώ (5.000€) μέχρι διακόσιες χιλιάδες ευρώ (200.000€).

Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος του άρ.142^αΠΚ αποτελεί όπως αναφέρεται «ένα λευκό ποινικό νόμο»²⁴⁸, διότι για να γίνει κατανοητή η πράξη προσβολής θα πρέπει κάποιος να ανατρέχει σε κάθε κανονισμό της ΕΕ ο οποίος επιβάλλει περιοριστικά μέτρα κατά κράτους, οντότητας ή ενός φυσικού προσώπου. Είναι έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης και κάπως επικουρικό έναντι άλλων για τα οποία προβλέπονται βαρύτερες κυρώσεις. Όπως σημειώνεται «*Η διάταξη συμβαδίζει οριακά με την αρχή 'nullum crimen nulla poena sine lege certa', αφού αν και ορίζει σαφώς την κύρωση, η περιγραφή του εγκλήματος είναι απλώς η*

²⁴⁶ [Common Military List of the European Union \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/821/oj)

²⁴⁷ [EUR-Lex - 32021R0821 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/821/oj)

²⁴⁸ Καμπέρου,Ε.,(2020), «Άρθρο 142^αΠΚ», σε Χαραλαμπίκη, Αρ., (επιμ.), «Ο νέος ποινικός κώδικας-Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν.4619/2019», Νομική Βιβλιοθήκη,σελ.1098-1099.

‘παραβίαση’ χωρίς άλλη εξειδίκευση»²⁴⁹. Σε ό,τι αφορά την υποκειμενική υπόσταση, απαιτείται δόλος έστω και ενδεχόμενος, ενώ ο αυτοτελής ισχυρισμός της συγγνωστής νομικής πλάνης, κατά τη θεωρία, «πρέπει να εξετάζεται με ιδιαίτερη προσοχή λόγω και της αοριστίας της διάταξης»²⁵⁰.

Πάντως και αναφορικά με το πλαίσιο ποινών, συγκριτικά με την προταθείσα Οδηγία, και με πάσα επιφύλαξη και των άλλων κανονισμών, θα παρατηρούσαμε ότι για το έγκλημα βαρύτερης μορφής του άρ. 43 του ν.4557/2018, προβλέπεται το ίδιο ελάχιστο ανώτερο πλαίσιο (5 έτη) για την εκ δόλου παραβίαση, ενώ εν αντιθέσει με την ενωσιακή πρόταση, στην Ελλάδα, ποινικοποιείται και η αμέλεια.

3.3.2.2. Τα νομικά πρόσωπα. Στο άρ.6.1 τα νομικά πρόσωπα «καθίστανται υπαίτια», όταν τα αδικήματα διαπράχθηκαν προς όφελος τους, από πρόσωπα που κατέχουν ηγετική θέση εντός αυτού, δρώντας, είτε ατομικά, είτε ως μέλος ενός συλλογικού οργάνου βάσει πράξεων εξουσιοδότησης, είτε εξαιτίας της απουσίας ελέγχου των ανωτέρω προσώπων επί των δρώντων υφισταμένων τους, ενώ δεν αποκλείονται και ποινικές διαδικασίες έναντι των προαναφερομένων προσώπων. Στο άρ.7 γίνεται λόγος για «κυρώσεις» έναντι των νομικών προσώπων, οι οποίες είναι διοικητικού χαρακτήρα, αντικαθιστώντας την προταθείσα λέξη «ποινές» της Επιτροπής. Ωστόσο, αυτές είναι ιδιαιτέρως σοβαρές, αφού μεταξύ των άλλων, προβλέπεται η εξαίρεση από κρατικές ενισχύσεις [άρ.7.1(a-1)] και από δημόσιες χρηματοδοτήσεις, συμμετοχή σε δημόσιους διαγωνισμούς, επιχορηγήσεις και παραχωρήσεις [άρ.7.1(a-2)], η αποβολή ή/και αφαίρεση αδειών άσκησης δραστηριότητας [άρ.7.1(a)&(b)], η δικαστική επιτήρηση [άρ.7.1(c)], η δικαστική εκκαθάριση [άρ.7.1(d)] και το κλείσιμο των εγκαταστάσεων τέλεσης του αδικήματος [άρ.7.1(e)]. Στην παράγραφο 2 του άρ.7 ορίζεται το ύψος των προστίμων για κάθε μία από τις περιγραφόμενες πράξεις και τα οποία ορίζονται σε:

- Ένα τοις εκατό (1%) του παγκόσμιου κύκλου εργασιών του προηγούμενου έτους τέλεσης του αδικήματος ή του έτους που προηγείται της επιβολής

²⁴⁹ Καμπέρου,Ε.,(2020),ό.π.,σελ.1099.

²⁵⁰ Καμπέρου,Ε.,(2020),ό.π.,σελ.1099.

προστίμου ή εναλλακτικά στο ποσό των οκτώ εκατομμυρίων ευρώ (8.000.000 €), για τα εγκλήματα του άρ.3.1(h)iii&iv.

- Πέντε τοις εκατό (5%) του παγκόσμιου κύκλου εργασιών του προηγούμενου έτους τέλεσης του αδικήματος ή του έτους που προηγείται της επιβολής προστίμου ή εναλλακτικά στο ποσό των σαράντα εκατομμυρίων ευρώ (40.000.000 €), για τα εγκλήματα του άρ.3.1(a)-(g),(h)i&ii και (i).

Το ζήτημα του «τύπου» της ευθύνης νομικών προσώπων, των κυρώσεων και των ποινών, εντός της ΕΕ, είναι ένα διαχρονικό θέμα δογματικής το οποίο απασχολεί όλες τις έννομες τάξεις της Ένωσης και τους θεωρητικούς της επιστήμης του δικαίου²⁵¹. Όπως επιγραμματικά, αναφέρουμε ότι στην Ένωση, αναπτύχθηκαν διάφορες νομοθετικές πρωτοβουλίες σχετικά με την ευθύνη των νομικών προσώπων. Το 1997 η Σύμβαση για την Προστασία των Οικονομικών Συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (PIF), στο άρ.3παρ.1 του 2^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, προβλέφθηκε ρητά η εισαγωγή της ευθύνης των νομικών προσώπων για τα σε αυτήν περιλαμβανόμενα αδικήματα. Η Σύμβαση αυτή κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.2803/2000²⁵². Ακολούθως, το 2000, κατατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το «*Corpus Juris Penalís Europaei*», ένα σχέδιο ποινικών διατάξεων προορισμένων να εφαρμοσθούν σε έναν ενιαίο Ευρωπαϊκό Δικαστικό Χώρο και το οποίο έργο είχε ανατεθεί σε επιστημονική ομάδα Ευρωπαίων καθηγητών ποινικού δικαίου υπό τη Γαλλίδα καθηγήτρια, Mireille Delmas-Marty. Οι λόγοι τυποποίησης της ποινικής ευθύνης και των νομικών προσώπων ήταν, όπως διατυπώνεται «η δυσκολία

²⁵¹ Ο Παπαγεωργίου-Γονατάς (2002), για την ευθύνη των νομικών προσώπων σχολιάζει: «...αυτές οι ενώσεις προσώπων δεν είναι απλές νομικές κατασκευές, αλλά ανθρώπινες μορφές οργάνωσης που δρουν και αναπτύσσονται στη σύγχρονη κοινωνικοοικονομική ζωή, ως αυτοτελή υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Κρίσιμο σημείο αποτελεί το γεγονός ότι αυτές οι ενώσεις προσώπων δραστηριοποιούνται προς τα έξω με πράξεις και παραλείψεις των φυσικών προσώπων που τις εκπροσωπούν. Αυτές οι πράξεις...σηματοδοτούν το 'πράττειν' των νομικών προσώπων» και «...είναι εύλογο το ερώτημα του Παπανεοφύτου... 'αν τελικά προέχει για το ποινικό σύστημα η διατήρηση της δογματικής του συνοχής και των αρχών που το στηρίζουν, παρά η καταπολέμηση του εγκλήματος;», «Είναι χρήσιμη η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων; Υπέρ του θεσμού», Ποινικός Λόγος,,σελ.1625.

²⁵² Στο άρ.8, ο Έλληνας νομοθέτης περιορίστηκε στην πρόβλεψη διοικητικών κυρώσεων για τις επιχειρήσεις που ωφελήθηκαν από τη διάπραξη πράξεων από πρόσωπο με ηγετική θέση εντός αυτής

προσδιορισμού του υπαίτιου φυσικού προσώπου»²⁵³ λόγω της δομής των επιχειρήσεων, και η αποτελεσματικότερη καταπολέμηση όλων των μορφών απάτης σε βάρος της Κοινότητας. Το «*Corpus Juris*» επικρίθηκε σφόδρα ως προς τη νομική του βάση, (λόγω των περιορισμένων αρμοδιοτήτων της Κοινότητας τότε, αφού η αρχή της δοτής αρμοδιότητας και της επικουρικότητας δεν συμπεριλάμβανε τον τομέα του ποινικού δικαίου) και γι' αυτό, εν τέλει δεν αποτέλεσε τμήμα του ενωσιακού δικαίου. Ωστόσο, όπως σημειώνεται «προλείανε τις εξελίξεις»²⁵⁴ στο πεδίο του υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου, και όπως σχολιάζεται «παγίωσε το ευρωπαϊκό μοντέλο ευθύνης των νομικών προσώπων»²⁵⁵. Έτσι, μία σειρά από Αποφάσεις-Πλαίσιο (εκτός της θεματικής των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης), βασίστηκαν σε διατάξεις του «*Corpus Juris*»²⁵⁶. Στις εν λόγω Αποφάσεις, η ευθύνη των διευθυντικών στελεχών ρητά ορίζεται ως ποινική, ωστόσο δεν υπάρχει καμία αναφορά για την ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων, αρκεί οι κατά αυτών κυρώσεις να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές²⁵⁷, οι οποίες πέραν των χρηματικών κυρώσεων είναι και ο αποκλεισμός από την επιχειρηματική δραστηριότητα, την χρηματοδότηση, κ.α.²⁵⁸.

Τόσο στην ΕΕ όσο και παγκοσμίως, το είδος της ευθύνης των νομικών προσώπων (ποινική ή όχι) απαντά ποικιλομορφία. Έτσι συναντάμε τη γνήσια

²⁵³ Συκιώτου-Ανδρουλάκη, Αθ., (2000), «Νέες εξελίξεις στην ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: τα δύο σχέδια του *Corpus Juris* και η προοπτική μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ», Ποινικά Χρονικά, σελ.395.

²⁵⁴ Λίβος, Ν., (2010), «Ευθύνη των επιχειρήσεων και των διοικητών τους για οικονομικά εγκλήματα: ένα παράδειγμα σύγχρονου σχεδιασμού του ποινικού δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σύγχρονες εξελίξεις του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Ποινικού Δικαίου», Πρακτικά Συνεδρίου 2009, Αθήνα, σελ.102.

²⁵⁵ Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., (1999), «'Corpus Juris' και τυποποίηση του ποινικού φαινομένου στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Υπεράσπιση, σελ.621 επ., και Συκιώτη, Αικ., (2010), «Η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων», Ποινική Δικαιοσύνη, σελ.95-97.

²⁵⁶ Ενδεικτικά Αποφάσεις-Πλαίσιο: άρ.7-8 της 2002/475/ΔΕΥ, «για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας», άρ.4-5 της 2002/629/ΔΕΥ, «για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων», άρ.5-6 της 2003/568/ΔΕΥ, «για την καταπολέμηση της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα, για τα αδικήματα της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας», άρ.6-7 της 2004/757/ΔΕΥ, «για τη θέσπιση ελαχίστων διατάξεων σχετικά με τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων και τις ποινές που ισχύουν στον τομέα της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών», άρ.5-6 της 2008/841/ΔΕΥ, «για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος».

²⁵⁷ Συνεπώς ποινικού χαρακτήρα, (Ομοίως και στο άρ.7.1 της εδώ εξεταζόμενης Οδηγίας).

²⁵⁸ Ο.π. υποσημ.257, (Ομοίως και στο άρ.7.1.α1-e της εδώ εξεταζόμενης Οδηγίας).

ποινική ευθύνη (genuine criminal liability)²⁵⁹, την οιονεί ποινική ευθύνη (quasi/para-criminal liability)²⁶⁰, τη διοικητική ευθύνη (administrative liability)^{261, 262, 263} καθώς και τις εν παραλλήλω περιπτώσεις, των προληπτικά συνοδευτικών μέτρων (preventive ancillary consequences)²⁶⁴.

Από τα προαναφερθέντα, η περαιτέρω ανάλυση των οποίων εκφεύγουν της παρούσας, διακρίνουμε ότι η υπό εξέταση Οδηγία είναι σε συμφωνία με το μέχρι τώρα νομοθετικό πνεύμα στην Ένωση, ενώ φαίνεται να επικρατεί περισσότερο η θέση των διοικητικών κυρώσεων έναντι των νομικών προσώπων, που λόγω όμως της βαρύτητας των, σημειώνεται ότι «δέον είναι να εξεταστεί εάν έχουν χαρακτήρα κρυπτοποινών»^{265, 266}. Είναι δε εμφανές, ότι λόγω των διαφορετικών προσεγγίσεων στις έννομες τάξεις επί του ζητήματος της ευθύνης των

²⁵⁹ Ολλάνδια,Βέλγιο,Λουξεμβούργο,Έσθονία,Λιθουανία,Ρουμανία,Μάλτα,Κύπρος,Τσεχία,Νορβηγία,Φιλανδία,Ισπανία,Πορτογαλία,Γαλλία,Αγγλία,Ιρλανδία,Καναδάς ενώ στην Αυστραλία η ποινική ευθύνη προκύπτει και από την εταιρική κουλτούρα.

²⁶⁰ Ιταλία,Βουλγαρία,Λετονία,Πολωνία ενώ στην Αυστρία επιβάλλεται από ποινικό δικαστή κύρωση κατά νομικού προσώπου που ονομάζεται πρόστιμο και όχι χρηματική ποινή.

²⁶¹ Ελλάδα και Γερμανία όπου υπάρχουν οι λεγόμενες παραβάσεις τάξεως (Ordnungswidrigkeiten) που επιφέρουν διοικητικές κυρώσεις στα νομικά πρόσωπα ως παρακολουθηματικές της ευθύνης των οργάνων τους. [Στη Γερμανία, το 2018, δημοσιοποιήθηκε νέο σχέδιο κυρωτικού συστήματος για την αναλογική και αποτελεσματική αντιμετώπιση της εταιρικής παραβατικότητας, βλ. Potinecke, H. Keil, J., (2019), «Referentenentwurf zum Verbandssanktionengesetz», [Referentenentwurf zum Verbandssanktionengesetz \(cmshs-bloggt.de\)](#)

²⁶² Εκτός από τη Γερμανία, η χώρα μας ανήκει στις πιο αυστηρές χώρες στην τήρηση του δόγματος 'societas delinquere non potest' και κατά βάση περιορίζεται στην αστική ή διοικητική ευθύνη των νομικών προσώπων. Συνήθως, ο Έλληνας νομοθέτης, όταν καλείται να θεσπίσει διατάξεις για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των νομικών προσώπων, επιλέγει να τυποποιήσει ως αξιόποινες, τις πράξεις ή τις παραλείψεις των εκπροσώπων τους, διαμορφώνοντας ιδιαίτερα εγκλήματα, η στοιχειοθέτηση των οποίων προϋποθέτει να συντρέχει στο πρόσωπο του δράστη η ιδιότητα του εκπροσώπου, του διευθύνοντος ή του διοικούντος το νομικό πρόσωπο. βλ. και Δημάκη, Αλ., (2003), «Η ποινική ευθύνη της εταιρίας, Σύγχρονα Ζητήματα Εταιρικής Ευθύνης», Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.209-253.

²⁶³ Ωστόσο, το άρ.4 του ν.4042/2012, «Ποινική Προστασία του Περιβάλλοντος», προβλέπει την ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων.

²⁶⁴ Η αντιμετώπιση της παραβατικότητας του νομικού προσώπου δεν βασίζεται στην επικινδυνότητα των εντός αυτού φυσικών προσώπων, αλλά στην αντικειμενική επικινδυνότητα του ως οργανωτική δομή, (πχ. άρ.129 Ισπ ΠΚ, όπου προβλέπεται η λήψη προληπτικών μέτρων από ποινικό δικαστή, έναντι νομικών προσώπων αλλά και συλλογικοτήτων άνευ νομικής προσωπικότητας).

²⁶⁵ Μυλωνόπουλος Χρ., (2007), «Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος Ι», Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.55-56.

²⁶⁶ Γνωστός και ο προβληματισμός των κυρώσεων από διοικητική αρχή και των ποινικών κυρώσεων από Δικαστήριο για την ίδια πράξη, βλ. ΤρΕΦΠειρ1505/2016, 1574/2016 όπου το πολλαπλό τέλος του Τελωνειακού Κώδικα έχει ποινικό χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρ.4 παρ.1 του 7^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και του άρ.50 ΧΘΔΕΕ, βλ. και Τσόλκα, Ο., (2015), «'Ne bis in idem' και εσωτερικό δυαδικό σύστημα κυρώσεων για την 'αυτή παράβαση': Μια σύνθετη προβληματική εν μέσω 'διασταυρώσεων' της ΕΣΔΑ με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ», Ποινικά Χρονικά, σελ.625, και Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., (2017), «Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ σε ποινικές υποθέσεις: Η προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ενωσιακό δίκαιο και η σημασία της για τον Έλληνα εφαρμοστή του δικαίου», Ποινικά Χρονικά, σελ.561.

νομικών προσώπων, και παγκοσμίως, ως πολύ σημαντικό επιχείρημα υπέρ της ποινικής φύσεως ευθύνης αναδεικνύεται η αποτελεσματικότητα μίας ποινικής κύρωσης από τη σκοπιά της γενικό-προληπτικής λειτουργίας αυτής, λόγω όπως αναφέρεται και «του στίγματος που τη συνοδεύει»²⁶⁷, σε σχέση με την χαμηλότερης έντασης αποτρεπτική λειτουργία των κυρώσεων διοικητικής φύσεως, οι οποίες όμως δύνανται, κατά τις διατάξεις της εδώ εξεταζόμενης Οδηγίας, να είναι ιδιαίτερος επιβαρυντικός και «ποινικού χαρακτήρα». Ωστόσο, και εκτός των δογματικών ζητημάτων που προκαλεί η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων κατά την αξιολόγηση της σκοπιμότητας θέσπισης της, πρέπει να συνεκτιμηθεί ότι οι συνέπειες της ποινικής τιμώρησης του νομικού προσώπου (που μπορούν παραταύτα να λειτουργήσουν αποτρεπτικά), θα επεκταθούν αναγκαστικά και σε «αθώους» εργαζόμενους, καθώς και το ότι το στίγμα μεταφέρεται στο σύνολο της επιχειρηματικής δραστηριότητας, αλλά και της κοινωνίας, λόγω της απώλειας θέσεων εργασίας και της κυριαρχίας της επιφύλαξης σχετικά με την εταιρική δραστηριοποίηση²⁶⁸.

3.3.3. Το χρονικό πλαίσιο ενσωμάτωσης της προταθείσας Οδηγίας. Όπως έχει αναφερθεί και ανωτέρω, η προταθείσα Οδηγία βρίσκεται στο στάδιο της πρώτης ανάγνωσης και ήδη εναπόκειται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να παρατηρήσει επί του κειμένου. Στο προοίμιο αυτής (σκ.25) εκφράζεται η άποψη ότι λόγω της επείγουσας ανάγκης να λογοδοτήσουν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται στην παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης, θα πρέπει τα κράτη-μέλη να θέσουν σε ισχύ όλους του νόμους, τους κανονισμούς και τις διοικητικές προβλέψεις εντός 12 μηνών από την ισχύ της Οδηγίας, γεγονός το οποίο αποτυπώνεται στο άρ.18. Ειδικότερα δε, αναφέρεται ότι τα κράτη-μέλη θα πρέπει να ενημερώσουν άμεσα την Επιτροπή για την ενσωμάτωση και να αποστείλουν κείμενο με τα υιοθετηθέντα μέτρα «συμμόρφωσης», όπως αναφέρεται στο προοίμιο, της εθνικής νομοθεσίας με την Οδηγία. Η Επιτροπή, ούσα

²⁶⁷ Aiolfi,G.-Pieth,M.,(2005), «International aspects of corporate liability and corruption», σε Tully,St., (επιμ.), «Research Handbook on Corporate Legal Responsibility», μέρος 4,κεφ.22,σελ.405, βλ. και Vikramaditya,S.K.,(1996), «Corporate Criminal Liability:What purpose does it serve?», Harvard Law Review 109, σελ.1499.

²⁶⁸ Βλ. και Παπανεοφύτου,Αγ.,(2012), «Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων: Μία κατασκευή ποινικής ασυλίας του επιχειρηματία-δράστη», Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.116-121.

σε «εξαιρετική σπουδή»²⁶⁹ νομοθέτησης, είχε προτείνει αρχικώς, διάστημα 6 μηνών για τις εν λόγω διαδικασίες. Ωστόσο το Συμβούλιο έκρινε ότι ένα έτος θα ήταν το ενδεδειγμένο για την περίπτωση αυτή, ενώ το χρονικό αυτό περιθώριο εκκινεί την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευση της Οδηγίας στην επίσημη εφημερίδα της Ένωσης.

3.3.4. Τα τοπικά όρια εφαρμογής της Οδηγίας. Σύμφωνα με το προοίμιο (σκ.27) εξαιρείται από την τήρηση της εν λόγω Οδηγίας η Δανία, ενώ η Ιρλανδία που αρχικώς απείχε από την αυτή ενσωμάτωση, βάσει του άρ.1 και 2 του Πρωτοκόλλου αρ.22, με επιστολή που απέστειλε στις 03.03.2023 θα προβεί στην υιοθέτηση της.

3.4. Αξιολόγηση της Απόφασης (ΕΕ) 2022/2332 και της Πρότασης Οδηγίας, υπό το πρίσμα της αρχής της επικουρικότητας στο ενωσιακό ποινικό δίκαιο

3.4.1. Ιστορικό-δικαιϊκή επισκόπηση της αρχής της επικουρικότητας. Η αρχή της επικουρικότητας όπως αναφέρθη ανωτέρω, αποτελεί ένα κομβικό σημείο εξέτασης της νομιμότητας της νομοθετικής αρμοδιότητας της Ένωσης²⁷⁰. Πριν εκθέσουμε περαιτέρω την ειδική σχέση της με τον τομέα του ποινικού δικαίου, δέον θα ήταν να παρατηρήσουμε τις καταβολές της.

Η αρχή της επικουρικότητας, ετυμολογικά, προέρχεται από την λατινική λέξη (*subsidium*) και αναφέρεται σε διμοιρία ρωμαίων στρατιωτών (*subsidiariae cohortes*) που επενέβαιναν, μόνο εάν ήταν αναγκαίο, σε αρωγή αυτών της πρώτης γραμμής άμυνας (*ad subsidium*), ενώ τα φιλοσοφικά της ερείσματα βρίσκονται στην κοινωνική δογματική της καθολικής εκκλησίας²⁷¹. Νομικά, έλκει την καταβολή της από το γερμανικό συνταγματικό δίκαιο όπου, όπως αναφέρεται, «*λειτουργεί ως κανόνας κατανομής αρμοδιότητας μεταξύ του ομοσπονδιακού κράτους και των*

²⁶⁹ Βλ. εδώ και υποσημ.228.

²⁷⁰ Βλ. και (COM) 2011/573 Final,Ανακοίνωση της Επιτροπής «Towards an EU Criminal Policy: Ensuring the effective implementation of EU policies through criminal law»,παρ.2.1,σελ.6, LexUriServ.do.europa.eu

²⁷¹ Fabbrini,F.,(2016) όπου: «...the principle of subsidiarity expressed the position of the Catholic Church that state intervention ought to be limited to cases of real need, leaving space for action by other bodies (such as families and corporate bodies) since excessive state intervention would lead to a weakening of society and the potentials of the individual in the long run»,), «The Principle of Subsidiarity» in Tridimas,T., & Schütze,R.,(eds.), «Oxford Principles of EU Law», (OUP2016), Forthcoming, iCourts Working Paper Series No.66, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2781845>

ομόσπονδων κρατιδίων»²⁷². Η πρώτη «εμφάνιση» της, μέσα στα θεσμικά όργανα έγινε στο κοινοτικό δίκαιο με τη διάταξη 130Π παρ.4 της ΕΕΠ το 1986²⁷³, μόνο σε σχέση με τη θέσπιση κανόνων δικαίου στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος και χωρίς να γίνεται ρητή αναφορά σε αυτή. Επίσημα, εισάγεται στον χώρο της ΕΕ στο Μάαστριχτ (άρ.3Β παρ.2) και με αντικείμενο, τις μη αποκλειστικές αρμοδιότητες, ενώ παραπομπή σε αυτή υπάρχει και στην αρχική ΣΕΕ (άρ.2 παρ.2) αλλά και στο άρθρο 1 παρ.2 αυτής, όπου διασυνδέεται με την αρχή της εγγύτητας στους πολίτες. Οι συντάκτες του Ευρωπαϊκού Συντάγματος την είχαν «αναβαθμίσει», κατατάσσοντας την στις θεμελιώδεις αρχές. Στο Άμστερνταμ (1997), εντάσσεται στο πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο το πρωτόκολλο αρ.30 σχετικά με την εφαρμογή των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, βασισμένα στα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Μπέρμιγχαμ και του Εδιμβούργου²⁷⁴ καθώς και στη Διοργανική Δήλωση σχετικά με τη δημοκρατία, τη διαφάνεια και την επικουρικότητα²⁷⁵, ερμηνεύοντας την επικουρικότητα και όπως σημειώνεται «προβλέποντας την υποχρέωση των κοινοτικών οργάνων να αποδεικνύουν τη συμμόρφωσή τους με την αρχή, κατά την θέσπιση νομικών πράξεων»²⁷⁶. Η αρχή της επικουρικότητας αφορούσε κυρίως τον Α' πυλώνα καθώς εμπεριέχετο σε κοινοτική διάταξη αλλά και επειδή άρμοζε περισσότερο στον υπερκρατικό τρόπο δράσης της ΕΚ, παρά στην διακρατική συνεργασία του Β' και Γ' πυλώνα. Αν και η επικουρικότητα κατοχυρώθηκε θεσμικά κατά τα προαναφερθέντα, σημειώνεται ότι «δειίπε όλο το κοινοτικό πυλώνα»²⁷⁷. Από τις εκθέσεις «Βελτίωση της Νομοθεσίας» του 2003 και 2004, προέκυπτε ότι η Επιτροπή έκανε δεκτή την ισχύ της αρχής στο Γ' πυλώνα, αλλά την εξομοίωνε με την αποτελεσματικότητα (όπως στα κοινοτικά πλαίσια), ενώ και η συνδεδεμένη αρχή της πολυμορφίας αναφέρεται ρητά στο άρθρο 67 παρ.3 ΣΕΕ του ΧΕΑΔ. Κομβικής νομικής σημασίας καινοτομία που εισήγαγε η Συνθήκη της Λισσαβώνας σε σχέση με

²⁷² Σαχηκείδου Ε.Ρ.,(2011),«Ευρωπαϊκό Δίκαιο»,Σάκκουλα,σελ.239.

²⁷³ ΕΕL169/29.06.1987,σελ.1επ, [EUR-Lex - L:1987:169:TOC - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

²⁷⁴ Δελτίο ΕΚ 12-1992,σελ.13επ.

²⁷⁵ Δελτίο ΕΚ 10-1993,σελ.130επ. όπου υιοθετείται η υποχρέωση της Επιτροπής να περιλαμβάνει την αρχή της επικουρικότητας στις αιτιολογικές εκθέσεις των προτάσεων και να υποβάλλει στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ετήσια έκθεση τήρησης της αρχής.

²⁷⁶ Γιαννακούλα,Αθ.,(2006), «Η αρχή της επικουρικότητας και ο ρόλος της αναφορικά με τις ρυθμίσεις για τον τομέα του ποινικού δικαίου», Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου,σελ.215.

²⁷⁷ Γιαννακούλα,Αθ.,(2006),ό.π.,σελ.231.

την αρχή της επικουρικότητας είναι η θεσμική πρόβλεψη²⁷⁸ (είχε προηγηθεί από το 2006 ανεπίσημα), για απευθείας διαβίβαση των νομοθετικών πράξεων της ΕΕ στα εθνικά κοινοβούλια²⁷⁹, η αύξηση από 6 σε 8 εβδομάδες του χρόνου επεξεργασίας των²⁸⁰ και η δυνατότητα προσφυγής στο ΔΕΕ επί παραβάσει της²⁸¹, ενώ και σε θεωρητικό επίπεδο, είναι τοποθετημένη μεταξύ της αρχής των αρμοδιοτήτων (άρ.4 παρ.1 ΣΕΕ) και την αρχή της πίστης (άρ.4 παρ.2 ΣΕΕ), αποδεικνύοντας τον θεμελιώδη χαρακτήρα και την κεντρική της θέση στην ισορροπία των προνομίων μεταξύ κρατών-μελών και της ΕΕ.

3.4.2. Το νόημα της αρχής της επικουρικότητας. Η αρχή, που κωδικοποιήθηκε στο Μάαστριχτ, αποτέλεσε μία εγγυητική λειτουργία για τα κράτη-μέλη, η θέση των οποίων, όπως αναφέρεται σχετικά, «έφθινε εξαιτίας της θέσπισης της ειδικής πλειοψηφίας»²⁸². Η αρχή έχει μία «ουδετερότητα», καθότι η Συνθήκη δεν εξειδικεύει το νόημα, πότε θεωρείται ότι η ΕΕ μπορεί να επιτύχει καλύτερα ένα στόχο δηλαδή, είτε μέσω μίας ειδικής διαδικασίας (πολιτικό κριτήριο), είτε αναφορικά με την αποδοτικότητα (κριτήριο αποτελεσματικότητας). Ωστόσο όπως προαναφέρθηκε, υπήρξαν επίσημα έγγραφα που την δια-σύνδεσαν με την αποτελεσματικότητα (σημειώνεται ότι «...στο άρ.3 παρ.5 ΣΕΕ υπάρχει ένας υπαινιγμός της καταλληλότητας της υπερεθνικότητας»²⁸³), ενώ και από το 1992 ακόμα, η Επιτροπή αναφέρεται στη «συγκριτική δοκιμή αποτελεσματικότητας»²⁸⁴.

Στα τέλη του 2009, στο «Κείμενο Αρχών για μία Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική»²⁸⁵, γίνεται αναφορά στις αρχές που πρέπει να ισχύουν κατά την διαδικασία της ολοένα και πιο συχνής ευρωπαϊκής νομοθέτησης στο τομέα του ποινικού δίκαιου και συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στις αρχές του θεμιτού σκοπού, της ultima ratio, της ενοχής, της νομιμότητας, της επικουρικότητας και της συνοχής. Η Καϊάφα-Γκμπάντι, σχολιάζοντας τις πρώτες τέσσερις, εξηγεί, ότι αυτές

²⁷⁸ Άρ.2 Πρωτοκόλλου αρ.1,ΣΕΕ.

²⁷⁹ Κανελλοπούλου-Μαλούχου,Ν.,Αθ.,(2012), «Η Χειραφέτηση της Ευρώπης. Συνταγματική θεωρία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.», Εκδόσεις Παπαζήση,σελ.98,208,277.

²⁸⁰ Άρ.6 Πρωτοκόλλου αρ.2,ΣΕΕ.

²⁸¹ Άρ.8 Πρωτοκόλλου αρ.2,ΣΕΕ.

²⁸² Bermann,G.A.,(1994), «Taking Subsidiarity Seriously», 94 Columbia Law Review,σελ.354.

²⁸³ Wiczorek,I.,(2017),ό.π.,σελ.77.

²⁸⁴ SEC(92) 1990 Final,σελ.2, Communication of the Commission to the Council and European Parliament, «The Principle of Subsidiarity», [principle of subsidiarity SEC 92 1990.pdf \(pitt.edu\)](#)

²⁸⁵ «Κείμενο Αρχών....»,(2009),ό.π.

δεν είναι μόνο αρχές του ποινικού δικαίου αλλά έχουν τις ρίζες τους στο ενωσιακό δίκαιο και ως εκ τούτου θα πρέπει να γίνονται σεβαστές από την Ένωση²⁸⁶. Οι άλλες δύο (επικουρικότητα και συνοχή), σημειώνεται ότι «θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως μετά-αρχές, αφού δεν εστιάζουν σε περιεχόμενο ουσίας, αλλά στο τρόπο που η εξουσία εναρμόνισης χρησιμοποιείται ή καλύτερα στο τρόπο που θα έπρεπε να χρησιμοποιείται»²⁸⁷.

Η αρχή της επικουρικότητας επισημαίνεται ότι «δεν αποτελεί την πιο 'δικαιολογητική' αρχή από όλες τις άλλες, διότι δεν είναι μία αρχή που βάζει ξεκάθαρα όρια στον νομοθέτη»²⁸⁸. Είναι περισσότερο μία κατευθυντηρία αρχή, παρά ένα σαφές όριο, ενώ σημειώνεται ότι «είναι μία αρχή παρά ένας κανόνας»²⁸⁹. Σε κάθε περίπτωση, αποτελεί τμήμα του γενικών αρχών του ενωσιακού δικαίου και κατά μία έννοια είναι κοντά στην αρχή της αναλογικότητας αναφορικά με την αναγκαιότητα ενωσιακής νομοθέτησης. Θα μπορούσαμε να πούμε δε, ότι η αναλογικότητα απαντά στο ερώτημα «εάν πρέπει να ληφθεί ένα μέτρο» και η επικουρικότητα στο «από ποιον;». Η αρχή της επικουρικότητας θεμελιώθηκε στην ιδέα ότι η κοινωνία δομείται από κάτω προς τα επάνω και όχι αντίθετα, και κατά τον Asp: «δεν είναι μία απλή οργανωτική ιδέα αλλά μία ιδέα συνδεδεμένη με την δημοκρατία και την αυτό-διοίκηση, ενώ σεβόμενοι αυτήν, οι πολίτες έχουν μεγαλύτερη ελευθερία να αποφασίζουν για τη ζωή τους»^{290, 291}. Η αρχή της επικουρικότητας στη νομοθέτηση ποινικών κανόνων, δεν «φαίνεται» ξεκάθαρα σε κάποιο σημείο, αλλά ουσιαστικά προτάχθηκε στο «Κείμενο Αρχών για μια

²⁸⁶ Kaifa-Gbandi,M.,(2011), «The Importance of Core Principles of Substantive Criminal Law for a European Criminal Policy Respecting Fundamental Rights and the Rule of Law», 1 ECLR.σελ.7

²⁸⁷ Asp,P.,(2011), «The Importance of the Principles of Subsidiarity and Coherence in the Development in EU Criminal Law»,1 ECLR.σελ.44.

²⁸⁸ Emiliou,N.,(1995), «Taking Subsidiarity Seriously? The View from Britain», European Public Law»,σελ.590 (και σελ.565, υποσημ.5) σε Asp,P.,(2011),ό.π.σελ.45.

²⁸⁹ Tolonen,H.,(1991), «Rules, Principles and Goals: The Interplay Between Law, Morals and Politics», Scandinavian Studies in Law, σελ.269επ. σε Asp P.,(2011),ό.π.,σελ.46.

²⁹⁰ Asp,P.,(2011),ό.π.,σελ.46.

²⁹¹ «Κείμενο Αρχών.....», (2009),ό.π., όπου: «Έτσι λοιπόν ο εθνικός (ποινικός) νομοθέτης έχει προτεραιότητα στη θέσπιση νόμων έναντι του ευρωπαϊού νομοθέτη στο μέτρο που ο πρώτος είναι σε θέση να ανταποκριθεί αποτελεσματικά. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται και μια όσο το δυνατό πιο κοντινή στον πολίτη θέσπιση ποινικών κανόνων.»,σελ.750

Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική» και αν και δεν στερείται θεσμικής ενίσχυσης²⁹² ωστόσο δεν έχει καθιερωθεί ως μια νομική αρχή²⁹³.

Επιπροσθέτως, μία αρχή που έρχεται να «ενισχύσει» την επικουρικότητα είναι και αυτή της συνοχής. Η ΕΕ όταν νομοθετεί «επηρεάζοντας» το ποινικό δίκαιο, θα πρέπει να σέβεται τις ταυτότητες των εθνικών ποινικών συστημάτων (κάθετη συνοχή)²⁹⁴ και άρα πρώτα από όλα, όταν αποφασίζονται ελάχιστοι κανόνες ποινών, κατά τη θεωρία, «δεν θα πρέπει να δημιουργείται η αναγκαιότητα για αύξηση των ελαχίστων, που προβλέπονται στα κράτη-μέλη»²⁹⁵, ενώ θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της και το πλαίσιο που υπάρχει σε αυτά (οριζόντια συνοχή)²⁹⁶. Η βασική ιδέα για την συνοχή, έρχεται από την προϋπόθεση ότι το ποινικό δίκαιο διαπνέεται από μία εθνική συνοχή που αντανακλά τις αξίες μίας κοινωνίας και την αντιληπτικότητα για την δικαιοσύνη από τους πολίτες της²⁹⁷. Σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται μία διάκριση ανάμεσα, στην εργαλειακή προοπτική του δικαίου (για μέτρα επίτευξης συγκεκριμένων αποτελεσμάτων) ή μίας πιο «αναδρομικής» οπτικής, όπου το δίκαιο απαντάει σε ζητήματα αρχών (πχ. δικαιοσύνη). Έτσι, ή μη εργαλειακή λειτουργία η οποία είναι μακράς πνοής και ζωτικής σημασίας, αλλά και για την κατά καιρούς εργαλειοποίηση, απαιτεί να υπάρχει ένας βαθμός εσωτερικής συνοχής. Το στοιχείο αυτό, καθιστά τα εθνικά ποινικά συστήματα, εξαιρετικά ευαίσθητα στις έξωθεν επιρροές και για αυτό όπως επισημαίνει ο Asp: «είναι σημαντικό η παρέμβαση σε αυτά να μη γίνεται χωρίς 'καλούς λόγους'»²⁹⁸. Με αυτή την οπτική, αντιλαμβανόμαστε την σχέση της επικουρικότητας με την συνοχή, η οποία (συνοχή)

²⁹² (COM)2011/ 573 Final,παρ.2.1.σελ.6.

²⁹³ «Κείμενο Αρχών.....», (2009),ό.π. όπου: «Η εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας πρέπει να εξετάζεται σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση, δηλαδή για κάθε μεμονωμένη νομοθετική πράξη και αναφορικά με κάθε μέρος αυτής ξεχωριστά. Οι νομοθετικές πράξεις πρέπει..... να συνοδεύονται από λεπτομερή αιτιολογία.....τα εθνικά κοινοβούλια πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη θέσπιση νόμων και τούτος ο ρόλος τους πρέπει να εξασφαλιστεί. Υπό την έννοια μιας χρηστής διοίκησης (good governance) πρέπει να προηγείται πάντα μιας ποινικής νομοθετικής πράξης λεπτομερής αξιολόγηση (με τη μορφή ενός προηγούμενου ελέγχου της εφαρμογής της αρχής της επικουρικότητας), στην οποία θα γίνεται στάθμιση όλων των συνθηκών και θα συμπεριλαμβάνονται όλες οι εναλλακτικές λύσεις που υφίστανται. Μια τυπικής φύσης κατάφαση των προϋποθέσεων τήρησης της αρχής της επικουρικότητας, όπως συχνά γίνεται μέχρι τώρα, δεν αρκεί σε καμία περίπτωση»,σελ.750.

²⁹⁴ άρ.4 παρ.2 ΣΕΕ.

²⁹⁵ Asp,P.,(2011),ό.π.,σελ.47.

²⁹⁶ άρ.11 παρ.3 ΣΕΕ.

²⁹⁷ «Κείμενο Αρχών.....», (2011),ό.π.(αγγλική),παρ.6,σελ.91.

²⁹⁸ Asp,P.,(2011),ό.π.,σελ.48.

συνεισφέρει με επιπλέον λόγους κατά την οικεία εκτίμηση της πρώτης, στο ποινικό δίκαιο.

Η σημαντικότητα της επικουρικότητας στο ποινικό δίκαιο είναι μεγαλύτερη από άλλα πεδία, τόσο από θεωρητικής πλευράς (αφορώντας την εθνική κυριαρχία) όσο και από μία πιο ρεαλιστική θεώρηση.

Στη θεωρία, «σχετίζεται και με την αρχή *«nulla poena sine lege parlamentaria»*, η οποία ευθέως σχετίζεται με την αρχή της νομιμότητας»²⁹⁹. Ανεξάρτητα από την πρακτική δυσκολία συνεισφοράς των κοινωνιών σε μία ενιαία ενωσιακή νομοθέτηση σε σχέση με μία εθνική, οι διαφορετικές προσεγγίσεις ποικίλων καταστάσεων ανά χώρα, οδηγούν επίσης στην αναγκαιότητα της εγγύτερης προς τον πολίτη νομοθέτησης (πχ. άμβλωση, ναρκωτικά, κ.α.³⁰⁰). Η συνθήκη της Λισσαβώνας επέφερε βελτιώσεις, ωστόσο υποστηρίζεται ότι και «ο καλός και ενημερωμένος δημόσιος διάλογος γίνεται σε εθνικό επίπεδο, παρά σε *Ενωσιακό*»^{301, 302}.

Σε μία πιο ρεαλιστική βάση, η αρχή της επικουρικότητας συνδέεται με την εναρμόνιση του ουσιαστικού δικαίου και στα προβλεπόμενα του άρθρου 83 ΣΛΕΕ, με την εισαγωγή «ελάχιστων κανόνων» ορισμών και ποινών. Ωστόσο, αυτοί οι ελάχιστοι κανόνες δημιουργούν μία ουσιαστικά, κάθετη «συνεργασία» και «κατασταλτικότητα» εκ μέρους της ΕΕ, για να μπορούν δε να εισφέρουν μία προστιθέμενη αξία στην διαδικασία, λογικά, θα πρέπει, όπως αναφέρεται «να είναι περισσότερο ανώτερα ελάχιστοι και άρα ακόμα πιο κατασταλτικοί, σε κάποια τουλάχιστον κράτη-μέλη»³⁰³. Διακρίνεται στη θεωρία, «μία συνεργασία στο ποινικό

²⁹⁹ Schünemann, B., (2006) «The Foundations of Transnational Criminal Proceedings» σε Schünemann, B., (επιμ.), «Ein Gesamtkonzept für die europäische Strafrechtspflege/A Programme for European Criminal Justice», Köln/Berlin/München, σελ. 346 επ.

³⁰⁰ π.χ. είναι γνωστές οι διαφορές στην ποινικοποίηση χρήσης των ναρκωτικών στην Ολλανδία σε σχέση με άλλα κράτη.

³⁰¹ Asp, P., (2011), ό.π., σελ. 49.

³⁰² O Habermas, J., (2001), επισημαίνει: «*The opacity of decision-making processes at the European level, and the lack of opportunity for any participation in them, cause mutual distrust among citizens*», «*Why Europe needs a Constitution*», *New Left Review*, [Jurgen Habermas, Why Europe Needs a Constitution, NLR 11, September–October 2001 \(newleftreview.org\)](http://www.newleftreview.org/article/11/149/100)

³⁰³ Asp, P., (2011), ό.π., σελ. 51, και εκεί υποσημ. 14. «P. Asp, Basic Models of a European Penal Law, Trends und Perspektiven einer europäischen Strafrechtspolitik, in: 4. Europäischer Juristentag, Reden–Referate–Generalberichte–Schlussvortrag, Wien, 2008, pp. 267 et seq.».

δίκαιο κυρίως ως άσκηση εξουσίας (Strafbergründungsrecht) και λιγότερο ως όριο εξουσίας (Strafbergrenzungsrecht)»³⁰⁴.

Κατά την διάρκεια των ετών, οι δράσεις της ΕΕ, επεκτάθηκαν και πέραν του οικονομικού πυρήνα της, και αναπαράχθησαν παραλλαγές της επικουρικότητας της, ως πολιτικού παράγοντα, συμπεριλαμβανομένου και του τομέα του ποινικού δικαίου. Ωστόσο, αυτές, σύμφωνα με τη Wiczeorek: *«αμφισβητούνται, αφού υπάρχουν όλο και περισσότερες περιπτώσεις, που η ΕΕ ενεργεί ως κύριος πολιτικός παράγοντας ακόμα και σε πεδία που τα κράτη-μέλη είναι ικανά να δράσουν από μόνα τους»³⁰⁵.*

Έτσι, και για τους ανωτέρω λόγους, θα λέγαμε ότι, η ενωσιακή ποινική νομοθέτηση θα πρέπει να γίνεται με πολύ μεγάλη εγκράτεια και μόνο όταν είναι εξαιρετικά απαραίτητη, ενώ τα ειδικότερα κριτήρια εφαρμογής του άρ.83 ΣΛΕΕ θα πρέπει να εξετάζονται εξαντλητικά, ειδικά η διασυνοριακή διάσταση ενός εγκλήματος, αφού όπως επισημάνεται, *«η διάκριση του...σε διασυνοριακό και εθνικό, είναι κρίσιμη»³⁰⁶*, για την «απόλαυση» της νομιμότητας της ΕΕ.

Συμπερασματικά θα λέγαμε, ότι αναφορικά με την εξεταζόμενη Οδηγία, το ζήτημα τήρησης της επικουρικότητας (ως δικαίωμα κατακράτησης της εθνικής νομοθέτησης) δεν φαίνεται να εξαντλήθηκε. Η αλήθεια βέβαια είναι, ότι συμβάλλει σε αυτό, και η «απροθυμία» των εθνικών κοινοβουλίων να ασκήσουν τα δικαιώματά τους, τις πραγματικές συμπεριφορές των οποίων, οι Πασσάς και Δημητρακόπουλος θεωρούν *«δέσμιες των πολιτικών (κομματικό σύστημα) και θεσμικών χαρακτηριστικών των εθνικών πολιτικών συστημάτων»³⁰⁷*. Πάντως, ειδικά

³⁰⁴ Asp,P.,(2011),ό.π.,σελ.51,και εκεί υποσημ.15. «W. Hassemer, Diskussionsbeitrag, in: U.Sieber(ed.), Europäische Einigung und Europäisches Strafrecht.Beiträge zum Gründungssymposium der Vereinigung für Europäisches Strafrecht e.V.Köln,1993,pp.126 et seq.».

³⁰⁵ Wiczeorek,I.,(2022), «The emerging role of the EU as a primary normative actor in the EU Area of Criminal Justice», in «The normative foundations of European criminal law», European Law Journal,Τόμος27,έκδ.4-6,σελ.379.

³⁰⁶ Wiczeorek,I.,(2017),ό.π.,σελ.82.

³⁰⁷ Οι Πασσάς,Α.Γ., - Δημητρακόπουλος,Δ.Γ.,(2021) ειδικότερα αναφέρουν: *«Η Ελληνική Βουλή, δέσμια των χαρακτηριστικών του εγχώριου κομματικού συστήματος και της απόλυτης κυριαρχίας της κυβερνητικής πλειοψηφίας, αδυνατεί να αντιληφθεί και να ανταποκριθεί στα υπό διαμόρφωση νέα πεδία κοινοβουλευτικής δράσης. Η 'αδυναμία' αυτή είναι μια σκόπιμη επιλογή του ελληνικού πολιτικού συστήματος.»*), «Η ευρωπαϊκή 'αγνωσία' της Βουλής των Ελλήνων και η κουλτούρα του προφορικού λόγου» σε Πασσάς, Α.,- Αρβανιτόπουλος, Κ., - Κοππά, Μ., (επιμ), «Ελλάδα - Ευρωπαϊκή

στο πεδίο του ποινικού δικαίου, η διατύπωση, «αιτιολογημένης γνώμης»³⁰⁸ από τα εθνικά κοινοβούλια, μάλλον θα έπρεπε να είναι και τυπικά υποχρεωτική, συγκαταλέγοντας και την στοιχειοθέτηση της σύμφωνης γνώμης για ενωσιακή ρύθμιση, αφού κάθε φορά, αφορά την παραχώρηση «εθνικής κυριαρχίας» μέσω του ποινικού δικαίου. Επιπροσθέτως, δεν σταθμίστηκαν επαρκώς οι επιπτώσεις στην αντιπροσωπευτικότητα, και στα σχετικά της συνοχής των εθνικών ποινικών συστημάτων, εσωτερικά και εξωτερικά. Ακόμα και εάν δεν καταλήγαμε στη μετά βεβαιότητας παραβίαση της αρχής στην προκειμένη περίπτωση, η έλλειψη σαφών και τεκμηριωμένων θέσεων για την εν λόγω «άνοδο» της συγκεκριμένης νομοθέτησης σε ενωσιακό επίπεδο, δεν μπορεί παρά να προβληματίζει αλλά και να δημιουργεί ένα «προηγούμενο» το οποίο δεν θα πρέπει να εδραιωθεί.

Ένωση, Μία σχέση 'μέσα από σαράντα κύματα', 1821-2021, Πρόλογος: Jean Claude Juncker», Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Εκδόσεις Πεδίο,σελ.156-157.

³⁰⁸ Η «Αιτιολογημένη Γνώμη» είναι 'Πράξη' των Εθνικών Κοινοβουλίων προς τα όργανα της ΕΕ, «όπου και θεμελιώνονται οι λόγοι για τους οποίους το σχέδιο νομοθετικής πράξης δεν συνάδει με την αρχή της επικουρικότητας. Πρέπει να ληφθεί υπόψη από το Ενωσιακό όργανο, που έχει την πρωτοβουλία...»,Πασσάς,Α.Γ.,(2012), «Η Εθνική Δημόσια Διοίκηση στην Ευρωπαϊκή Ενωσιακή Πολιτική Διαδικασία», Εκδόσεις Παπαζήση,σελ.157.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα εργασία εξέθεσε το νομικό και επιχειρησιακό πλαίσιο της ΕΕ, τόσο για τις αποφάσεις λήψης των περιοριστικών μέτρων όσο και για την περαιτέρω νομοθέτηση τους επί παραβάσει, ως ευρω-εγκλήματος. Βασίστηκε σε έγγραφα δεδομένα των επισήμων θεσμικών οργάνων της Ένωσης, όπως αυτά κείμενοι στην ιστορική της διαδρομή, στην θεωρία του δικαίου, στην προβληματική που αναπτύσσεται από πανεπιστημιακούς δασκάλους σε όλη την Ευρώπη και στη νομολογία. Από την εν λόγω παρατήρηση προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Καταρχήν, η ΚΕΠΠΑ, αποτελεί ένα σημαντικό πεδίο σύγκλισης των απόψεων των κρατών-μελών σε θέματα διαχείρισης εξωτερικής πολιτικής και άμυνας έναντι τρίτων, η οποία λαμβάνει οξεία μορφή, με την λήψη περιοριστικών μέτρων. Οι κυρώσεις, δεν αποτελούν προϊόν νομοπαρασκευής, ούτε εξέλιξη του νομικού μας πολιτισμού. Δεν συνεισφέρουν στην άμβλυνση των ποινικών συστημάτων των κρατών-μελών, ούτε στην προαγωγή των συνταγματικών παραδόσεων τους. Αποτελούν ένα εργαλείο άσκησης πολιτικής. Μία απόφαση της διοίκησης. Έτσι, η παραβίαση των περιοριστικών μέτρων αποτελεί «διοικητικής» τροχοδυναμικής απόκλιση, που ορθά κολάζεται ποινικά κατά το οικείο δίκαιο κάθε έννομης τάξης, ωστόσο, δεν θα πρέπει να συμπλέκεται με τον δικαιοπολιτικό χαρακτήρα του ποινικού δικαίου. Ο αποτελεσματικός δε, δικαστικός έλεγχος των εν λόγω αποφάσεων από το ΔΕΕ, παραμένει ένα πεδίο υπό συζήτηση, ιδιαίτερα λόγω της πολιτικότητας και της διεθνικότητας των αποφάσεων³⁰⁹.

Για την «ομότροπη» αποτελεσματικότητα των περιοριστικών μέτρων, η ΕΕ επιχειρεί την νομοθέτηση, επικαλούμενη τις αξίες και τα συμφέροντα της Ένωσης

³⁰⁹ Ο Jean-Clued Junker, το 2017, στην ετήσια ομιλία του για την κατάσταση της Ένωσης είχε τοποθετηθεί : «Στην Ευρώπη η ισχύς του δικαίου αντικατέστησε το δίκαιο του ισχυρού. Κράτος δικαίου σημαίνει ότι ο νόμος και η δικαιοσύνη τηρούνται από μια ανεξάρτητη αρχή. Η αποδοχή και ο σεβασμός μιας αμετάκλητης απόφασης είναι αυτό που χαρακτηρίζει η συμμετοχή σε μια Ένωση που εδράζεται στο κράτος δικαίου. Τα κράτη μέλη μας ανέθεσαν την τελική δικαιοδοσία στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και οι αποφάσεις του πρέπει να γίνονται σεβαστές από όλους. Η υπονόμηση των αποφάσεων αυτών, ή η υπονόμηση της ανεξαρτησίας των εθνικών δικαστηρίων, συνεπάγεται την αποψίλωση των πολιτών από τα θεμελιώδη δικαιώματά τους. Το κράτος δικαίου δεν αποτελεί προαιρετική επιλογή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι αναγκαία συνθήκη. Η Ένωσή μας δεν είναι κράτος αλλά κοινότητα δικαίου.», [speech-17-3165_en.pdf \(europa.eu\)](#)

και των πολιτών της. Αφήνοντας κατά μέρος την εκτίμηση, τι είναι τελικά συμφέρον για τον πολίτη της Ένωσης, παρατηρούμε άνευ δυσκολίας, ότι τα απαιτούμενα εκ των Συνθηκών, επαρκή δεδομένα για την ποινικοποίηση της αυτής συμπεριφοράς δεν υπάρχουν. Η Επιτροπή, «υποβοηθούμενη» από το ομόαιμο των ενωσιακών και εθνικών θεσμικών, έλαβε μία απόφαση, επιδιώκοντας την εγκαθίδρυση της πολιτικής βούλησης ως αξιακή παράμετρο και «αφορούσα έννομο αγαθό» και με την ουσιαστική εξουσία να το πράττει, ως εργαλείο επιβολής μίας θεώρησης του δικαίου, που απέχει τόσο από την φιλοσοφία αυτού, όσο και από την απαιτούμενη νομοτεχνική επάρκεια δεδομένων και δικαιωμάτων προς τούτο³¹⁰.

Το υπερασπιζόμενο «θεμελιώδες συμφέρον», παρά τις επιμέρους διαφορές στα κράτη-μέλη³¹¹, που θα έπρεπε να διαγνωστεί μαζί με την εις βάρος του απειλή έτσι ώστε να προταχθεί η προστασία του, δεν ορίζεται επαρκώς. Οι γενικόλογες αναφορές του λεκτικού των Συνθηκών δεν αρκούν. Αλλά και η αρχή της «ultima ratio», δεν φαίνεται να ικανοποιείται, πέραν πάσης αμφιβολίας, σε ενωσιακό επίπεδο. Το αδίκημα, όντας ποινικοποιημένο στα περισσότερα κράτη-μέλη, κάλυπτε την εν λόγω απαίτηση, η δε αποτελεσματικότητα των εθνικών ρυθμίσεων δεν μπορεί να αποτελεί κριτήριο για ενωσιακού τύπου ρύθμιση. Άλλωστε, ακόμα και η ίδια η Επιτροπή³¹² πρόκρινε, ως απαραίτητη προϋπόθεση για τον έλεγχο του εσχάτου μέτρου, την ύπαρξη εκτίμησης επιπτώσεων που στην προκειμένη περίπτωση δεν υφίσταται. Επίσης, όπως αναλύθηκε, το ζήτημα των «ελάχιστων κανόνων» τελεί υπό εξέταση. Δεν είναι καθόλου βέβαιο, ότι η εν λόγω Οδηγία περιορίζεται στο ρόλο της και αν δεν επιβάλλει ουσιαστικά, όχι ένα ελάχιστο πλαίσιο εναρμόνισης, αλλά μία οριζόντια τάξη, με σκοπό την καθιέρωση της πολιτικής απόφασης των πρόδρομων Κανονισμών και Αποφάσεων, κανονισμών, που η Τσόλκα σημειώνει ότι επιδιωκόμενο αποτέλεσμα τους: «δεν είναι η εναρμόνιση, αλλά η επιβολή περιοριστικών μέτρων, τα οποία εξυπηρετούν μεν θεμιτούς στόχους της ΚΕΠΠΑ, λαμβάνονται δε 'ερήμην' ενός ουσιαστικού

³¹⁰ Η Τσόλκα Ο.,(2023), διαπιστώνει : «Η ποινικοποίηση της παραβίασης των μέτρων αυτών, μοιάζει να υπολαμβάνει ως αμάχητο τεκμήριο τη νομιμότητα των σχετικών πράξεων της ενωσιακής εκτελεστικής εξουσίας, οι οποίες όμως ευλόγως υπόκεινται στο δικαστικό έλεγχο του ΔΕΕ»,ό.π.,σελ.388.

³¹¹ Στο Κείμενο Αρχών...»,(2009), συνυπάρχουν το αγγλοσαξονικό «harm principle» με το ηπειρωτικό «έννομο αγαθό»,ό.π.σελ.748-759

³¹² Βλ. υποσημ.159.

δημοκρατικού-κοινοβουλευτικού ελέγχου»³¹³. Περαιτέρω, δεν αποδεικνύεται από κανένα επικαλούμενο στοιχείο, η ανεπάρκεια των εθνικών έννομων τάξεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου, ενώ και τα χαρακτηριστικά του ιδίου του εγκλήματος, δηλ. η «ιδιαίτερη σοβαρότητα του εγκλήματος» και η «διασυνοριακή διάσταση», δεν φαίνεται να πληρούνται, τόσο νομοτεχνικά όσο με την κοινή λογική, θεμέλιο κάθε νομικής πραγματικότητας. Ακόμα και εάν δεχθούμε, υποθετικά, την «ιδιαίτερη σοβαρότητα» του ενδεχόμενου εγκλήματος, δεν μπορούμε παρά να προβληματιστούμε για την διασυνοριακότητα του. Τα προβλεπόμενα του άρ.83 παρ.1 ΣΛΕΕ, παρά την αοριστία τους, είναι σαφή και δεν θα έπρεπε να επιδέχονται περαιτέρω εξαιρετικότητα και διαστολής, ως προς την ερμηνεία, αφού και τα πραγματικά περιστατικά, μέχρι σήμερα, δεν συνηγορούν σε αυτό.

Ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Π. Δημόπουλος, αναφερόμενος στην διασυνοριακή δίωξη του οργανωμένου εγκλήματος αναφέρει: *«η αποτελεσματική πρόληψη και καταστολή του, επιβάλλει τη στενή συνεργασία των κρατών και των εκσυγχρονισμό των διαδικασιών.»* αλλά *«ο σκοπός όμως δεν αγιάζει τα μέσα. Η προστασία της έννομης τάξης δεν επιτρέπεται να επιδιώκεται με οποιοδήποτε τίμημα. Το έγκλημα ασφάλειας που δημιουργεί η ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος, δεν επιτρέπεται να καλυφθεί με έλλειμμα σεβασμού της αξίας του ανθρώπου, ακόμα και του εγκληματήσαντος»*³¹⁴.

Ακόμα και εάν επίσης συμφωνούσαμε, για την ύπαρξη υφιστάμενης, γενικευμένης και διαρκούς παραβατικότητας και της εξ' αυτής, επιδραστική σημαντικότητα της, στο Ενωσιακό γίνεσθαι και στις ζωές των πολιτών της ΕΕ, η αρμοδιότητα να το πράξει η ίδια, τελεί υπό νομική αμφισβήτηση. Η αρχή της επικουρικότητας δεν φαίνεται να δικαιολογεί την επίκληση της, στην ποινικοποίηση της εν λόγω παραβατικότητας, αφού όπως καταδείχθηκε και στην παρούσα και αναφέρθηκε ανωτέρω, υπάρχουν σχετικές προβλέψεις σε όλα τα επιμέρους ποινικά συστήματα της Ένωσης, τα οποία δεν κρίνονται ως ανεπαρκή. Φυσικά, ευθύνες για τον μη έλεγχο της επικουρικότητας, φέρουν αναμφισβήτητα και τα εθνικά

³¹³ Τσόλκα,Ο.,(2023),ό.π.,σελ.381.

³¹⁴ Δημόπουλος,Π.,(1998), «Διασυνοριακή δίωξη του οργανωμένου εγκλήματος και συνεργασία των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αμοιβαία νομική βοήθεια», Ποινικά Χρονικά,σελ.313.

κοινοβούλια τα οποία όμως, εν τοις πράγμασι, διασυνδέονται με την εκτελεστική εξουσία. Η αρχή της επικουρικότητας εδώ, λειτουργεί αντίστροφα, από «πάνω προς τα κάτω». Σε κάθε περίπτωση πάντως, και όπως αναφέρθηκε ήδη, η προσάρτηση του ποινικού δικαίου στην αποτελεσματικότητα, δεν συμβάλει στο σεβασμό της αρχή της επικουρικότητας³¹⁵.

Διαφαίνεται επίσης, ότι επιδιώκεται, για λόγους περαιτέρω αποτελεσματικότητας της πολιτικής απόφασης, όχι μόνο ο ορισμός της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως ευρω-εγκλήματος με τη θέσπιση «ελάχιστων κανόνων», αλλά και η υπερεθνική «παρακολούθηση» και δίωξη, υπόπτων και υπαιτίων, μέσω των ενωσιακών δομών επιβολής του νόμου αλλά και της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Η κατάσχεση και δήμευση περιουσιακών στοιχείων, αποτελεί τον απώτερο σκοπό, ενώ και τα ατομικά δικαιώματα διακυβεύονται.

Η Ευρώπη είναι ο τόπος μας και ο χώρος μας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, από τις πρώτες Συνθήκες έως τη Λισσαβώνα και μέχρι σήμερα, δεν μπορεί παρά να χαρακτηριστεί ως ένα εγχείρημα, αξιόλογο και μοναδικό στην ιστορία του δυτικού ημισφαιρίου. Αποτελεί παράδειγμα και δείγμα κραταιό, της ανθρώπινης βούλησης για συναίνεση, δημιουργία και εξέλιξη. Είναι πράγματι καταπληκτικό το τι επετεύχθη. Παρά την πολυπλοκότητα της, διαθέτει τις προβλέψεις και τα εργαλεία για ουσιαστική συνδρομή προς μία ευρωπαϊκή οικουμενικότητα. Ως θεσμός, διέσχισε από καταβολής της, εύφορες κοιλάδες ελπίδας και αλληλεγγύης αλλά και κακοτράχαλα όροι και βάλτους συμπεριφοριστικής αταξίας. Πορεύεται όμως και ως πολιτισμός, με ιδανικά και αξίες που πηγάζουν από τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό και τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών-μελών.

Ωστόσο, η διατηρησιμότητα της αλλά και η περαιτέρω απαραίτητη ενδυνάμωση της, προϋποθέτει, η οποιαδήποτε πρωτοβουλία και διαδικασία σύγκλισης, από όπου και εάν εκπορεύεται και ανεξαρτήτως του μέσου και της αιτίας, να αποκρούει την άστατη πολιτική ομογενοποίηση και την νομική και νομοθετική διήθηση και παστερίωση.

³¹⁵ Βλ. εδώ υποσημ.211.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Ελληνικά

- Απόφαση 2014/119/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου της 5ης Μαρτίου 2014 σχετικά με περιοριστικά μέτρα κατά ορισμένων προσώπων, οντοτήτων και φορέων εν όψει της κατάστασης στην Ουκρανία, *OJ L 66, 6.3.2014, σελ.26–30*,
[EUR-Lex - 32014D0119 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Απόφαση (ΕΕ) 2022/2332 του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2022 για τον προσδιορισμό της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως τομέα εγκληματικότητας που πληροί τα κριτήρια που ορίζονται στο άρ.83 παρ.1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
OJ L 308, 29.11.2022, σελ.18–21,
[EUR-Lex - 32022D2332 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών – Προς μια πολιτική ποινικού δικαίου της ΕΕ: κατοχύρωση της αποτελεσματικής εφαρμογής των πολιτικών της ΕΕ μέσω του ποινικού δικαίου», (COM) 2011/573 Final, 2012/C191 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012AE1045>
- Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέματα «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο – Προς τη θέσπιση οδηγίας σχετικά με ποινικές κυρώσεις για την παράβαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης», (COM) 2022/249,
[EUR-Lex - 52022AE3748 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Δελτίο ΕΚ 12-1992
- Δελτίο ΕΚ 10-1993
- Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, *OJ L 169, 29.6.1987, σελ.1–28*,
[EUR-Lex - 11986U/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 202/01),
OJ C 202, 7.6.2016, σελ.1-361,

[EUR-Lex - C:2016:202:FULL - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

- Εργαλειοθήκη της Επιτροπής για την σημαντικότητα της εκτίμησης επιπτώσεων, (SWD) 2015/111 Final,
[EUR-Lex - 52015SC0111 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Εσωτερικός Κανονισμός της Επιτροπής, (ΕΕ) 2000/3614,
OJ L 308 8.12.2000, σελ.26,
[EUR-Lex - 02000Q3614-20200423 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΕ) 269/2014, της 17ης Μαρτίου 2014, σχετικά με περιοριστικά μέτρα για ενέργειες που υπονομεύουν ή απειλούν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας,
OJ L 078 17.3.2014, σελ.6,
[EUR-Lex - 02014R0269-20230915 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 7ης Ιουλίου 2022 σχετικά με το σχέδιο απόφασης του Συμβουλίου για τον προσδιορισμό της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως τομέα εγκληματικότητας που πληροί τα κριτήρια που ορίζονται στο άρθρο 83 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
[Κείμενα που εγκρίθηκαν - Πέμπτη 7 Ιουλίου 2022 \(europa.eu\)](#)
- Πρόταση Απόφαση του Συμβουλίου (COM) 2022/247 Final, για την προσθήκη της παραβίασης των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης στους τομείς εγκληματικότητας που ορίζονται στο άρ.83 παρ.1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
[IMMC.COM%282022%29247%20final.ELL.xhtml.2_EL_ACT_part1_v2.docx \(europa.eu\)](#)
- Πρόταση Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (COM) 2022/245 Final, για την ανάκτηση και τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων,
[EUR-Lex - 52022PC0245 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Πρόταση Οδηγία του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (COM) 2022/ 684 Final, σχετικά με τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων για την παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης,
[EUR-Lex - 52022PC0684 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

- Πρωτόκολλο αρ. 2, για την εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, *OJ C 202*, 7.6.2016,σελ..206–209,
[EUR-Lex - 12016E/PRO/02 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη του Άμστερνταμ, *OJ C 340*, 10.11.1997,σελ.1–144,
[EUR-Lex - 11997D/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη των Βρυξελλών (Συνθήκη Συγχώνευσης),
OJ 152, 13.7.1967, σελ.0000,
[EUR-Lex - 11965F/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Μάαστριχ) ,
OJ C 191, 29.7.1992, σελ.1–112,
[EUR-Lex - 11992M/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη ίδρυσης Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ),
OJ C 224, 31.8.1992, σελ.6–79,
[EUR-Lex - 11992E/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη ίδρυσης Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ),
[EUR-Lex - 11951K/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη ίδρυσης Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ),
[EUR-Lex - 11957A/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη ίδρυσης Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, (ΕΟΚ),
[EUR-Lex - 11957E/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη της Λισσαβώνας, *OJ C 306*, 17.12.2007, σελ.1–271,
[EUR-Lex - 12007L/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη της Νίκαιας, *OJ C 80*, 10.3.2001, σελ.1–87,
[EUR-Lex - 12001C/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη Ευρωπαϊκού Συντάγματος, *OJ C 310*, 16.12.2004, σελ.3–474,
[EUR-Lex - 12004V/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Συνθήκη Τροποποίησης Διατάξεων επί του προϋπολογισμού,
OJ L 2, 2.1.1971, σελ.1–12,
[EUR-Lex - 11970F/TXT - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Χάρτης θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
OJ C 303, 14.12.2007, σελ.1–16,
[EUR-Lex - 12007P - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

- 96/635/ΚΕΠΠΑ, Κοινή θέση της 28ης Οκτωβρίου 1996 που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 1.2 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά τη Βιρμανία/Μιανμάρ, *OJ L 287, 08.11.1996, σελ.0001 – 0002*, [EUR-Lex - 31996E0635 - EL \(europa.eu\)](#)

Ξενόγλωσσα

- (COM) 1999/562 Final, Better lawmaking 1999, [EN ACTE.doc \(europa.eu\)](#)
- (COM) 2001/715 Final, Green Paper on criminal-law protection of the financial interests of the Community and the establishment of a European Prosecutor, [en 715-3 et -5.doc \(europa.eu\)](#)
- (COM) 2004/0334 Final, Green Paper on the approximation, mutual recognition and enforcement of criminal sanctions in the European, [EUR-Lex - 52004DC0334 - EN \(europa.eu\)](#)
- (COM) 2011/0573 Final, Towards an EU Criminal Policy: Ensuring the effective implementation of EU policies through criminal law, [EUR-Lex - 52011DC0573 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- (COM) 2015/215 Final, Better regulation for better results, [EUR-Lex - 52015DC0215 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- Communication of the Commission to the Council and European Parliament. SEC (92) 1990 Final, The Principle of Subsidiarity, Archive of European Integration, [principle of subsidiarity SEC 92 1990.pdf \(pitt.edu\)](#)
- Council of the European Union 9423/4/99, The Prevention and Control of Organised Crime, A European Union Strategy for the beginning of the new Millennium, [09423-r4en9.doc \(europa.eu\)](#)
- Council of the European Union, 5664/18, Sanctions Guidelines (updated), [pdf\(europa.eu\)](#)
- Draft Council 16542/2/09, Conclusions on model provisions, guiding the Council's criminal law deliberations,

[st16542-re02.en09.doc \(europa.eu\)](#)

- European Parliament resolution of 22 May 2012 on an EU approach to criminal law

[Texts adopted - An EU approach to criminal law - Tuesday, 22 May 2012 \(europa.eu\)](#)

- Frontex, Tackling cross-border crime,
[Cross-border crime \(europa.eu\)](#)
- The genocide network, Prosecution of sanctions (restrictive measures) violations in national jurisdictions: a comparative analysis,
[Expert Report – Prosecution of sanctions \(restrictive measures\) violations in national jurisdictions: a comparative analysis \(europa.eu\)](#)
- President Jean-Claude Juncker’s State of the Union Address 2017,
[speech-17-3165 en.pdf \(europa.eu\)](#)

Εθνικά Κοινοβούλια

- Opinion of the Committee on European Affairs of the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic on the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - Towards a Directive on criminal penalties for the violation of Union restrictive measures / Council Code 9671/22, (COM) 2022/249, on the Proposal for a Council Decision on adding the violation of Union restrictive measures to the areas of crime laid down in Article 83(1) of the Treaty on the Functioning of the European Union / Council Code 9641/22, (COM) 2022/247, on the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on asset recovery and confiscation / Council Code 9598/22, (COM) 2022/245,
[pdf \(europa.eu\)](#)

Διεθνείς Οργανισμοί

- Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal,
[Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes | UNEP - UN Environment Programme](#)

- Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes,
[water convention eng formatted.doc \(unece.org\)](#)
- United Nations Convention against Transnational Organized Crime (2000),
[United Nations Convention against Transnational Organized Crime \(unodc.org\)](#),
- United Nations Environment Programme (UNEP) TRT/UNEP-POP/001
Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants,
[WIPO Lex](#)
- United Nations Security Council Resolution №2341 (2017),
[cted-trends-report-march-2017-final.pdf \(un.org\)](#)

Πηγές από Ιστοσελίδες

- Ευρωκοινοβούλιο,
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης: γενικές πτυχές,
[Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης: γενικές πτυχές | Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο \(europa.eu\) \(ημ.πρόσβασης 25.10.2023-\)](#)
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
Ειδική πλειοψηφία,
[Ειδική πλειοψηφία - Consilium \(europa.eu\) \(ημ.πρόσβασης 29.10.2023 -\)](#)
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Unanimity,
[Ομοφωνία - Consilium \(europa.eu\) \(ημ.πρόσβασης 29.10.2023 -\)](#)
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Η συνήθης νομοθετική διαδικασία,
[Η συνήθης νομοθετική διαδικασία - Consilium \(europa.eu\) \(ημ.πρόσβασης 29.10.2023 -\)](#)
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,
[Εξωτερική πολιτική: στόχοι, μέσα και επιτεύγματα | Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο \(europa.eu\) \(ημ.πρόσβασης 03.11.2023 -\)](#)

- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,
[Home | Think Tank | European Parliament \(europa.eu\)](#) και [BLOG | Epthinktank | European Parliament](#) (ημ.πρόσβασης 03.11.2023-)
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council , The European Economic and Social Committee and the Committee of Regions,
A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility,
[LexUriServ.do \(europa.eu\)](#) (ημ.πρόσβασης 10.11.2023 -)
- United Nations
Convention against transnational organized crime and the protocols thereto,
[United Nations Convention against Transnational Organized Crime \(unodc.org\)](#) (ημ.πρόσβασης 10.11.2023 -)
- European Criminal Policy Initiative,
Κείμενο Αρχών για μια ευρωπαϊκή αντεγκληματική πολιτική,
https://www.zis-online.com/dat/artikel/2009_12_386.pdf
(ημ.πρόσβασης 11.11.2023 -)
- European Criminal Policy Initiative,
A Manifesto on European Criminal Policy,
[ECPI, Manifesto.pdf \(europa.eu\)](#) (ημ.πρόσβασης 11.11.2023 -)
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2020/ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 2020, για την τροποποίηση του κανονισμού \(ΕΚ\) αριθ. 561/2006, όσον αφορά ελάχιστες απαιτήσεις ως προς τα ανώτατα όρια για τον ημερήσιο και εβδομαδιαίο χρόνο οδήγησης, κατώτατα όρια για τα διαλείμματα και περιόδους ημερήσιας και εβδομαδιαίας ανάπαυσης, καθώς και του κανονισμού \(ΕΕ\) αριθ. 165/2014, όσον αφορά τον εντοπισμό μέσω ταχογράφων \(europa.eu\)](#) ,(ημ.πρόσβασης_12.11.2023 -)
- United Nations,
Security Council - Counter-Terrorism Committee (CTC),
[ctcd-trends-report-march-2017-final.pdf \(un.org\)](#)
(ημ.πρόσβασης 12.11.2023 -)

- European Parliament
Legislative Observatory,
[2022/0176\(NLE\) - 07/07/2022 - Identification of the violation of Union restrictive measures as crimes under Article 83\(1\) of the TFEU \(europa.eu\)](#)
(ημ.πρόσβασης 12.11.2023 -)
- Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ),
[EUR-Lex - foreign security policy - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
(ημ.πρόσβασης 14.11.2023 -)
- Regulation (EU) 2021/953 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2021 on a framework for the issuance, verification and acceptance of interoperable COVID-19 vaccination, test and recovery certificates (EU Digital COVID Certificate) to facilitate free movement during the COVID-19 pandemic (Text with EEA relevance),
[EUR-Lex - 32021R0953 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
(ημ.πρόσβασης 14.11.2023 -)
- European Commission,
The need for impact assessments,
[Impact assessments - European Commission \(europa.eu\)](#)
(ημ.πρόσβασης 19.11.2023 -)
- Commission Regulation (EU) 2022/720 of 10 May 2022 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to categories of vertical agreements and concerted practices (Text with EEA relevance),
[EUR-Lex - 32022R0720 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
(ημ.πρόσβασης 29.11.2023 -)
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
Επισκόπηση των κυρώσεων της ΕΕ κατά της Ρωσίας,
[Περιοριστικά μέτρα της ΕΕ κατά της Ρωσίας για το θέμα της Ουκρανίας \(από το 2014\) - Consilium \(europa.eu\)](#) (ημ.πρόσβασης 29.11.2023 -)
- United Nations,
Minsk Agreement,

[Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group \(Minsk Agreement\) | UN Peacemaker](#)

(ημ.πρόσβασης 29.11.2023 -)

- Harvard University,
Through the Ashes of the Minsk Agreements,
[Through the Ashes of the Minsk Agreements | Epicenter \(harvard.edu\)](#)
(ημ.πρόσβασης 29.11.2023 -)
- [Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης \(europa.eu\)](#)
(ημ.πρόσβασης 30.11.2023 -)
- [ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ \(ΕΕ\) 2016/ 679 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ - της 27ης Απριλίου 2016 - για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/ 46/ ΕΚ \(Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων\) \(europa.eu\)](#) ,(ημ.πρόσβασης 06.12.2023 -)
- Council of Europe,
Complete list of the Council of Europe's treaties,
[Full list - Treaty Office \(coe.int\)](#) , [Full list - Treaty Office \(coe.int\)](#)
(ημ.πρόσβασης 12.12.2023 -)

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Γιαννακούλα,Α.,(2015),Εγκλημα και ποινή στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Γιαννακούλα,Α.,(2020),Άρθρο 83 ΣΛΕΕ σε Σκουρή Β.,(επιμ.), ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Δημάκης,Αλ.,(2003),Η ποινική ευθύνη της εταιρίας, Σύγχρονα Ζητήματα Εταιρικής Ευθύνης, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων, Νομική Βιβλιοθήκη
- Θεοδωρίδη,Χρ.,(1982),Photii Patriarchae Lexicon,Εκδόσεις De Gruyter
- Θουκιδίδης (μτφ.Ελ.Βενιζέλος),(2016), ΘΟΥΚΙΔΙΔΗ ΙΣΤΟΡΙΑΙ ΤΟΜΟΣ Α', Εκδόσεις ΤΟ ΒΗΜΑ

- Καϊιάφα-Γκμπάντι,Μ.,(2011),Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Συνθήκη της Λισσαβώνας, Εκδόσεις Σάκκουλα,
- Καϊιάφα-Γκμπάντι,Μ.-Παπακυριακού,Θ.,(2019),Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, Β'έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Καμπέρου,Ε.,(2020),Άρθρο 142^ΑΠΚ, σε Χαραλαμπάκη,Αρ.,(επιμ.), Ο νέος ποινικός κώδικας-Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν.4619/2019, Νομική Βιβλιοθήκη
- Κτενίδης,Ι.,(2020),Άρθρο 289 ΣΛΕΕ ,σε Σκουρή,Β.,(επιμ.), ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Κωστόπουλος,Ε.,(2020),Άρθρο 25 ΣΕΕ ,σε Σκουρή,Β.,(επιμ.), ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ - Ερμηνεία κατ' άρθρον, Εκδόσεις Σάκκουλα,
- Κωστόπουλος,Ε.,(2020),Άρθρο 29 ΣΕΕ, σε Σκουρή,Β.,(επιμ.), ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Κωστόπουλος,Ε.,(2020),Άρθρο 215 ΣΛΕΕ, σε Σκουρή,Β.,(επιμ.), ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον, Εκδόσεις Σάκκουλα,
- Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2007),Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Παπαδοπούλου Ρ.Ε., Περάκης Μ., Χριστιανός Β.,(2020),Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, β' εκδ., Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Παπακωνσταντής,Μ.,(2019),Η τρομοκρατία στον χώρο ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Παπανεοφύτου,Αγ.,(2012),Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων: Μία κατασκευή ποινικής ασυλίας του επιχειρηματία-δράστη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Πασσάς,Α.Γ.,(2007), Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε Μαραβέγιας,Ν. και Τσινισιζέλης,Μ.,(επιμ.), Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και Πολιτικές - 50 Χρόνια, Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο
- Πασσάς,Α.Γ.,(2012), Η Εθνική Δημόσια Διοίκηση στην Ευρωπαϊκή Ενωσιακή Πολιτική Διαδικασία, Εκδόσεις Παπαζήση
- Πασσάς,Α.Γ., - Δημητρακόπουλος,Δ.Γ.,(2021), Η Ευρωπαϊκή 'Αγνωσία' της Βουλής των Ελλήνων και η κουλτούρα του προφορικού λόγου, σε

- Πασσάς,Α.,- Αρβανιτόπουλος,Κ., - Κοππά,Μ.,(επιμ), Ελλάδα – Ευρωπαϊκή Ένωση, Μία σχέση ‘μέσα από σαράντα κύματα’, 1821-2021, Πρόλογος: Jean Claude Junker, Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Εκδόσεις Πεδίο
- Πλιάκος,Α.,(2018),Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Θεσμικό και Ουσιαστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
 - Πρεβεδούρου,Ε.,(2020),Άρθρο 40 ΣΕΕ σε Σκουρή,Β. (επιμ.), ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ-Ερμηνεία κατ' άρθρον, Εκδόσεις Σάκκουλα
 - Σαχπεκίδου,Ε.Ρ.,(2011),Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα
 - Στάγκος,Π. και Σαχπεκίδου,Ε.,(2000),Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Σάκκουλα
 - Τσόλκα,Ο.,(2023),Η παραβίαση των περιοριστικών μέτρων της Ένωσης ως ευρω-έγκλημα. Επί της Απόφασης (ΕΕ) 2022/2332 του Συμβουλίου, σε Δημητρακόπουλος,Δ.Γ., Κανελλοπούλου-Μαλούχου,Αθ.Ν., Τσέκος,Θ.Ν., & Χρυσόχου,Δ.Ν. (επιμ.), Συναρμογές στον Ευρωπαϊκό Λογισμό, Πολιτεία, Διακυβέρνηση, Πολιτικές. Έπαινος στον Αργύρη Πασσά, Εκδόσεις Παπαζήση
 - Υφαντής,Κ.,(2007),Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε Μαραβέγιας,Ν. και Τσινισιζέλης,Μ.,(επιμ.), Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και Πολιτικές - 50 Χρόνια, Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο
 - Χριστιανός,Β.,(2010),Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Aiolfi,G.-Pieth,M.,(2005),International aspects of corporate liability and corruption, in Tully,St.,(ed.),Research Handbook on Corporate Legal Responsibility
- Asp,P.,(2011),The Importance of the Principles of Subsidiarity and Coherence in the Development in EU Criminal Law,1 ECLR,
DOI:[10.5235/219174411798862703](https://doi.org/10.5235/219174411798862703)
- Asp,P.,(2012),The Substantive Criminal Law Competence of the EU, Skrifter utgivna av juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, no79,
<https://ssrn.com/abstract=2728241>

- Eckes,Chr.,(2018),The law and the practice of EU sanctions,σε Blockmans,S. and Koutrakos,P.,(ed.),Research Handbook on the EU's Common Foreign and Security Policy, UK: Edward Elga,
<https://ssrn.com/abstract=3135228>
- Emiliou,N.,(1995),Taking Subsidiarity Seriously? The View from Britain, European Public Law,
<https://doi.org/10.54648/euro1995064>
- Fabbrini,F.,(2016),The Principle of Subsidiarity, in Tridimas,T. & Schütze,R.,(eds.), Oxford Principles of EU Law,(OUP 2016),Forthcoming, iCourts Working Paper Series No.66,
<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2781845>
- Filippov,S.O.,(2019),Protydiya transkordonnii zlochynnosti: globalnyi kontekst i realii Ukrainy[Combating cross-border crime: the global context and realities of Ukraine],Odessa,Phoenix,
- Giumelli,F.,(2019),Sanctions as a Regional Security Instrument: EU Restrictive Measures Examined, in Cusumanoand,E., and Hofmaier,S.(eds.),Projecting Resilience Across the Mediterranean, Palgrave Macmillan, Cham,
https://doi.org/10.1007/978-3-030-23641-0_6
- Giumelli,F.,(2019) e-book Asada,M.,(ed),Economic Sanctions in International Law and Practice,(1sted.),Routledge,
<https://doi.org/10.4324/9780429052989>.
- Kaifa-Gbandi, M.,(2011),The Importance of Core Principles of Substantive Criminal Law for a European Criminal Policy Respecting Fundamental Rights and the Rule of Law,1 ECLR,
DOI:[10.5235/219174411798862640](https://doi.org/10.5235/219174411798862640)
- Khanna, V.,(1996),Corporate Criminal Liability:What purpose does it serve?,Harvard Law Review 109,
<https://doi.org/10.2307/1342023>
- Mitsilegas,V.,(2022),EU Criminal Law, Εκδόσεις Modern Studies in European Law

- Stephan, M.,(2018),The institutional framework, legal instruments and decision-making procedures, in Blockmans,S. and Koutrakos,P.,(ed.),Research Handbook on the EU's Common Foreign and Security Policy, UK: Edward Elgar
- Sattler,S.,(2019),Einführung in das Sanktionsrecht, Juristische Schulung (Jus)
- Schünemann,B.,(2006),The Foundations of Transnational Criminal Proceedings, in Schünemann,B.,(ed.),Ein Gesamtkonzept für die europäische Strafrechtspflege/A Programme for European Criminal Justice, Köln/Berlin/München
- Orlovska,N.,Stepanova,J.,(2021),Cross Border Crimes: Problems of Definition and Features (Ukrainian Criminal Law Experience),Krakowskie Studia Malopolskie,
DOI:[10.15804/ksm20210208](https://doi.org/10.15804/ksm20210208)
- Thym,D.,(2006),Beyond Parliament's Reach? The role of the European Parliament in the CFSP, Εκδόσεις European Foreign Affairs Review, <https://ssrn.com/abstract=2759898>
- Tolonen, H.,(1991),Rules, Principles and Goals: The Interplay Between Law, Morals and Politics, Scandinavian Studies in Law
- Wieczorek,I.,(2017),The principle of Subsidiarity in EU Criminal Law, in Clhoé Brière and Anne Weyembergh (ed.),The needed balances in EU Criminal Law: past present and future, Hart Publishing, Oxford
- Wieczorek,I.,(2023),The emerging role of the EU as a primary normative actor in the EU Area of Criminal Justice, in The normative foundations of European criminal law, European Law Journal, <https://doi.org/10.1111/eulj.12450>

Αρθρογραφία σε επιστημονικά περιοδικά

Ελληνόγλωσση αρθρογραφία

- Γιαννακούλα,Αθ.,(2_2006),Η αρχή της επικουρικότητας και ο ρόλος της αναφορικά με τις ρυθμίσεις για τον τομέα του ποινικού δικαίου, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου,σελ.211-249
- Δημητράτος,Ν.,(2000),Προβλήματα ποινικής δογματικής στο κατώφλι της τρίτης χιλιετίας, Ποινικά Χρονικά,σελ.381-384

- Δημόπουλος,Π., (1998),Διασυνοριακή δίωξη του οργανωμένου εγκλήματος και συνεργασία των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αμοιβαία νομική βοήθεια, Ποινικά Χρονικά,σελ.313
- Καϊάφα-Γκμπάντι,Μ.,(1999),«Corpus Juris» και τυποποίηση του ποινικού φαινομένου στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Υπεράσπιση, σελ.621-642
- Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.,(2017),Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ σε ποινικές υποθέσεις: Η προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ενωσιακό δίκαιο και η σημασία της για τον Έλληνα εφαρμοστή του δικαίου, Ποινικά Χρονικά,σελ.561-572
- Καϊάφα-Γκμπάντι,Μ.,(2018),Υπερκρατικός προσδιορισμός της ποινικής καταστολής: Ιδεολογικοί άξονες ανάπτυξης ενωσιακού ποινικού δικαίου, Ποινικά Χρονικά,σελ.497-506
- Λίβος,Ν.,(2010),Ευθύνη των επιχειρήσεων και των διοικητών τους για οικονομικά εγκλήματα: ένα παράδειγμα σύγχρονου σχεδιασμού του ποινικού δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σύγχρονες εξελίξεις του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά Συνεδρίου 2009,Αθήνα,σελ.97-117
- Μυλωνόπουλος,Χρ.,(2011),Το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, Ποινικά Χρονικά ,σελ.81-92
- Παπαγεωργίου-Γονατάς,Στ.,(2002),Είναι χρήσιμη η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων; Υπέρ του θεσμού, Ποινικός Λόγος,σελ.1625-1626
- Παύλου,Σ.,(2002),Το διασυνοριακό έγκλημα και η σταδιακή προσαρμογή της ελληνικής ποινικής νομοθεσίας για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή του, Ποινικά Χρονικά,σελ.776-784
- Συκιώτη,Αικ.,(2010),Η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων, Ποινική Δικαιοσύνη,σελ.94-104
- Συκιώτου-Ανδρουλάκη,Αθ.,(2000),Νέες εξελίξεις στην ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: τα δύο σχέδια του Corpus Juris και η προοπτική μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, Ποινικά Χρονικά,σελ.389-405
- Τσόλκα,Ο.,(2015), Ne bis in idem και εσωτερικό δυαδικό σύστημα κυρώσεων για την «αυτή παράβαση: Μια σύνθετη προβληματική εν μέσω

«διασταυρώσεων» της ΕΣΔΑ με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, Ποινικά Χρονικά,σελ.625-638

- Χαραλαμπίδης,Αρ.,(2002),Βασικοί προβληματισμοί ως προς την αντιμετώπιση του διασυνοριακού εγκλήματος από το Ποινικό Δίκαιο, Ποινικά Χρονικά,σελ.97-102
- Ψαρούδα-Μπενάκη,Α.,(2003),Προς ένα 'Ευρωπαϊκό' Ποινικό Δίκαιο; Σκέψεις με αφορμή το Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, Ποινικά Χρονικά, σελ.961-970

Ξενόγλωσση αρθρογραφία

- Bermann, G.A.,(1994),Taking Subsidiarity Seriously: Federalism in European Community and the United States,94, Columbia Law Review, ["Taking Subsidiarity Seriously: Federalism in the European Community an" by George A. Bermann \(columbia.edu\)](#)
- Habermas, J.,(2001),Why Europe needs a Constitution, New Left Review, [Jurgen Habermas, Why Europe Needs a Constitution, NLR 11, September–October 2001 \(newleftreview.org\)](#)
- Kilchling, M.,(2022),Beyond Freezing? The EU's Targeted Sanctions against Russia's Political and Economic Elites and their Implementation and Further Tightening in Germany, eucrim 2, [Beyond Freezing? - eucrim](#)
- Kreutz,J.,(2005),Hard Measures by a Soft Power? Sanctions Policy of the European Union, B.I.C.C., [Joakim final.doc \(ethz.ch\)](#)
- Potinecke,H.Keil,J.,(2019),Referentenentwurf zum Verbandssanktionengesetz, [Referentenentwurf zum Verbandssanktionengesetz \(cmshs-bloggt.de\)](#)
- Vikramaditya,S.K.,(1996), «Corporate Criminal Liability:What purpose does it serve?», Harvard Law Review 109, [Corporate Criminal Liability: What Purpose Does it Serve? by Vikramaditya S. Khanna :: SSRN](#)

Διδακτορικές διατριβές

- Γιαννακούλα,Α.,(2014),Εγκλημα και ποινή στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Επιστημονικά Σεμινάρια

Wessel,R.,(03.04.2023),Judicial Review of Restrictive Measures before the EU Courts, e-presentation, Academy of European Law, Trier, Germany

[ERA – Academy of European Law > Judicial Review of Restrictive Measures before the EU Courts](#)

Ιστοσελίδες

- <https://www.europarl.europa.eu>
- <https://www.consilium.europa.eu>
- <https://commission.europa.eu>
- <https://oeil.secure.europarl.europa.eu>
- <https://data.consilium.europa.eu>
- <https://eur-lex.europa.eu>
- <https://curia.europa.eu>
- <https://www.eesc.europa.eu>
- <https://www.eurojust.europa.eu>
- <https://www.frontex.europa.eu>
- <https://www.un.org>
- <https://peacemaker.un.org>
- <https://unece.org>
- <https://www.unodc.org>
- <https://www.coe.int>
- <https://www.wipo.int>
- <https://epicenter.wcfia.harvard.edu>
- <https://www.zis-online.com>

Αποφάσεις - Πλαίσιο (ΔΕΥ) , Οδηγίες (ΕΕ)

- Απόφαση-Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ και Οδηγία(ΕΕ)2011/36
- Απόφαση-Πλαίσιο 2004/68 ΔΕΥ και Οδηγία(ΕΕ)2011/93
- Απόφαση-Πλαίσιο 2004/757/ΔΕΥ και Οδηγία(ΕΕ)2017/2103
- Απόφαση--Πλαίσιο 2001/500/ΔΕΥ και Οδηγία (ΕΕ) 2017/2103
- Απόφαση-Πλαίσιο 2003/568/ΔΕΥ
- Αποφάσεις-Πλαίσιο 2000/383/ΔΕΥ,2001/888/ΔΕΥ και Οδηγία(ΕΕ)2014/62
- Απόφαση-Πλαίσιο 2005/222/ΔΕΥ και Οδηγία (ΕΕ)2013/40
- Απόφαση-Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ
- Αποφάσεις-Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ, 2008/919/ΔΕΥ και Οδηγία (ΕΕ)2017/541
- Οδηγία (ΕΕ) 2011/36
- Οδηγία (ΕΕ) 2011/93
- Οδηγία (ΕΕ) 2017/541
- Οδηγία (ΕΕ) 2017/2103
- Οδηγία (ΕΕ) 2014/42
- Οδηγία (ΕΕ) 2019/1937

Νομολογία ΔΕΕ

- C-106/77,Amministrazione delle finanze dello Stato v **Simmenthal**,
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)
- T-315/01,**Kadi** κατά Συμβουλίου και Επιτροπής,
[CURIA - Πίνακας αποτελεσμάτων \(europa.eu\)](#)
- C-387/02-C-391/02-C-403/02,**Berlusconi/Adelchi/Marcello** Dell'Utri and Others,
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)
- C-105/03, **Pupino**,
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)
- C-303/05, **Advocaten voor de Wereld** VZW v Leden van de Ministerraad,
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)

- C-402/05P & C-415/05P, **Kadi** και **Al Barakaat International Foundation** κατά Συμβουλίου και Επιτροπής
[CURIA - Πίνακας αποτελεσμάτων \(europa.eu\)](#)
- C-61/11 PPU, **El Dridi**,
[CURIA - Πίνακας αποτελεσμάτων \(europa.eu\)](#)
- C-658/11, **Parliament** v Council,
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)
- C-439/13P-DEP, Eulex Kosovo v **Elitaliana**,
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)
- C-455/14P, **H** v Council and Commission,
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)
- C-72/2015, **Rosfnet Oil Company** v Her Majesty's Treasury,
[CURIA - Πίνακας αποτελεσμάτων \(europa.eu\)](#)
- C-643/15 - C-647/15, **Slovak Republic** and **Hungary** v Council of the European Union,
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)
- T-290/17 - **Stavytskyi** v Council,
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)
- C-134/19P, Bank Refah **Kargaran** κατά Συμβουλίου,
[CURIA - Πίνακας αποτελεσμάτων \(europa.eu\)](#)
- C-481/19, **Consob** (DB κατά Commissione Nazionale per le Società e la Borsa),
[CURIA - Πίνακας αποτελεσμάτων \(europa.eu\)](#)
- C-821/19, **Επιτροπή** κατά Ουγγαρίας,
[CURIA - Πίνακας αποτελεσμάτων \(europa.eu\)](#)
- CC-402/22, **Staatssecretaris** van Justitie en Veiligheid (Crime particulièrement grave),
[CURIA - List of results \(europa.eu\)](#)

Νομολογία Ελληνικών Δικαστηρίων

- ΤρΕΦΠειρ 1505/2016
- ΤρΕΦΠειρ 1574/2016

Νομολογία Συνταγματικού Δικαστήριο Γερμανίας

- Bundesverfassungsgericht, Urteil vom 12/10/1993 2 BvR 2134/92 et 2 BvR 2159/92 (Maastricht),

[EUR-Lex - 81993DE1012\(01\) - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΠΡΟΤΑΣΗ ΟΔΗΓΙΑΣ

(COM) 2022/684 - 2022/0398 (COD)

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ³¹⁶

(Επιτροπής - Συμβουλίου)

ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
Article 1 Subject matter	Article 1 Subject matter
This Directive establishes minimum rules concerning the definition of criminal offences and penalties with regard to the violation of Union restrictive measures.	This Directive establishes minimum rules concerning the definition of criminal offences and penalties with regard to the violation of Union restrictive measures.
Article 2 Scope and definitions	Article 2 Scope
(1) This Directive applies to violations of Union restrictive measures. Those Union restrictive measures cover: (a) measures concerning the freezing of funds and economic resources, (b) prohibitions on making funds and economic resources available, (c) prohibitions on entry into, or transit through, the territory of a Member State, (d) sectoral economic and financial measures; and (e) arms embargoes. (2) For the purposes of this Directive, the following definitions apply: (a) ‘Union restrictive measures’, are restrictive measures adopted by the Union on the basis of Article 29 TEU or Article 215 TFEU, (b) ‘designated person, entity or body’, means those natural or legal persons, entities or bodies subject to Union restrictive measures consisting in the freezing of funds and economic resources and the prohibition to make funds and economic resources available, (c) ‘funds’ means: (i) cash, cheques, claims on money, drafts, money orders and other payment	This Directive applies to violations of Union restrictive measures.

³¹⁶ Η αρίθμηση των παραγράφων και των υπό/ενοτήτων παρατίθεται όπως στο προταθέν κείμενο επεξεργασίας του Συμβουλίου, οπότε στις απαλοιφές ολόκληρων αριθμημένων παραγράφων, η αρίθμηση παραμένει ως έχει χωρίς ωστόσο να γίνεται ειδική αναφορά. Όπου δεν υπάρχει ακολουθία αρίθμησης, σημαίνει ότι το Συμβούλιο διέγραψε ολόκληρη την αντίστοιχη παράγραφο της Επιτροπής, ενώ όπου εμφανίζονται νέα άρθρα (π.χ. 2^α), το Συμβούλιο προσέθεσε διατάξεις.

instruments, (ii) deposits with financial institutions or other entities, balances on accounts, debts and debt obligations, (iii) publicly and privately-traded securities and debt instruments, including stocks and shares, certificates representing securities, bonds, notes, warrants, debentures and derivatives contracts, (iv) interest, dividends or other income on or value accruing from or generated by assets, (v) credit, right of set-off, guarantees, performance bonds or other financial commitments, (vi) letters of credit, bills of lading, bills of sale; (vii) documents showing evidence of an interest in funds or financial resources, (viii) crypto assets, (d) 'economic resources' means assets of every kind, whether tangible or intangible, movable or immovable, which are not funds but may be used to obtain funds, goods or services, (e) 'freezing of funds' means preventing any move, transfer, alteration, use of, access to, or dealing with funds in any way that would result in any change in their volume, amount, location, ownership, possession, character, destination or any other change that would enable the funds to be used, including portfolio management, (f) 'freezing of economic resources' means preventing the use of economic resources to obtain funds, goods or services in any way, including, but not limited to, by selling, hiring or mortgaging them.	
	Article 2a Definitions
	For the purposes of this Directive, the following definitions apply: a) 'Union restrictive measures', means restrictive measures adopted by the Union on the basis of Article 29 TEU or Article 215 TFEU, b) 'designated person, entity or body', means a natural or legal persons, entity or body subject to Union restrictive measures, c) 'funds' means financial assets and benefits of every kind, including, but not limited to: (i) cash, cheques, claims on money, drafts, money orders and other payment instruments, (ii) deposits with financial institutions or other

	entities, balances on accounts, debts and debt obligations, (iii) publicly-traded and privately-traded securities and debt instruments, including stocks and shares, certificates representing securities, bonds, notes, warrants, debentures and derivatives contracts, (iv) interest, dividends or other income on or value accruing from or generated by assets; (v) credit, right of set-off, guarantees, performance bonds or other financial commitments, (vi) letters of credit, bills of lading, bills of sale, (vii) documents showing evidence of an interest in funds or financial resources, (viii) crypto assets as defined in Regulation xxx/2023 on Markets in Crypto-assets, (d) 'economic resources' means assets of every kind, whether tangible or intangible, movable or immovable, which are not funds but may be used to obtain funds, goods or services, (e) 'freezing of funds' means preventing any move, transfer, alteration, use of, access to, or dealing with funds in any way that would result in any change in their volume, amount, location, ownership, possession, character, destination or any other change that would enable the funds to be used, including portfolio management, (f) 'freezing of economic resources' means preventing the use of economic resources to obtain funds, goods or services in any way, including, but not limited to, by selling, hiring or mortgaging them.
Article 3 Violation of Union restrictive measures	Article 3 Violation of Union restrictive measures
(1) Member States shall take the necessary measures to ensure that the violation of a Union restrictive measure constitutes a criminal offence, when committed intentionally and provided it falls in one of the categories defined in paragraph 2. (2) For the purposes of this Directive, the following shall be regarded as violation of a Union restrictive measure: (a) making funds or economic resources available to, or for the benefit of, a designated person, entity or body in violation of a prohibition by a Union restrictive measure; (b) failing to freeze without undue delay funds	(1) Member States shall take the necessary measures to ensure that the following conduct in so far as it amounts to an infringement of a prohibition or an obligation set out in a Union restrictive measure or set out in a national provision implementing a Union restrictive measure, where national implementation is required, constitutes a criminal offence, when committed intentionally. (a) making funds or economic resources available to, or for the benefit of, a designated person, entity or body in violation of a prohibition imposed by a Union restrictive

or economic resources belonging to or owned, held or controlled by a designated person, entity or body in violation of an obligation to do so imposed by a Union restrictive measure, (c) enabling the entry of designated natural persons into the territory of a Member State or their transit through the territory of a Member State in violation of a prohibition by a Union restrictive measure, (d) entering into transactions with a third State, bodies of a third State, entities and bodies owned or controlled by a third State or bodies of a third State, which are prohibited or restricted by Union restrictive measures, (e) trading, in goods or services whose import, export, sale, purchase, transfer, transit or transport is prohibited or restricted by Union restrictive measures, as well as providing brokering services or other services relating to those goods and services, (f) providing financial services activities which are prohibited or restricted by Union restrictive measures, such as financing and financial assistance, providing investment and investment services, issuing transferrable securities and money market instruments, accepting deposits, providing specialized financial messaging services, dealing in banknotes, provide credit rating services, providing crypto assets and wallets; (g) providing other services which are prohibited or restricted by Union restrictive measures, such as legal advisory services, trust services, public relations services, accounting, auditing, bookkeeping and tax consulting services, business and management consulting, IT consulting, public relations services, broadcasting, architectural and engineering services; (h) circumventing a Union restrictive measure by: (i) concealing funds or economic resources owned, held, or controlled by a designated person, entity or body, which should be frozen in accordance with a Union restrictive measure, by the transfer of those funds, or economic resources to a third party, (ii) concealing the fact that a person, entity or body subject to restrictive measures is the ultimate owner or beneficiary of funds or economic resources through the provision of	measure, (b) failing to freeze funds or economic resources belonging to or owned, held or controlled by a designated person, entity or body in violation of an obligation set out in a Union restrictive measure, (c) enabling the entry of designated natural persons into, or their transit through, the territory of a Member State in violation of a prohibition imposed by a Union restrictive measure, (d) entering into or continuing transactions with a third State, bodies of a third State, entities or and bodies owned or controlled by a third State or bodies of a third State, which are prohibited or restricted by Union restrictive measures, including the award or continued execution of public or concession contracts, (e) trading, importing, exporting, selling, purchasing, transferring, transiting or transporting goods as well as providing brokering services, technical assistance or other services relating to those goods and services, in violation of a prohibition imposed by a Union restrictive measure, (f) providing financial services or performing financial activities which are prohibited or restricted by Union restrictive measures, (g) providing other services which are prohibited or restricted by Union restrictive measures, (h) circumventing a Union restrictive measure by: (i) transferring funds or economic resources owned, held, or controlled by a designated person, entity or body, which are be frozen in accordance with a Union restrictive measure to a third party to conceal those funds or economic resources, (ii) providing false or misleading information to conceal the fact that a designated person, entity or body is the ultimate owner or beneficiary of funds or economic resources which are to be frozen in accordance with a Union restrictive measure, (iii) failing by a designated natural person, or by a representative of a designated entity or body, to comply with an obligation imposed by Union restrictive measures to report funds or economic resources within the jurisdiction
---	--

false or incomplete information, (iii) failing by a natural person, entity or body, to comply with an obligation under Union restrictive measures to report funds or economic resources within the jurisdiction of a Member State, belonging to, owned, held, or controlled by them, (iv) failing to comply with an obligation under Union restrictive measures to provide without undue delay information on funds or economic resources frozen or information held about funds and economic resources within the territory of the Member States, belonging to, owned, held or controlled by designated persons, entities or bodies and which have not been frozen, to the competent administrative authorities, (v) failing to cooperate with the competent administrative authorities in any verification of information under points (iii) or and (iv), upon their reasoned request, (i) breaching or failing to fulfill conditions under authorizations granted by competent authorities to conduct activities, which in the absence of such an authorization are prohibited or restricted under a Union restrictive measure. (3) The conduct referred to in paragraph 2, points (a) to (g) shall constitute a criminal offence also if committed with serious negligence. (4) Nothing in paragraph 2 shall be understood as imposing obligations on natural persons contrary to the right not to incriminate oneself and to remain silent as enshrined in the Charter of Fundamental Rights of the European Union and Directive (EU) 2016/343. (5) Nothing in paragraph 2 shall be understood as imposing an obligation on legal professionals to report information, which is obtained in strict connection with judicial, administrative or arbitral proceedings, whether before, during or after judicial proceedings, or in the course of ascertaining the legal position of a client. Legal advice in those circumstances shall be protected by professional secrecy, except where the legal professional is taking part in the violation of Union restrictive measures, the legal advice is provided for the purposes of violating Union	of a Member State, belonging to, owned, held, or controlled by them, (iv) failing to comply with an obligation imposed by Union restrictive measures to provide information obtained in the performance of professional duty on frozen funds or economic resources or information held about funds or and economic resources within the territory of the Member States, belonging to, owned, held or controlled by designated persons, entities or bodies and which have not been frozen, to the competent administrative authorities, (i) breaching or failing to fulfill conditions under authorizations granted by competent authorities to conduct activities, which in the absence of such an authorization are prohibited or restricted under a Union restrictive measure. (2a) Member States may provide that the violations referred to in paragraph 1, points (a), (b) and (h) of this Article do not constitute a criminal offence where they involve funds or economic resources of a value of less than EUR 10 000. (2b) Member States may provide that the violations referred to in paragraph 1, points (d) to (g) and (i) of this Article do not constitute a criminal offence where they involve goods, services, transactions or activities of a value of less than EUR 10 000. (2c) Member States may provide that the violation referred to in paragraph 1, point (c) of this Article does not constitute a criminal offence in minor cases. (5) Nothing in paragraph 1 shall be understood as imposing an obligation on legal professionals to report information that they receive from, or obtain on, one of their clients, in the course of ascertaining the legal position of their client, or performing the task of defending or representing that client in, or concerning, judicial proceedings, including providing advice on instituting or avoiding such proceedings.
--	---

restrictive measures, or the legal professional knows that the client is seeking legal advice for the purposes of violating Union restrictive measures. (6) Paragraphs 1, 2 and 3 shall not apply to: -the provision of goods or services of daily use for the personal use of designated natural persons, such as food and healthcare products and services, or of petty cash, where it is clearly limited to fulfilling the basic human needs of such persons and their dependent family members, -to the failure to report such activities, -to humanitarian aid provided for persons in need.	
Article 4 Inciting, aiding and abetting, and attempt	Article 4 Inciting, aiding and abetting, and attempt
(1) Member States shall take the necessary measures to ensure that inciting, aiding and abetting the offences referred to in Article 3 is punishable as a criminal offence. (2) Member States shall take the necessary measures to ensure that the attempt to commit any of the offences referred to in Article 3 (2), points (a) to (g),(h)(i),(ii) and point (i), is punishable as a criminal offence.	(1) Member States shall take the necessary measures to ensure that inciting, aiding and abetting the offences referred to in Article 3 is punishable as a criminal offence. (2) Member States shall take the necessary measures to ensure that the attempt to commit any of the offences referred to in Article 3 (1), points (a),(d) to (g),-and (h)(i) and (ii) is punishable as a criminal offence.
Article 5 Criminal penalties for natural persons	Article 5 Criminal penalties for natural persons
(1) Member States shall ensure that the criminal offences referred to in Articles 3 and 4 are punishable by effective, proportionate and dissuasive criminal penalties. (2) Member States shall take the necessary measures to ensure that the criminal offences referred to in Article 3 are punishable by a maximum penalty which provides for imprisonment. (3) Member States shall take the necessary measures to ensure that the criminal offences referred to in Article 3(2), points (h)(iii),(iv) and (v), are punishable by a maximum penalty of at least one year of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100 000. Member States shall ensure that the threshold of EUR 100 000 or more may also be met through a series of linked offences referred to in Article 3(2), points (h)(iii), (iv) and (v), when committed by the same offender. (4) Member States shall take the necessary measures to ensure that the criminal offences	(1) Member States shall ensure that the criminal offences referred to in Articles 3 and 4 are punishable by effective, proportionate and dissuasive criminal penalties. (2) Member States shall take the necessary measures to ensure that the criminal offences referred to in Article 3 are punishable by a maximum penalty which provides for imprisonment. (3) Member States shall take the necessary measures to ensure that the criminal offences referred to in Article 3(1), points (h)(iii), and (iv), are punishable by a maximum penalty of at least one year of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100 000. (4) Member States shall take the necessary measures to ensure that the criminal offences referred to in Article 3(1), points (a), (b) and (h)(i) and (ii), are punishable by a maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100 000

referred to in Article 3(2), points (a) to (g),(h)(i) and (ii), and point (i), are punishable by a maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100 000. Member States shall ensure that the threshold of EUR 100 000 or more may also be met through a series of linked offences referred to in Article 3(2), points (a) to (g), (h)(i) and (ii), and point (i), by the same offender. (5) Member States shall take the necessary measures to ensure that natural persons who have committed the offences referred to in Articles 3 and 4 may be subject to additional criminal or non-criminal sanctions or measures which may penalties. Those additional penalties shall include fines.	on the date when the offence was committed. (4a) Member States shall take the necessary measures to ensure that the criminal offences referred to in Article 3(1), points (d) to (g) and (i), are punishable by a maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve goods, services, transactions or activities of a value of at least EUR 100 000 on the date when the offence was committed. Where the criminal offence referred to in Article 3(1), point (e) involves items included in the Common Military List of the European Union or dual-use items listed in Annexes I and IV to Regulation (EU) 2021/821, Member States shall take the necessary measures to ensure that it is punishable by a maximum penalty of at least five years of imprisonment irrespective of the value of the items involved. (4b) Member States shall take the necessary measures to ensure that the threshold of EUR 100 000 or more may also be met through a series of linked offences of the same kind referred to in Article 3(1), when committed by the same offender. (5) Member States shall take the necessary measures to ensure that natural persons who have committed the offences referred to in Articles 3 and 4 may be subject to additional criminal or non-criminal sanctions or measures which may penalties include fines.
Article 6 Liability of legal persons	Article 6 Liability of legal persons
(1) Member States shall take the necessary measures to ensure that legal persons can be held liable for offences referred to in Articles 3 and 4 committed for their benefit by any person acting either individually or as part of an organ of the legal person, and having a leading position within the legal person, based on: (a) a power of representation of the legal person, (b) an authority to take decisions on behalf of the legal person, (c) an authority to exercise control within the legal person. (2) Member States shall also take the necessary measures to ensure that legal persons can be held liable where the lack of supervision or control by a person referred to in paragraph 1 of this Article has made	(1) Member States shall ensure that legal persons can be held liable for offences referred to in Articles 3 and 4 where such offences have been committed for their benefit by any person who has a leading position within the legal person, acting either individually or as part of an organ of the legal person, based on: (a) a power of representation of the legal person; (b) an authority to take decisions on behalf of the legal person; (c) an authority to exercise control within the legal person. (2) Member States shall also ensure that legal persons can be held liable where the lack of supervision or control by a person referred to in paragraph 1 has made possible the commission, of any referred to in Articles 3 and 4 for the benefit of the legal person by a person under its authority.

possible the commission, by a person under its authority, of any of the criminal offences referred to in Articles 3 and 4 for the benefit of that legal person. (3) Liability of legal persons under paragraphs 1 and 2 of this Article shall not exclude the possibility of criminal proceedings against natural persons who are perpetrators, inciters or accessories in the offences referred to in Articles 3 and 4.	(3) Liability of legal persons under paragraphs 1 and 2 of this Article shall not criminal proceedings against natural persons who are perpetrators, inciters or accessories in the offences referred to in Articles 3 and 4.
Article 7 Penalties for legal persons	Article 7 Sanctions for legal persons
(1) Member States shall take the necessary measures to ensure that a legal person held liable pursuant to Article 7 is subject to effective, proportionate and dissuasive penalties, which shall include criminal or non-criminal fines, exclusion from entitlement to public benefits or aid, exclusion from access to public funding, including tender procedures, grants and concessions and may include other penalties, such as: (a) disqualification from the practice of business activities, (b) withdrawal of permits and authorizations to pursue activities which have resulted in committing the offence, (c) placing under judicial supervision, (d) judicial winding-up, (e) closure of establishments, which have been used for committing the criminal offence. (2) Member States shall take the necessary measures to ensure that, for legal persons held liable pursuant to Article 7, the criminal offences referred to in Article 3(2), points (h) (iii) to (v), are punishable by fines the maximum limit of which should be not less than: - 1 percent of the total worldwide turnover of the legal person in the business year preceding the fining decision. (3) Member States shall take the necessary measures to ensure that for legal persons held liable pursuant to Article 7 the criminal offences referred to in Article 3(2), points (a) to (f), (h)(i) and (ii), and point (i), are punishable by fines, the maximum limit of which should be not less than 5 percent of the total worldwide turnover of the legal person in the business year preceding the fining	(1) Member States shall take the necessary measures to ensure that a legal person held liable pursuant to Article 6 is punishable by effective, proportionate and dissuasive criminal or non-criminal sanctions or measures, which shall include criminal or non-criminal fines and may include other criminal or non-criminal sanctions or measures, such as: (a-1) exclusion from entitlement to public benefits or aid, (a-2) exclusion from access to public funding, including tender procedures, grants and concessions, (a) disqualification from the practice of business activities, (b) withdrawal of permits and authorizations to pursue activities which have resulted in committing the offence, (c) placing under judicial supervision, (d) judicial winding-up, (e) closure of establishments, which have been used for committing the criminal offence. (2) Member States shall take the necessary measures to ensure that, for legal persons held liable pursuant to Article 6, offences referred to in Article 3(1), are punishable by criminal or non-criminal fines, the amount of which shall be proportionate to the seriousness of the conduct and to the individual, financial and other circumstances of the legal person concerned. Member States shall take the necessary measures to ensure that the maximum level of the fines is not less than: (a) 1 percent of the total worldwide turnover of the legal person, either in the business year preceding the one in which the offence was

decision.	committed, or in the business year preceding the fining decision., for offences referred to in Article 3(1), points (h) (iii) to (iv), and 5 percent of the total worldwide turnover of the legal person, either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision, for offences referred to in Article 3(1) points (a) to (g), (h)(i) and (ii), and point (i), or alternatively, (b) an amount corresponding to EUR 8 million for offences referred to in Article 3(1), points (h) (iii) to (iv) and EUR 40 million for offences referred to in Article 3(1) points (a) to (g), (h)(i) and (ii), and point (i). When providing for fines pursuant to Article 7(2) point (a), Member States may provide for rules for cases where it is not possible to determine the amount of the fine on the basis of the total worldwide turnover of the legal person in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision.
Article 8 Aggravating circumstances	Article 8 Aggravating circumstances
In so far as the following circumstances do not already form part of the constituent elements of the criminal offences referred to in Articles 3 and 4, Member States shall take the necessary measures to ensure that one or several of the following circumstances may be regarded as aggravating circumstances: (a) the offence was committed in the framework of a criminal organisation within the meaning of Council Framework Decision 2008/841/JHA³¹⁷, (b) the offence was committed by a professional service provider in violation of his or her professional obligations, (c) the offence was committed by a public official when performing his or her duties, (d) the offence was committed by another person when performing a public function.	In so far as the following circumstances do not already form part of the constituent elements of the criminal offences referred to in Articles 3 and 4, Member States shall take the necessary measures to ensure that one or several of the following circumstances may, in accordance with the relevant provisions of national law, be regarded as aggravating circumstances: (a) the offence was committed in the framework of a criminal organisation within the meaning of Council Framework Decision 2008/841/JHA³¹⁸ (b) the offence was committed by a professional service provider in violation of his or her professional obligations, (c) the offence was committed by a public official when performing his or her duties or another person performing a public function.

³¹⁷ Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the fight against organised crime OJ L 300, 11.11.2008, p. 42-45.

³¹⁸ ό.π. υποσημ.296.

Article 9 Mitigating circumstance	Article 9 Mitigating circumstance
Provided this is not already an obligation under Union restrictive measures, Member States shall take the necessary measures to ensure that, in relation to the offences referred to in Articles 3 and 4, the following may be regarded as a mitigating circumstance: (a) the offender provides the competent authorities with information they would not otherwise have been able to obtain, helping them to identify or bring to justice the other offenders, (b) the offender provides the competent authorities with information they would not otherwise have been able to obtain, helping them to find evidence.	Provided this is not already an obligation under Union restrictive measures, Member States may take the necessary measures to ensure that, in relation to the offences referred to in Articles 3 and 4 and in accordance with the relevant provisions of national law, it may be regarded as a mitigating circumstance, that the offender provides the competent authorities with information they would not otherwise have been able to obtain, helping them to identify or bring to justice the other offenders or provides the competent authorities with information they would not otherwise have been able to obtain, helping them to find evidence.
Article 10 Freezing and confiscation	Article 10 Freezing and confiscation
Member States shall take the necessary measures to ensure that funds or economic resources subject to Union restrictive measures in respect of which the designated person, entity or body, commits or participates in an offence referred to in Article 3 (2), points (h)(i) or (ii), are considered as 'proceeds' of crime for the purposes of Directive (EU) [...] [Directive on asset recovery and confiscation].	(1) Member States shall take the necessary measures to enable the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds from the criminal offences referred to in Articles 3 and 4. Member States bound by Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council shall do so in accordance with that Directive, (2) Member States shall also take the necessary measures to enable the freezing and confiscation of funds or economic resources subject to Union restrictive measures in respect of which the designated natural person, or the representative of a designated entity or body, commits or participates in an offence referred to in Article 3(1), points (h)(i) or (ii). Member States shall do so in accordance with the safeguards set out in Directive 2014/42/EU, including the respect for the principle of proportionality in individual cases. This paragraph shall not prejudice the rights of bona fide third parties.
Article 11 Jurisdiction rules	Article 11 Jurisdiction rules
(1) Each Member States shall take the necessary measures to establish its jurisdiction over the criminal offences referred to in Articles 3 and 4 where: (a) the criminal offence was committed in whole or in part within its territory, including its airspace,	(1) Member States shall take the necessary measures to establish their jurisdiction over the criminal offences referred to in Articles 3 and 4 where: (a) the criminal offence was committed in whole or in part within its territory, (b) the criminal offence was committed on

(b) the criminal offence was committed on board of any aircraft or any vessel under the jurisdiction of a Member State, (c) the offender is one of its nationals or habitual residents, (d) the offender is one of its officials who acts in his or her official duty, (e) the offence is committed for the benefit of a legal person which is established on its territory, (f) the offence is committed for the benefit of a legal person in respect of any business done in whole or in part on its territory. (2) Where an offence referred to in Articles 3 and 4 falls within the jurisdiction of more than one Member State, these Member States shall cooperate to determine which Member State is to conduct criminal proceedings. The matter shall, where appropriate, be referred to Eurojust in accordance with Article 12 of Council Framework Decision 2009/948/JHA³¹⁹. (3) In cases referred to in paragraph 1, point (c), Member States shall take the necessary measures to ensure that the exercise of their jurisdiction is not subject to the condition that a prosecution can be initiated only following a report made by the victim in the place where the criminal offence was committed, or a denunciation from the State of the place where the criminal offence was committed.	board a ship or an aircraft registered in it or flying its flag, (c) the offender is one of its nationals, (1a) A Member State shall inform the Commission where it decides to extend its jurisdiction to one or more offences referred to in Articles 3 and 4 which have been committed outside its territory, where: (a) the offender is one of its habitual residents, (b) the offender is one of its officials who acts in his or her official duty, (c) the offence is committed for the benefit of a legal person which is established on its territory, (d) the offence is committed for the benefit of a legal person in respect of any business done in whole or in part on its territory. (2) Where an offence referred to in Articles 3 and 4 falls within the jurisdiction of more than one Member State, these Member States shall cooperate to determine which Member State is to conduct criminal proceedings. The matter shall, where appropriate, be referred to Eurojust in accordance with Article 12 of Council Framework Decision 2009/948/JHA³²⁰. (3) In cases referred to in paragraph 1, point (c), Member States shall take the necessary measures to ensure that the exercise of their jurisdiction is not subject to the condition that a prosecution can be initiated only following a denunciation from the State of the place where the criminal offence was committed.
Article 12 Limitation periods	Article 12 Limitation periods
(1) Member States shall take the necessary measures to provide for a limitation period that enables the investigation, prosecution, trial and judicial decision of criminal offences referred to in Articles 3 and 4 for a sufficient period of time after the commission of those criminal offences, so that those criminal offences can be tackled effectively. (2) Member States shall take the necessary measures to enable the investigation, prosecution, trial and judicial decision of criminal offences referred to in Articles 3 and	(1) Member States shall take the necessary measures to provide for a limitation period that enables the investigation, prosecution, trial and judicial decision of criminal offences referred to in Articles 3 and 4 for a sufficient period of time after the commission of those criminal offences, so that those criminal offences can be tackled effectively. (2) Member States shall take the necessary measures to enable the investigation, prosecution, trial and judicial decision of criminal offences referred to in Articles 3 and

³¹⁹ Council Framework Decision 2009/948/JHA of 30 November 2009 on prevention and settlement of conflicts of exercise of jurisdiction in criminal proceedings, OJ L 328 of 15.12.2009, p. 42.

³²⁰ ό.π. υποσημ.297.

4 which are punishable by a maximum penalty of at least five years of imprisonment, for a period of at least five years from the time when the offence was committed. (3) By way of derogation from paragraph 2, Member States may establish a limitation period that is shorter than five years, but not shorter than three years, provided that the period may be interrupted or suspended in the event of specified acts. (4) Member States shall take the necessary measures to enable the enforcement of: (a) a penalty of more than one year of imprisonment, or alternatively, (b) a penalty of imprisonment in the case of a criminal offence which is punishable by a maximum penalty of at least four years of imprisonment, imposed following a final conviction for a criminal offence referred to in Articles 3 and 4, for at least five years from the date of the final conviction. That period may include extensions of the limitation period arising from interruption or suspension.	4 which are punishable by a maximum penalty of at least five years of imprisonment, for a period of at least five years from the time when the offence was committed. (3) Member States shall take the necessary measures to enable the enforcement of: (a) a penalty of more than one year of imprisonment, or alternatively, (b) a penalty of imprisonment in the case of a criminal offence which is punishable by a maximum penalty of at least five years of imprisonment, imposed following a final conviction for a criminal offence referred to in Articles 3 and 4, for at least five years from the date of the final conviction. (4) By way of derogation from paragraphs 2 and 3, Member States may establish a limitation period that is shorter than five years, but not shorter than three years, provided that the period may be interrupted or suspended in the event of specified acts.
Article 13 Coordination and cooperation between competent authorities within a Member State	Article 13 Coordination and cooperation between competent authorities within a Member State
Member States shall take the necessary measures to establish appropriate mechanisms for coordination and cooperation at strategic and operational levels among all their competent administrative, law enforcement and judicial authorities. Such mechanism shall be aimed at least at: (a) ensuring common priorities and understanding of the relationship between criminal and administrative enforcement, (b) exchange of information for strategic and operational purposes, (c) consultation in individual investigations, (d) the exchange of best practices, (e) assistance to networks of practitioners working on matters relevant to investigating and prosecuting offences related to the violation of Union restrictive measures.	Member States shall take the necessary measures to establish appropriate mechanisms for coordination and cooperation among all their competent administrative, law enforcement and judicial authorities. Such mechanisms could include: (a) ensuring common priorities and understanding of the relationship between criminal and administrative enforcement, (b) exchange of information for strategic and operational purposes, within the limits set out in applicable rules, (c) consultation in individual investigations, within the limits set out in applicable rules, (d) the exchange of best practices, (e) assistance to practitioners working on matters relevant to investigating and prosecuting offences related to the violation of Union restrictive measures, and may, as appropriate, take the form of specialised coordination bodies, memoranda of understanding between competent

	authorities, national enforcement networks and joint training activities.
Article 14 Reporting of offences and protection of persons who report offences related to the violations of Union restrictive measures or assist the investigation	Article 14 Reporting of violations of Union restrictive measures and protection of persons who report such violations
Member States shall take the necessary measures to ensure that the protection granted under Directive (EU) 2019/1937 ³²¹ , is applicable to persons reporting criminal offences referred to in Articles 3 and 4 of this Directive.	Member States shall take the necessary measures to ensure that Directive (EU) 2019/1937 ³²² , is applicable to the reporting of violations of Union restrictive measures referred to in Articles 3 and 4 of this Directive and to the protection of persons reporting such violations, under the conditions established therein.
Article 15 Investigative tools	Article 15 Investigative tools
Member States shall take the necessary measures to ensure that effective investigative tools, such as those which are used in investigating organised crime or other serious crime cases, are also available for investigating or prosecuting offences referred to in Articles 3 and 4.	Member States shall take the necessary measures to ensure that effective and proportionate investigative tools are, available for investigating or prosecuting offences referred to in Articles 3 and 4. Where those offences are serious, special investigative tools, such as those used in countering organised crime, shall be available.
Article 16 Cooperation between Member States' authorities, the Commission, Europol, Eurojust and the European Public Prosecutor's Office	Article 16 Cooperation between Member States' authorities, the Commission, Europol, Eurojust and the European Public Prosecutor's Office
(1) Without prejudice to the rules on cross-border cooperation and mutual legal assistance in criminal matters, Member States' authorities, Europol, Eurojust, the European Public Prosecutor's Office, and the Commission shall, within their respective competences, cooperate with each other in the fight against the criminal offences referred to in Articles 3 and 4. To that end, the Commission, and where appropriate, Europol and Eurojust, shall provide technical and operational assistance in order to facilitate the coordination of investigations and prosecutions by the competent authorities. (2) Member States' competent authorities shall also regularly share information on practical issues, in particular, patterns of	(1) Without prejudice to the rules on cross-border cooperation and mutual legal assistance in criminal matters, Member States' authorities, Europol, Eurojust, the European Public Prosecutor's Office, and the Commission shall, within their respective competences, cooperate with each other in the fight against the criminal offences referred to in Articles 3 and 4. To that end, the Commission, and where appropriate, Europol and Eurojust, shall provide technical and operational assistance in order to facilitate the coordination of investigations and prosecutions by the competent authorities. (2) Member States' competent authorities shall also regularly share information on practical issues, in particular, patterns of

³²¹ Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law, OJ L 305, 26.11.2019, p. 17-56.

³²² ό.π. υποσημ.298

circumvention, e.g. structures to conceal the beneficial ownership and control of assets, with the Commission and other competent authorities.	circumvention, e.g. structures to conceal the beneficial ownership and control of assets, with the Commission and other competent authorities.
Article 17 Amendments to Directive (EU) 2018/1673	Article 17 Amendments to Directive (EU) 2018/1673
In Article 2(1) of Directive (EU) 2018/1673, the following point is added: '(w) violation of Union restrictive measures'.	In Article 2(1) of Directive (EU) 2018/1673, the following point is added: '(w) violation of Union restrictive measures'.
Article 18 Transposition	Article 18 Transposition
(1) Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive by [OP- please insert the data- within six months after entry into force of the Directive]. They shall immediately inform the Commission thereof. Member States shall communicate to the Commission the text of the main measures of national law which they adopt in the field covered by the Directive. (2) When Member States adopt those measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The method of making such a reference shall be laid down by Member States.	(1) Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive by [OP- please insert the data- within 12 months after entry into force of the Directive]. They shall immediately inform the Commission thereof. Member States shall communicate to the Commission the text of the main measures of national law which they adopt in the field covered by the Directive. (2) When Member States adopt those measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The method of making such a reference shall be laid down by Member States.
Article 19 Evaluation and reporting	Article 19 Evaluation and reporting
(1) By [OP- please insert the date- two years after the transposition period is over] the Commission shall submit a report to the European Parliament and the Council, assessing the extent to which the Member States have taken the necessary measures in order to comply with this Directive. Member States shall provide the Commission with the necessary information for the preparation of that report. (2) Without prejudice to reporting obligations laid down in other Union legal acts, Member States shall, on an annual basis, submit the following statistics on the criminal offences referred to in Articles 3 and 4 to the Commission, (a) the number of criminal proceedings initiated, dismissed, resulting in an acquittal, resulting in a conviction and ongoing, (b) the types and levels of penalties imposed for violation of Union restrictive measures.	(1) By [OP- please insert the date- two years after the transposition period is over] the Commission shall submit a report to the European Parliament and the Council, assessing the extent to which the Member States have taken the necessary measures in order to comply with this Directive. Member States shall provide the Commission with the necessary information for the preparation of that report. (2) Without prejudice to reporting obligations laid down in other Union legal acts, Member States shall, on an annual basis, submit the following statistics on the criminal offences referred to in Articles 3 and 4 to the Commission, if they are available at a central level in the Member State concerned: (a) the number of criminal proceedings initiated, dismissed, resulting in an acquittal, resulting in a conviction and ongoing, (b) the types and levels of penalties and

(3) Member States shall submit the statistical data referred to in paragraph 2 to the Commission using the dedicated reporting tools set up by the Commission for reporting in the field of restrictive measures. (4) By [OP-please insert the data-five years after the transposition period is over], the Commission shall carry out an evaluation of the impact of this Directive and submit a report to the European Parliament and to the Council. Member States shall provide the Commission with necessary information for the preparation of that report.	sanctions imposed for violation of Union restrictive measures. (3) Member States shall submit the statistical data referred to in paragraph 2 to the Commission using the dedicated reporting tools set up by the Commission for reporting in the field of restrictive measures. (4) By [OP-please insert the data-five years after the transposition period is over], the Commission shall carry out an evaluation of the impact of this Directive and submit a report to the European Parliament and to the Council. Member States shall provide the Commission with necessary information for the preparation of that report.
Article 20	Article 20
This Directive shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the Official Journal of the European Union.	This Directive shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the Official Journal of the European Union.
Article 21	Article 21
This Directive is addressed to the Member States in accordance with the Treaties.	This Directive is addressed to the Member States in accordance with the Treaties.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΠΡΟΤΑΣΗ ΟΔΗΓΙΑΣ

(COM) 2022/684 - 2022/0398 (COD)

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ ³²³

(Επιτροπής - Συμβουλίου)

ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΚΕΨΕΙΣ	ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΚΕΨΕΙΣ
1	1
In order to ensure the effective application of Union restrictive measures, the integrity of the internal market within the Union, and to achieve a high level of security within the Area of Freedom, Security and Justice, it is necessary to establish minimum rules concerning the definition of criminal offences and penalties with regard to the violation of those Union restrictive measures.	In order to ensure the effective application of Union restrictive measures, the integrity of the internal market within the Union, and to achieve a high level of security within the Area of Freedom, Security and Justice, it is necessary to establish minimum rules concerning the definition of criminal offences and penalties with regard to the violation of those Union restrictive measures.
2	2
Union restrictive measures, such as measures concerning the freezing of funds and economic resources, the prohibitions on making funds and economic resources available and the prohibitions on entry into or transit through the territory of a Member State, as well as sectoral economic measures and arms embargoes, are an essential tool for the promotion of the objectives of the Common Foreign and Security Policy, as set out in Article 21 of the Treaty on European Union ('TEU'). Those objectives include safeguarding the Union's values, security, independence and integrity, consolidating and supporting democracy, the rule of law, human rights and the principles of international law and maintaining international peace, preventing conflicts and strengthening international security in line with the aims and principles of the United Nations Charter.	Union restrictive measures, such as measures concerning the freezing of funds and economic resources, the prohibitions on making funds and economic resources available and the prohibitions on entry into or transit through the territory of a Member State, as well as sectoral economic and financial measures and arms embargoes, are an essential tool for the promotion of the objectives of the Common Foreign and Security Policy ('CFSP'), as set out in Article 21 of the Treaty on European Union ('TEU'). Those objectives include safeguarding the Union's values, security, independence and integrity, consolidating and supporting democracy, the rule of law, human rights and the principles of international law and preserving international peace, preventing conflicts and strengthening international security in accordance with the aims and principles of the United Nations Charter.

³²³ Η αρίθμηση των παραγράφων και των υπό/ενοτήτων παρατίθεται όπως στο προταθέν κείμενο επεξεργασίας του Συμβουλίου, οπότε, στις απαλοιφές ολόκληρων αριθμημένων παραγράφων, η αρίθμηση παραμένει ως έχει χωρίς ωστόσο να γίνεται ειδική αναφορά. Όπου δεν υπάρχει ακολουθία αρίθμησης, σημαίνει ότι το Συμβούλιο διέγραψε ολόκληρη την αντίστοιχη παράγραφο της Επιτροπής, ενώ όπου εμφανίζονται νέες παράγραφοι (π.χ. 2^α), το Συμβούλιο προσέθεσε σκέψεις.

3	3
To ensure the effective application of Union restrictive measures, it is necessary that Member States have effective, proportionate and dissuasive penalties in place for the violation of those Union restrictive measures, including obligations, such as reporting, established therein. It is also necessary that those penalties address the circumvention of Union restrictive measures.	To ensure the effective application of Union restrictive measures, it is necessary that Member States have effective, proportionate and dissuasive penalties in place for the violation of those Union restrictive measures, including obligations, such as reporting, established therein. It is also necessary that those penalties address the circumvention of Union restrictive measures.
4	4
The effective application of Union restrictive measures calls for common criminal definitions of conduct infringing Union restrictive measures. Member States should ensure that this conduct constitutes a criminal offence when committed with intent, as well as with serious negligence, in case the natural or legal person knew or should have known, that their conduct would infringe Union restrictive measures.	The effective application of Union restrictive measures calls for common minimum rules concerning the definitions of criminal conduct violating prohibitions and obligations included in Union restrictive measures. Member States should ensure that this conduct constitutes a criminal offence when committed with intent, in so far as it amounts to an infringement of a prohibition or an obligation set out in a Union restrictive measure or set out in a national provision implementing a Union restrictive measure, where national implementation of these measures is required. The Directive should cover only serious violations. Thus, it should not apply to violations involving funds, economic resources, goods, services, transactions or activities of a value of less than EUR 10 000. Furthermore, minor cases of violations related to travel bans should be excluded from its scope. The notion of minor cases is to be interpreted in accordance with national law. As this Directive establishes only minimum rules, Member States may decide whether to extend their national criminal law to such conduct. The exclusion of certain violations from the scope of this Directive does not affect any obligations set out in Union restrictive measures to ensure that violations are punishable by effective, proportionate and dissuasive criminal or other sanctions.
	4a
	Union restrictive measures may provide for exceptions in the form of exemptions or derogations from the prohibitions laid down therein. These are of particular importance for example for the delivery of humanitarian

	aid. A conduct either covered by an exemption provided for in a Union restrictive measure or authorised by the competent authorities of the Member States by means of a derogation in accordance with a Union restrictive measure should not be regarded as a violation of a Union restrictive measure. In implementing this Directive, Member States will take into account that, in line with international humanitarian law, the law of armed conflict and restrictive measures, the implementing rules should not prevent the delivery of humanitarian aid in line with principles of impartiality, humanity, neutrality and independence
	4b
	In particular, the effective application of Union restrictive measures calls for common minimum rules for the violations of asset freeze measures as laid down in the relevant Council Regulations. These measures include the prohibition to make funds or economic resources available, directly or indirectly, to or for the benefit of natural or legal persons, entities or bodies subject to asset freeze measures, as well as the obligation to freeze all funds and economic resources belonging to, owned, held or controlled by the same persons, entities or bodies
	4c
	Union restrictive measures also lay down restrictions on admission (travel bans) which should be covered by this Directive. Such measures, usually laid down in a Council Decision adopted on the basis of Article 29 TEU and implemented by means of national law, require Member States to take the necessary measures to prevent the entry into, or transit through, their territories of the natural persons who are subject to Union restrictive measures.
	4d
	Entering into or continuing any form of transactions, including but not limited to financial transactions as well as the award or continued execution of any public or concession contract falling within the scope of the public procurements Directives, with a third State, bodies of a third State, entities and bodies owned or controlled by a third State or bodies of a third State, should also

	constitute a criminal offence, to the extent it is prohibited by a Union restrictive measure.
	4e
	In addition, rules on the prohibition of trading, importing, exporting, selling, purchasing, transferring, transiting or transporting goods or services are called for. The violation of such prohibitions, as well as the provision, directly or indirectly, of technical assistance, brokering services, insurance, and any other service related to these goods or services should constitute a criminal offence. For this purpose, the notion of goods includes items, such as military technology and equipment, goods, software and technology, which are included in the Common Military List of the European Union or are listed in Annexes I and IV to Regulation (EU) 2021/821.
	4f
	In addition, other rules on sectoral economic and financial measures adopted under the CFSP are called for. These refer to rules on the provision of financial services or the performance of financial activities which are prohibited or restricted by Union restrictive measures. Such financial services and activities include but are not limited to financing and financial assistance, providing investment and investment services, issuing transferrable securities and money market instruments, accepting deposits, providing specialised financial messaging services, dealing in banknotes, providing credit rating services, and providing crypto assets and wallets.
	4g
	These measures also refer to rules on the provision of other services which are prohibited or restricted by Union restrictive measures. Such services include but are not limited to the provision of legal advisory services, trust services, public relations services, accounting, auditing, bookkeeping and tax consulting services, business and management consulting, IT consulting, broadcasting, architectural and engineering services.
5	5
The effective application of Union restrictive measures also calls for common criminal	The effective application of Union restrictive measures also calls for common minimum

definitions of conduct circumventing a Union restrictive measure.	rules concerning the criminal definitions of conduct circumventing a Union restrictive measure.
6	6
Persons, entities and bodies, which are designated individually in Union restrictive measures and subject to those Union restrictive measures, may often be involved as instigators and accomplices. For instance, the practice by designated persons and entities of transferring funds, property or economic resources to a third party with a view to circumvent Union restrictive measures is increasingly widespread. Therefore, this conduct is covered by the circumvention offence approximated by this Directive.	An example of circumvention that is increasingly widespread is the practice by designated persons and entities of transferring funds, property or economic resources to a third party with a view to circumventing Union restrictive measures. Therefore, when committed by designated natural persons or by representatives of designated entities or bodies this conduct is covered by the circumvention offence approximated by this Directive. Furthermore, the practice of providing false or misleading information with a view to concealing that a designated person, entity or body is the ultimate owner or beneficiary of funds or economic resources subject to Union restrictive measures also amounts to a circumvention of Union restrictive measures. Therefore, this conduct is covered by the circumvention offence approximated by this Directive.
	6a
	Failure to comply with the reporting and cooperation obligations should also be covered by the circumvention offence, to the extent that a corresponding obligation to report and cooperate with the competent administrative authorities is laid down by a Union restrictive measure.
	6c
	The effective application of Union restrictive measures furthermore calls for common minimum rules concerning the criminal law definition of conduct breaching or failing to fulfill the specific conditions under authorisations granted by the competent authorities to conduct certain activities, which in the absence of such an authorization are prohibited or restricted under a Union restrictive measure. Any activity conducted in the absence of an authorisation would instead constitute a violation of such measures and, as appropriate, could be considered as a breach of asset freeze measures, travel bans, arm embargoes or other sectoral economic and financial measures.

7	7
Legal professionals, as defined by the Member States, should be subject to this Directive, including the obligation to report the violation of Union restrictive measures, when providing services in the context of professional activities, such as legal, financial and trade services. Experience shows that there is a clear risk of the services of those legal professionals being misused for the purpose of violating Union restrictive measures. There should, however, be exemptions from any obligation to report information which is obtained in strict connection with judicial, administrative or arbitral proceedings, whether before, during or after judicial proceedings, or in the course of ascertaining their legal position of a client. Therefore, legal advice in those circumstances should remain subject to the obligation of professional secrecy, except where the legal professional is taking part in the violation of Union restrictive measures, the legal advice is provided for the purposes of violating Union restrictive measures, or the legal professional knows that the client is seeking legal advice for the purposes of violating Union restrictive measures. Knowledge can be inferred from objective factual circumstances.	Legal professionals, as defined by the Member States, should be subject to this Directive. There should, however, be exemptions from any obligation to report information that they receive from, or is obtained from, one of their clients, or in the course of ascertaining their legal position or performing the task of defending or representing that client in, or concerning, judicial proceedings, including providing advice on instituting or avoiding such proceedings. Therefore, such legal advice in those circumstances should remain subject to the obligation of professional secrecy, except where the legal professional is taking part in the violation of Union restrictive measures, the legal advice is provided for the purposes of violating Union restrictive measures, or the legal professional knows that the client is seeking legal advice for the purposes of violating Union restrictive measures.
8	
The effective application of Union restrictive measures furthermore calls for a common minimum rules concerning the criminal law definition of conduct breaching conditions under authorisations granted by competent authorities to conduct certain activities, which in the absence of such an authorization are prohibited or restricted under a Union restrictive measure.	
9	
It is appropriate to exclude from the criminalisation activities which concern the provision of goods and services of daily use for the personal use of designated natural persons, such as food and healthcare products and services, or of petty cash, where it is clearly limited to fulfilling the basic human needs of such persons and their dependent family members. The failure to report such activities should also be	

excluded from criminalisation. In addition, it is appropriate to exclude from criminalisation the delivery of humanitarian aid to persons in need. Such humanitarian aid must be provided strictly in accordance with international humanitarian law and can notably consist of food and nutrition, shelter, health care, water and sanitation. Furthermore, in implementing this Directive, Member States should take into account that International Humanitarian Law, the law of armed conflict, requires that restrictive measures should not prevent the delivery of humanitarian aid in line with principles of impartiality, humanity, neutrality and independence.	
10	10
Penalties for the offences should be effective, dissuasive and proportionate. To this end, minimum levels for the maximum term of imprisonment should be set for natural persons. Additional penalties or measures should also be available in criminal proceedings. They should include fines, taking into account that the violation of Union restrictive measures is mostly motivated by economic considerations.	Penalties for the offences should be effective, dissuasive and proportionate. To this end, minimum levels for the maximum term of imprisonment should be set for natural persons. Additional penalties or measures should also be available in criminal proceedings. They may include fines, taking into account that the violation of Union restrictive measures is mostly motivated by economic considerations.
	10a
	Inciting, aiding and abetting, and attempt to commit offences under the Directive should also be criminalised.
11	11
Given that legal persons are also subject to Union restrictive measures, legal persons should also be held criminally liable for offences related to the violation of Union restrictive measures according to this Directive. Member States whose national law does not provide for the criminal liability of legal persons should ensure that their administrative sanctioning systems provide for effective, dissuasive and proportionate penalty types and levels.	Given that legal persons are also subject to Union restrictive measures, legal persons should also be held liable for offences related to the violation of Union restrictive measures as defined in this Directive. Legal persons are thereby understood as any legal entity having such status under the applicable law, except for States or public bodies exercising State authority and for public international organisations. Member States whose national law provides for the criminal liability of legal persons should ensure that their national laws provide for effective, dissuasive and proportionate criminal sanction types and levels as laid down in this Directive in order to achieve its objectives. Member States whose national law does not provide for the criminal liability of legal persons should ensure that their

	national laws provide for effective, dissuasive and proportionate non-criminal penalty types and levels, as laid down in this Directive in order to achieve its objectives. The maximum levels of fines provided for in this Directive for the offences referred to therein should apply at least to the most serious forms of such offences. The seriousness of the conduct, as well as the individual, financial and other circumstances of the legal persons, should be taken into account to ensure the effectiveness, dissuasiveness and proportionality of the sanction imposed. With regard to maximum levels of fines in national law, Member States may either use a percentage of the total worldwide turnover of the legal person concerned, or they may determine the maximum level of fines in absolute amounts. Member States should decide which alternative they choose when transposing this Directive.
	11a
	Where, with regards to the determination of fines to be imposed on legal persons, Member States opt to implement the criterion of the total worldwide turnover of a legal person, they should decide whether to calculate the total worldwide turnover based on either the business year preceding the one in which the offence was committed, or the business year preceding the fining decision, when transposing this Directive. They should also consider providing for rules for cases where it is not possible to determine the amount of a fine on the basis of the total worldwide turnover of the legal person in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision. In such cases, it should be possible to take into account other criteria, such as the total worldwide turnover in one of the other preceding business years. Where those rules include the setting of amounts of fines in absolute numbers, then the maximum levels of these should not have to reach the levels established in this Directive as the minimum requirement for the maximum level of fines determined in absolute amounts.

	11b
	Where Member States opt for maximum level of fines determined in absolute amounts, such levels should be laid down in national law. The highest levels of such fines should apply to the most serious forms of offences provided for in this Directive, which are committed by financially strong legal persons. Member States may decide on the method of calculation of those levels of fines including specific conditions for the highest levels of those fines. Member States should be invited to regularly review the levels of fines determined in absolute amounts with regard to rates of inflation and other fluctuations in monetary value, in line with procedures set out in their national law. Member States that do not have the euro as their currency should provide for maximum levels of fines in their currency corresponding to the levels determined in this Directive in euro on the date of adoption of this Directive. Those Member States are invited to regularly review the levels also with regard to the development of the exchange rate.
	11c
	The definition of the maximum level of fines is without prejudice to the discretion of judges or courts in criminal proceedings to impose appropriate sanctions in the individual cases. As this Directive does not set out any minimum levels of fines, the judges or courts should, in any case, impose appropriate sanctions taking into account the individual, financial and other circumstances of the legal person concerned and the seriousness of the conduct. While the maximum level of fine provided for the respective criminal offence by this Directive should be taken into account, the actual fine imposed in an individual case should not have to reach the maximum level of fine determined by this Directive.
12	12
A further approximation and effectiveness of level of penalties imposed in practice should be fostered through common aggravating circumstances that, reflect the severity of the crime committed. The notion of aggravating circumstances should be	A further approximation and effectiveness of level of penalties imposed in practice should be fostered through common aggravating circumstances that, in accordance with relevant provisions of national law, reflect the severity of the crime committed. The

understood either as facts allowing the national judge or court to pronounce a higher sentence for the same offence than the one incurred without these facts, or as the possibility of retaining several offences cumulatively in order to increase the level of the penalty. Member States should provide for the possibility of at least one of these aggravating circumstances in accordance with applicable rules established by their legal system on aggravating circumstances. In any case, it should remain within the discretion of the judge or the court to determine whether to increase the sentence, taking into account all the circumstances of the individual case.	notion of aggravating circumstances should be understood either as facts allowing the national judge or court to pronounce a higher sentence for the same offence than the one incurred without these facts, or as the possibility of retaining several offences cumulatively in order to increase the level of the penalty. Member States should provide for the possibility of at least one of these aggravating circumstances in accordance with applicable rules established by their legal system on aggravating circumstances. In any case, it should remain within the discretion of the judge or the court to determine whether to increase the sentence, taking into account all the circumstances of the individual case.
13	13
Member States should also ensure, that in situations where the offender provides the competent authorities with information they would not otherwise have been able to obtain, helping them to identify or bring to justice other offenders or to find evidence, such conduct may be regarded as mitigating circumstance.	Member States may also ensure, in accordance with relevant provisions of national law, that in situations where the offender provides the competent authorities with information they would not otherwise have been able to obtain, helping them to identify or bring to justice other offenders or to find evidence, such conduct may be regarded as mitigating circumstance.
14	14
The freezing of funds and of economic resources imposed by Union restrictive measures is of an administrative nature. As such it should be distinguished from freezing measures of a criminal nature, referred to in Directive (EU) [.../...] [Directive on asset recovery and confiscation]	The freezing of funds and of economic resources imposed by Union restrictive measures is of an administrative nature. As such it should be distinguished from freezing measures of a criminal nature, as referred to in Directive 2014/42/EU. Member States should enable the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds from the offences referred to in this Directive. Member States bound by Directive 2014/42/EU should do so in accordance with that Directive.
15	15
There is a need to clarify the concept of proceeds, specifically in situations in which the designated person, entity or body, commits or participates in, (i) concealing funds or economic resources owned, held, or controlled by a designated person, entity or body, which should be frozen in accordance with a Union restrictive measure, by the transfer of those funds, or economic resources to a third party,	In addition, specifically in situations in which the designated person, or the representative of a designated entity or body, commits or participates in certain offences concerning the circumvention of a Union restrictive measure: (i) transferring funds or economic resources owned, held, or controlled by a designated person, entity or body, which are to be frozen in accordance with a Union restrictive

or (ii) concealing the fact that a person, entity or body subject to restrictive measures is the ultimate owner or beneficiary of funds or economic resources, through the provision of false or incomplete information. In those circumstances, as a consequence of the conduct of concealing, the designated person, entity or body may continue to access and make full use or dispose of the funds or economic resources subject to Union restrictive measures which have been concealed. Such funds or economic resources should therefore be considered as proceeds of crime for the purposes of Directive (EU) [...] [Directive on asset recovery and confiscation], it being understood that the proportionality of confiscation of such proceeds will have to be observed in each individual case.	measure, to a third party to conceal those funds or economic resources, or (ii) providing false or misleading information, to conceal the fact that a designated person, entity or body is the ultimate owner or beneficiary of funds or economic resources, there is a need to enable the freezing and confiscation of funds and economic resources subject to Union restrictive measures, even where they may not constitute instrumentalities or proceeds under Directive 2014/42/EU. In those circumstances, as a consequence of the conduct of concealing, the designated person, entity or body may continue to access and make full use or dispose of the funds or economic resources subject to Union restrictive measures which have been concealed. Such funds or economic resources should therefore be subject to freezing and confiscation, in accordance with the safeguards, including the respect for the principle of proportionality in individual cases, set out in Directive 2014/42/EU. The rights of bona fide third parties should not be prejudiced.
16	16
Given, in particular, the global activities of the perpetrators of illegal conduct covered by this Directive, together with the cross-border nature of the offences and the possibility of cross-border investigations, Member States should establish jurisdiction in order to counter such conduct effectively.	Given, in particular, the global activities of the perpetrators of illegal conduct covered by this Directive, together with the cross-border nature of the offences and the possibility of cross-border investigations, Member States should establish jurisdiction in order to counter such conduct effectively.
17	17
Member States should lay down rules concerning limitation periods necessary to enable them to counter offences related to the violation of Union restrictive measures effectively, without prejudice to national rules that do not set limitation periods for investigation, prosecution and enforcement.	Member States should lay down rules concerning limitation periods necessary to enable them to counter offences related to the violation of Union restrictive measures effectively, without prejudice to national rules that do not set limitation periods for investigation, prosecution and enforcement. Where Member States are permitted to derogate from the limitation periods, provided that the period may be interrupted or suspended in the event of specified acts, such acts may be defined in accordance with the legal system of each Member State.

18	18
To ensure an effective, integrated and coherent enforcement system, Member States should organise internal cooperation and communication between all actors along the administrative and criminal enforcement chains.	To ensure an effective, integrated and coherent enforcement system, Member States should organise internal cooperation and communication between all actors along the administrative and criminal enforcement chains.
19	
To ensure the effective investigation and prosecution of violations of Union restrictive measures, Member States' competent authorities should cooperate through and with Europol, Eurojust and the European Public Prosecutor's Office (EPPO). These competent authorities should also share information among each other and with the Commission on practical issues.	
20	20
Whistleblowers can provide valuable information to competent authorities concerning past, ongoing or planned violations of Union restrictive measures, including attempts to circumvent them, This information can relate, for example, to facts concerning violations of Union restrictive measures, their circumstances and the individuals, companies and third countries involved. Therefore, it should be ensured that adequate arrangements are in place to enable such whistleblowers to alert the competent authorities and to protect them from retaliation. For that purpose, it should be provided that Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council ³²⁴ is applicable to the reporting of violations of Union restrictive measures and to the protection of persons reporting such violations.	Persons referred to in Article 4 of Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council ³²⁵ reporting information to competent authorities concerning past, ongoing or planned violations of Union restrictive measures, including attempts to circumvent them, which they have acquired in the context of their work-related activities, risk suffering retaliation in that context. Such whistleblowers' reports can strengthen enforcement by providing information related, for example, to facts concerning violations of Union restrictive measures, their circumstances and the individuals, companies and third countries involved. Therefore, it should be ensured that adequate arrangements are in place to enable such whistleblowers to use confidential channels, to alert the competent authorities and to protect them from retaliation. For that purpose, it should be provided that Directive (EU) 2019/ is applicable to the reporting of violations of Union restrictive measures and to the protection of persons reporting such violations, under the conditions established therein.
21	21
To ensure the effective investigation and	To ensure the effective investigation and

³²⁴ Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law, OJ L 305, 26.11.2019, p. 17–56.

³²⁵ ό.π. υποσημ.305.

prosecution of violations of Union restrictive measures, those responsible for investigating or prosecuting these measures should have the possibility of using investigative tools, such as those which are used in combating organised crime or other serious crimes. The use of such tools, in accordance with national law, should be targeted and take into account the principle of proportionality and the nature and seriousness of the offences under investigation as well as respecting the right to the protection of personal data.	prosecution of violations of Union restrictive measures, those responsible for investigating or prosecuting these offences should have the possibility of using investigative tools, if and to the extent that the use of these tools is appropriate and proportionate to the nature and gravity of the offences as defined in national law. Where those offences could be considered serious according to national law, and within the criminal category of violation of restrictive measures, investigative tools such as those which are used in combating organised crime or other serious crimes should be available. The use of such tools, in accordance with national law, should be targeted and take into account the principle of proportionality and the nature and seriousness of the offences under investigation as well as respecting the right to the protection of personal data.
	21a
	To ensure the effective investigation and prosecution of violations of Union restrictive measures, Member States' competent authorities should cooperate through and with Europol, Eurojust and the European Public Prosecutor's Office (EPPO), within their respective competences and in accordance with the applicable legal framework. These competent authorities should also share information among each other and with the Commission on practical issues.
22	22
An amendment to Directive (EU) 2018/1673 on combatting money laundering by criminal law ³²⁶ should ensure that the violation of Union restrictive measures will be considered a predicate offence for money laundering according to that Directive.	An amendment to Directive (EU) 2018/1673 on combatting money laundering by criminal law ³²⁷ should ensure that the violation of Union restrictive measures will be considered a predicate offence for money laundering according to that Directive.
23	23
The objectives of this Directive, namely to ensure common definitions of offences related to the violation of Union restrictive measures and the availability of effective, dissuasive and proportionate criminal	The objectives of this Directive, namely to ensure common minimum rules concerning the definitions of offences related to the violation of Union restrictive measures and the availability of effective, dissuasive and

³²⁶ Directive (EU) 2018/1673 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2018 on combating money laundering by criminal law, PE/30/2018/REV/1, OJ L 284, 12.11.2018, p. 22-30.

³²⁷ Directive (EU) 2018/1673 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2018 on combating money laundering by criminal law, OJ L 284, 12.11.2018, p. 22-30.

penalties for serious offences related to the violation of Union restrictive measures cannot be sufficiently achieved by Member States but can rather, by reason of the scale and effects of this Directive, be better achieved at Union level, taking into account the inherent cross-border nature of the violation of Union restrictive measures and their potential to undermine the achievement of the Union objectives to safeguard international peace and security as well as to uphold Union common values. Therefore the Union may adopt measures, in accordance with the principle of subsidiarity as set out in accordance with Article 5 TEU. In accordance with the principle of proportionality, as set out in that Article, this Directive does not go beyond what is necessary to achieve that objective.	proportionate criminal penalties for serious offences related to the violation of Union restrictive measures cannot be sufficiently achieved by Member States but can rather, by reason of the scale and effects of this Directive, be better achieved at Union level, taking into account the inherent cross-border nature of the violation of Union restrictive measures and their potential to undermine the achievement of the Union objectives to safeguard international peace and security as well as to uphold Union common values. Therefore the Union may adopt measures, in accordance with the principle of subsidiarity as set out in accordance with Article 5 TEU. In accordance with the principle of proportionality, as set out in that Article, this Directive does not go beyond what is necessary to achieve that objective.
24	24
This Directive respects the fundamental rights and observes the principles recognised in particular by the Charter of Fundamental Rights of the European Union, including the rights to liberty and security, the protection of personal data, the freedom to conduct a business, the right to property, the right to an effective remedy and to a fair trial, the presumption of innocence and the right of defence including the right not to incriminate oneself and to remain silent, the principles of legality, including the principle of non-retroactivity of criminal penalties and proportionality of criminal offences and penalties, as well as the principle of ne bis in idem. This Directive seeks to ensure full respect for those rights and principles and should be implemented accordingly.	This Directive respects the fundamental rights and observes the principles recognised in particular by the Charter of Fundamental Rights of the European Union, including the rights to liberty and security, the protection of personal data, the freedom to conduct a business, the right to property, the right to an effective remedy and to a fair trial, the presumption of innocence and the right of defence including the right not to incriminate oneself and to remain silent, the principles of legality, including the principle of non-retroactivity of criminal penalties and proportionality of criminal offences and penalties, as well as the principle of ne bis in idem. This Directive seeks to ensure full respect for those rights and principles and should be implemented accordingly.
25	25
In implementing this Directive, Member States should ensure that the procedural rights of suspected or accused persons in criminal proceedings are observed. In this regard, the obligations under this Directive should not affect Member States obligations under Union law on procedural rights in	In implementing this Directive, Member States should ensure that the procedural rights of suspected or accused persons in criminal proceedings are observed. In this regard, the obligations under this Directive should not affect Member States obligations under Union law on procedural rights in

criminal proceedings, in particular Directives 2010/64/EU ³²⁸ , 2012/13/EU ³²⁹ , 2013/48/EU ³³⁰ , (EU) 2016/343 ³³¹ , (EU) 2016/800 ³³² and (EU) 2016/1919 ³³³ of the European Parliament and of the Council.	criminal proceedings, in particular Directives 2010/64/EU, 2012/13/EU, 2013/48/EU, (EU) 2016/343, (EU) 2016/800 and (EU) 2016/1919 of the European Parliament and of the Council ³³⁴ .
26	26
In view of the urgent need to hold individuals and legal persons involved in the violation of Union restrictive measures accountable, Member States should bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive within six months after the entry into force of this Directive.	In view of the urgent need to hold individuals and legal persons involved in the violation of Union restrictive measures accountable, Member States should bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive within 12 months after the entry into force of this Directive.
	26a
	The criminalisation of violations of Union restrictive measures under this Directive is aimed to ensure that these violations will be punishable as criminal offences and enforceable in every Member State. In line with the case law of the Court of Justice of the European Union, Member States are required to adopt in their national legal systems all the measures necessary to ensure that the Directive is fully effective, in accordance with the objective which it pursues. Member States may choose the form and method for implementing this requirement, specific express legal provisions not always having to be adopted, while ensuring that provisions of this Directive are implemented with unquestionable binding force, and with the specificity, precision and clarity necessary to

³²⁸ Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings (OJ L 280, 26.10.2010, p. 1).

³²⁹ Directive 2012/13/EU of the European Parliament and of the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings (OJ L 142, 1.6.2012, p. 1).

³³⁰ Directive 2013/48/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 on the right of access to a lawyer in criminal proceedings and in European arrest warrant proceedings, and on the right to have a third party informed upon deprivation of liberty and to communicate with third persons and with consular authorities while deprived of liberty (OJ L 294, 6.11.2013, p. 1).

³³¹ Directive (EU) 2016/343 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on the strengthening of certain aspects of the presumption of innocence and of the right to be present at the trial in criminal proceedings (OJ L 65, 11.3.2016, p. 1).

³³² Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings (OJ L 132, 21.5.2016, p. 1).

³³³ Directive (EU) 2016/1919 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on legal aid for suspects and accused persons in criminal proceedings and for requested persons in European arrest warrant proceedings (OJ L 297 4.11.2016, p. 1).

³³⁴ Ισχύουν κατ' αντιστοιχία οι υποσημειώσεις της πρότασης της Επιτροπής.

	satisfy the requirements of legal certainty, granting appropriate publicity for the national measures adopted pursuant to EU rules in such a way as to enable the persons concerned by such measures to ascertain the scope of their rights and obligations.
27	27
In accordance with Articles 1 and 2 of Protocol No 22 on the position of Denmark annexed to the TEU and to the TFEU, Denmark is not taking part in the adoption of this Directive and is not bound by it or subject to its application.	In accordance with Articles 1 and 2 of Protocol No 22 on the position of Denmark annexed to the TEU and to the TFEU, Denmark is not taking part in the adoption of this Directive and is not bound by it or subject to its application.
28	28
[non-participation:] In accordance with Articles 1 and 2 of Protocol No 21 on the position of the United Kingdom and Ireland in respect of the area of freedom, security and justice, annexed to the TEU and to the TFEU, and without prejudice to Article 4 of that protocol, Ireland is not taking part in the adoption of this Directive and is not bound by it or subject to its application. OR [participation:] In accordance with Article 3 of Protocol No 21 on the position of the United Kingdom and Ireland in respect of the area of freedom, security and justice, annexed to the TEU and to the TFEU, Ireland has notified, by letter of....., its wish to take part in the adoption and application of this Directive,	In accordance with Article 3 of Protocol No 21 on the position of the United Kingdom and Ireland in respect of the area of freedom, security and justice, annexed to the TEU and to the TFEU, Ireland has notified, by letter of 3 March 2023, its wish to take part in the adoption and application of this Directive.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΠΡΟΤΑΣΗ ΟΔΗΓΙΑΣ

(COM) 2022/684 - 2022/0398 (COD)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗΣ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ – ΠΟΙΝΩΝ – ΚΥΡΩΣΕΩΝ

ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

(Επιτροπής και Συμβουλίου) ³³⁵

ΕΓΚΛΗΜΑ (άρ.3.1)	ΑΠΟΠΕΙΡΑ (άρ.4)	ΠΟΙΝΗ ΣΤΕΡΗΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ (άρ.5.3,4,4a)	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΟΙΝΙΚΕΣ - ΜΗ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ, Η΄ ΜΕΤΡΑ Η΄ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΙΜΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ (άρ.5.5)	ΚΥΡΩΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ³³⁶ (άρ.7)
a)making funds or economic resources available to, or for the benefit of, a designated person, entity or body in violation of a prohibition imposed by a Union restrictive measure	✓	maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100.000 on the date when the offence was committed.	✓	maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person , either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination)

³³⁵ Οι προτάσεις Επιτροπής και Συμβουλίου για τα φυσικά πρόσωπα είναι παρόμοιες, με εξαίρεση το 2^ο εδάφιο του άρθρου 5.4a.

³³⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 7.1 της πρότασης Οδηγίας, προτείνεται, για τα νομικά πρόσωπα, δυνητικά, επιπλέον οι κάτωθι ποινικές και μη ποινικές κυρώσεις ή μέτρα (τα α-1 και α-2, προστεθήκαν από το Συμβούλιο):

- (a-1) exclusion from entitlement to public benefits or aid,
- (a-2) exclusion from access to public funding, including tender procedures, grants and concessions,
- (a) disqualification from the practice of business activities,
- (b) withdrawal of permits and authorizations to pursue activities which have resulted in committing the offence,
- (c) placing under judicial supervision,
- (d) judicial winding-up,
- (e) closure of establishments, which have been used for committing the criminal offence.

(b) failing to freeze funds or economic resources belonging to or owned, held or controlled by a designated person, entity or body in violation of an obligation set out in a Union restrictive measure,	X	maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100.000 on the date when the offence was committed	✓	maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person , either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination)
(c) enabling the entry of designated natural persons into, or their transit through, the territory of a Member State in violation of a prohibition imposed by a Union restrictive measure,	X			maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person , either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination)
(d) entering into or continuing transactions with a third State, bodies of a third State, entities or and bodies owned or controlled by a third State or bodies of a third State, which are prohibited or restricted by Union restrictive measures, including the award or continued execution of public or concession contracts,	✓	maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve goods, services, transactions or activities of a value of at least EUR 100.000 on the date when the offence was committed	✓	maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person , either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination)

(e) trading, importing, exporting, selling, purchasing, transferring, transiting or transporting goods as well as providing brokering services, technical assistance or other services relating to those goods and services, in violation of a prohibition imposed by a Union restrictive measure,	✓	maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve goods, services, transactions or activities of a value of at least EUR 100.000 on the date when the offence was committed When involves items included in the Common Military List of the European Union or dual-use items listed in Annexes I and IV to Regulation (EU) 2021/821, Member States shall take the necessary measures to ensure that it is punishable by a maximum penalty of at least five years of imprisonment <u>irrespective of the value of the items involved</u> (art.5.4a)	✓	maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person, either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination)
(f) providing financial services or performing financial activities which are prohibited or restricted by Union restrictive measures	✓	maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve goods, services, transactions or activities of a value of at least EUR 100.000 on the date when the offence was committed	✓	maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person, either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination)

(g) providing other services which are prohibited or restricted by Union restrictive measures,	✓	maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve goods, services, transactions or activities of a value of at least EUR 100.000 on the date when the offence was committed	✓	maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person , either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination)
(h) circumventing a Union restrictive measure by:				
(i) transferring funds or economic resources owned, held, or controlled by a designated person, entity or body, which are be frozen in accordance with a Union restrictive measure to a third party to conceal those funds or economic resources,	✓	maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100.000 on the date when the offence was committed	✓	maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person , either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination)
(ii) providing false or misleading information to conceal the fact that a designated person, entity or body is the ultimate owner or beneficiary of funds or economic resources which are to be frozen in accordance with a Union restrictive measure,	✓	maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100.000 on the date when the offence was committed	✓	maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person , either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining

(iii) failing by a designated natural person, or by a representative of a designated entity or body, to comply with an obligation imposed by Union restrictive measures to report funds or economic resources within the jurisdiction of a Member State, belonging to, owned, held, or controlled by them,	X	maximum penalty of at least one year of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100.000	✓	decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination) maximum level of the fines not less than: 1 (%) of the total worldwide turnover of the legal person, either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 8.000.000 (additional rules can be applied in case of lack the above determination)
(iv) failing to comply with an obligation imposed by Union restrictive measures to provide information obtained in the performance of professional duty on frozen funds or economic resources or information held about funds or and economic resources within the territory of the Member States, belonging to, owned, held or controlled by designated persons, entities or bodies and which have not been frozen, to the competent administrative authorities,	X	maximum penalty of at least one year of imprisonment when they involve funds or economic resources of a value of at least EUR 100.000	✓	maximum level of the fines not less than: 1 (%) of the total worldwide turnover of the legal person, either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 8.000.000 (additional rules can be applied in case of lack the above determination)

(i) breaching or failing to fulfill conditions under authorizations granted by competent authorities to conduct activities, which in the absence of such an authorization are prohibited or restricted under a Union restrictive measure.	X	maximum penalty of at least five years of imprisonment when they involve goods, services, transactions or activities of a value of at least EUR 100.000 on the date when the offence was committed	✓	maximum level not less than: 5 (%) of the total worldwide turnover of the legal person, either in the business year preceding the one in which the offence was committed, or in the business year preceding the fining decision or alternatively an amount corresponding to EUR 40.000.000 (additional rules can be applied in case of lack of the above upper determination)
--	----------	---	----------	---